

ПЕСНИЧКИ СРЕМ

БИБЛИОТЕКА
СРБИСТИКА

УРЕДНИК
МИРОСЛАВА ПЕТРОВИЋ

Благослов
Издавачкој кући „Мирослав
од монаха манастира Хиландар

*„Нек ти је благословена десница
и њено оштро перо које
доноси радост српству
и никад да не затаји
као Обилићев мач“*

Василије

ПЕСНИЧКИ СРЕМ
од 15. до 20. века
Антологију приредио
Петар Милосављевић

Издавачи:
„Мирослав“ – Београд
Главни уредник Мирослава Петровић

Логос – Грачаница
Главни уредник Слободан Костић

Рецензенти:
Слободан Костић
Тиодор Росић

Компјутерска припрема:
Бранко Милосављевић

Корице:
Мирјана Исаков

Адреса извршног издавача „Мирослав“:
П. фах 77; 11066 Београд 38, Србија
Редакција: Гоце Делчева 15, 11080 Београд
Тел/факс: (011) 2778-939, 2674-466
E-mail: mirmi@EUnet

Тираж 1000
Штампано 2011.

Штампа
„Dijamanrt print“, Београд

Слика на корицама је икона св. Георгија који убија аждају. Власништво је Музеја Српске православне цркве. Свети Георгије је слава Новосадске Саборне цркве и сеоска слава Баноштра. Свети Георгије је и крена слава породице Милосављевић.

ПЕСНИЧКИ СРЕМ

ОД 15. ДО 20. ВЕКА

Антологију приредио
ПЕТАР МИЛОСАВЉЕВИЋ

„Мирослав“ – Београд
Логос – Грачаница
2011.

ПРЕДГОВОР

АНТОЛОГИЈА ПЕСНИЧКИ СРЕМ

Срем има мноштво значајних културних споменика. У том погледу спада међу најбогатије крајеве у нашој земљи. То није случајно. Сирмијум, данашња Сремска Митровица, био је некад једна од четири престонице Римске империје. У време последњих Бранковића у Срему је било административно и духовно средиште остатака српске средњовековне државе. А од 18. века у Сремским Карловцима било је средиште српских митрополита и патријарха. Богата историјска прошлост остављала је и богате трагове културе.

Био сам сасвим млад кад ми је судбина била доделила да се бавим културом Срема. То се десило у време оснивања Сремских новина (1960). Био сам један од првих новинара тога листа и уредник његове културне рубрике. Мој први текст у том листу имао је наслов *Спољни лик комуне*. У њему сам писао о највреднијем што Срем има: о његовим манастирима. Само на Фрушкој Гори у то време било их је укупно шеснаест. Не зове се она узалуд Српска света гора.

Културни радници из Срема спремно су дочекали позив да сарађују у Сремским новинама. Нарочито је била плодна и лепа моја сарадња са научним радницима Музеја Срема. Археолог Петар Милошевић писао је често о ископинама Сирмијума, Радомир Прица писао је о догађајима из историје, а Мирјана Лесек о црквеној уметности. Мирјана Лесек је буквално из броја у број писала о сремским манастирима, појединим црквама, црквеној уметности уопште за

све време док сам ја у Сремским новинама радио (1961-62), а наставила је тако и после мог одласка из Митровице. Касније је и докторирала из ове области. Знам да је средина у којој сам тада живео на ту оријентацију новооснованог листа позитивно реаговала.

На жалост, сличну сарадњу нисам могао да остварим са људима који су се бавили књижевношћу. Ни то није било случајно. У Срему је тада било мало људи који су се књижевношћу бавили. То су били углавном средњошколски професори. Ја сам тада био тек студент друге године на Катедри за југословенску књижевност (тако се она тачно звала) на Филозофском факултету у Новом Саду. Тек ћу накнадно полагаати испит код професора Младена Лесковца, састављача антологије *Старија српска поезија* (1953) који је о тој поезији тада знао највише, али до ње, као „предбранковске“, није много држао, а поготово није много држао до Срема као културног средишта. Тако се десило да је у Сремским новинама најгоре пролазила књижевност за коју се уредник културне рубрике тек спремао да постане стручњак.

Не верујем, међутим, ни да би неки други уредник културне рубрике Сремских новина тада битно другачије радио да је био на мом месту. Тек после мог одласка из Сремских новина десиће се нешто крупно што ће променити погледе на српску књижевност, поготово на српску поезију. То је појава *Антологије српског песништва* Миодрага Павловића (1964). До те књиге обично се мислило да права српска поезија почиње тек са Бранком Радичевићем и Петром Петровићем Његошем. Павловићева *Антологија* продужила је трајање српске поезије за целих седам векова уназад. Она је почињала стиховима Светог Саве.

Откривајући мноштво заборављених песника, дајући им пуно песничко достојанство, Павловић је и нехотице

учинио нешто јако важно баш за Срем. Многи од тих „предбранковских“ песника или су били рођени у Срему, или су у њему живели, или су о њему оставили значајне трагове у својим делима.

Павловићева антологија је имала великог утицаја на проучавање књижевности. Следили су га после и други антологичари али и историчари књижевности. Један од најзначајнијих послова урађених у сличном смеру, јесте издавање *Србљака* у оригиналној и савременој језичкој верзији. *Србљак* је зборник служби које су посвећене Србима свецима. Настао је у 18. веку, у манастиру Раковац. Штампан је први пут 60-тих година 18. века, а затим и стотину година касније. Модерну језичку верзију објавили су 1971. године приређивач Ђорђе Трифуновић и преводилац Димитрије Богдановић. То је највећи трезор наше старе црквене поезије. На жалост, Миодраг Павловић није имао у виду ове песме. Међу службама, постоји и неколико посвећених сремским деспотима Бранковићима (Стефану, Ангелини, Јовану и Максиму) и деспоту Стефану Штиљановићу. Њих су писали непознати песници из Срема, из Купинова, Крушедола, Шишатовца. На уметничку вредност ових служби ретко је ко озбиљније обраћао пажњу. Ти и други подухвати учинили су да је слика о српској књижевности данас много богатија од оне коју је стручњак или читалац уопште могао да има до шездесетих година.

Тридесетак година после мог уредниковања у Сремским новинама, већ као редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду, саставио сам *Антологију српске поезије у осам књига*. У тој антологији-едицији представљена је целокупна српска поезија (и народна и уметничка). До сада су објављене две књиге ове антологије, прва и четврта: *Стара поезија* и *Средње доба* (у издању

СКЗ и БИГЗ-а, 2004). Скоро трећину књиге *Стара поезија* заузимају текстови из служби сремским светитељима.

У време Вука Карацића у Срему су живели и неки од најзначајнијих народних певача од којих је он бележио песме (Филип Вишњић, Тешан Подруговић, слепа Живана, слепица из Гргуреваца и други), и од записивача народних епских и лирских песама (Лукијан Мушицки, Аврам Панић и други). Међутим, усмено народно песништво није обухваћено овом књигом.

Књига коју читалац има у рукама под насловом *Песнички Срем* садржи само уметничку поезију. То значи да су изван њених корица, поред савремених песника, изостали и текстови из књиге посвећене народној лирској и народној епској поезији.

Антологија *Песнички Срем* настала је тако што сам из пет књига *Антологије српске поезије* „извадио“ песнике који су или рођени, или живели у Срему. Једини изузетак је Црњански. Црњански је живео у многим местима у Европи, али не и у Срему. Али је песник *Стражилова* и других дела, схватао Срем као свој духовни завичај. Не би било праведно ни добро да га ова антологија заобиђе.

Сви песници у антологији *Песнички Срем* припадају српској књижевности. Од тога постоји један изузетак. То је Антун Густав Матош, велики хрватски песник, који је рођен у Товарнику, у Срему, али је дуго живео у Београду (колико у Загребу, толико у Београду, по девет година) па је зато, и у антологији, као и у животу, нашао место и међу српским песницима.

Песници су, и у овој књизи *Песнички Срем*, распоређени као и у оној *Антологији српске поезије* – по периодима и правцима. Показало се да је Срем дао вредне песнике у свим периодима, поготово у оним ранијим, и то док је управо Срем био средиште српског културног живота. То

сам схватио тек кад сам ову *Антологију* завршио. У Срему данас живи и ствара више песника. Надам се да савремени песници из Срема, којима би било место у последњој, осмој књизи моје антологије неће бити заобиђени као што је то, због временског и просторног ограничења, учињено у књизи *Песнички Срем*.

Да би се боље разумела концепција моје антологије српске поезије, овде је донет и *Предговор* тој антологији-едицији у осам књига. Пренесене су и белешке о сваком од преузетих песника. Књига *Песнички Срем* тако треба да представи удео Срема у српској поезији као целини, виђен очима једног антологичара.

Ова књига има и друге амбиције.

Она је и касно задовољење жеље некадашњег уредника културне рубрике Сремских новина да својим некадашњим читаоцима и њиховим потомцима што потпуније представи њихов завичај са становишта поезије.

Она је, такође, и својеврсни омаж првим српским антологичарима: игуману манастира Раковац Теофану, који је саставио *Србљак*, и преписивачу текстова калуђеру Максиму који је текстове преписао. Такође она је омаж и Јовану Суботићу, састављачу *Цветника српске словесности, I, II* (Беч, 1853), прве антологије која је српску поезију представила у целисти.

Ова књига, сем тога, треба да оповргне криву слику коју о књижевним доприносима Сремаца пружа енциклопедијска публикација *Знамените личности Срема* (2003) у којој сам, на некоректан начин, потписан као уредник за књижевност. Да су приређивачи те публикације мени приписали ставове које немам, и да су представу о књижевним доприносима Срба који су живели и стварали у Срему значајно умањили, сведочи управо ова књига. Шира

објашњења о томе даје мој текст *Енциклопедијско расрбљивање Срема* који је објављен три пута: у Летопису Матице српске (свеска за јун 2004), у Књижевним новинама (у двобројима за јун и за јул 2004, бројеви: 1107-1108. и 1109-1110) и у мојој књизи *Идеје југословенства и српска мисао* (2007).

Петар Милосављевић

АНТОЛОГИЈА СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ У ОСАМ КЊИГА

1

Ова антологија *Осам векова српске поезије у осам књига* обликована је током 1992. и 1993. године, у време кулминације југословенске кризе и рата у којем су Срби, по ко зна који пут у својој историји, били доведени у ситуацију да се боре за свој политичко-национални, али и биолошки опстанак. Овога пута њихову борбу је пратила једна нова и велика несрећа: на њих се сручила лавина антисрпске пропаганде из најмоћнијих светских информативних центара, погодила их је економска изолација од стране светске заједнице и драконски ембарго на све што је српско. У тим тешким данима унесрећеном српском народу у домовини дошла је из света, као мелем на рану, подршка од Срба у расејању. Срби из целог света и овога пута сетили су се ко су и шта су и помогли су својој браћи у отаџбини.

Ова *Антологија* је настајала као израз унутрашњег напора да се издржи блокада, али и као одзив на велику српску солидарност у светским размерама. Бранећи своје место под сунцем, народ не брани само своје земље, економију и голе животе, него и своје духовне вредности по којима је део света и цивилизације. Овако широк избор из српске поезије приказује духовну снагу једног старог народа високе културе и богате песничке традиције. Алси показује и то колико та поезија дели судбину народа чији је

духовни стожер тиме што се тешко обликује свест о њеној целовитости и јединствености. Свакој српској кући, ма где она била, добро би дошла ова антологија поезије која има окрепљујућу снагу.

Вредности српске поезије су толико разноврсне и многобројне да их је тешко представити у оквиру само једне књиге. Била би то или књига оних најпознатијих песама или неки лични ексклузивни избор. Тиме би многе песме и песници и највишег ранга и даље остајали неоткривени за најширу читалачку публику, а разуђени токови српске поезије не би могли бити довољно убедљиво приказани. Зато сам одлучио да осам векова српске поезије, од Светог Саве до наших дана, представим у осам књига. Свака књига представља једну жанровску или стилску целину.

Стара поезија представља српску средњовековну књижевност која је настајала у раздобљу од 13. до почетка 18. века. То су текстови духовне, претежно црквене литературе.

Народна лирска поезија окупља најразноврсније облике и врсте лирског народног израза, укључујући народне умотворине, анонимну грађанску поезију 18. и 19. века и бећарац.

Народна епска поезија доноси избор епских песама сврстаних у више циклуса.

Средње доба доноси песме које су настајале у прелазном добу између средњовековне поезије и романтизма, почев од 15. до 19. века. Песме представљају ренесансу, барок, класицизам и предромантизам у српској поезији.

Романтизам доноси песме настале у једном од најплоднијих раздобља у нашој поезији које траје безмало кроз цео 19. век.

Модерна посвећена је поезији песничких праваца парнаса и симболизма од осамдесетих година 19. века до Другог светског рата.

Доба модернизма доноси поезију која настаје непосредно после Првог светског рата разврстану у више праваца: екс-

пресионизам, зенитизам, дадаизам, надреализам, постсимболизам, модернизам, неоромантизам и социјалну поезију.

Савремена поезија или *Доба постмодернизма* доноси поезију која се почиње неговати од краја педесетих година у оквиру више оријентација, међу којима су неосимболизам, постекспресионизам, неоромантизам, поезија за децу...

Више од три деценије, као професор новосадског Филозофског факултета, радио сам са студентима интерпретацију наше и стране поезије. Често сам пожелео да слушаоцима могу да препоручим, осим мноштва песничких збирки и више антологија које српску поезију представљају парцијално, и један избор који ту поезију приказује целовито и у свој њеној разноврсности. Ова *Антологија* требало би да свима који почињу да се баве проучавањем поезије помогне да лакше уоче стилска раздобља, школе и оријентације каквих је много у историји српске поезије и да скрене пажњу на многа песничка имена која су раније неоправдано маргинализована или, из разних разлога, сасвим изостављана из корпуса српске литературе. Такође, она треба да открије и главне стожерне тачке и развојне правце те поезије које од ње чине органску целину и јединствену појаву у светској литератури. Природно је, отуда, што је ова *Антологија* намењана и настави књижевности.

2

Још смо у једном широко распрострањеном, а погрешном, мишљењу да српска литература почиње са Доситејем Обрадовићем и Вуком Караџићем, а поезија са Бранком Радичевићем и Његошем. Доказ томе је и то што до сада имамо само једну антологију која српску поезију предста-

вља као целину кроз осам векова њеног трајања. То је *Антологија српског песништва* коју је сачинио Миодраг Павловић.

Павловићева *Антологија* (1964) значајан је чин у нашој култури. Она је широкој читалачкој публици донела сазнање о континуитету српске поезије, а тиме и књижевности, и њеном непрекинутом трајању током осам векова. Главну новину свог подухвата Павловић је у *Предговору* своје књиге изразио једним кратким пасусом који гласи:

Антологичар не осећа потребу да објашњава зашто своју антологију српског песништва почиње тринаестим веком, односно поезијом старе српске књижевности. Радије би и сам чуо неко објашњење зашто се, сем ретких изузетака, сматрало да наша лирска поезија почиње да постоји од Његоша и Бранка Радичевића. Лепа би то књижевна и песничка традиција била која би трајала тек једно столеће! (1964:13)

Научници који се баве истраживањем старе српске књижевности откривају, међутим, њене почетке у 11. и 12. веку. Пре појаве Павловићеве *Антологије*, на обликовање свести о српском песништву највише су утицала три антологијска избора. То су: *Антологија новије српске лирике* Богдана Поповића (1911), *Антологија старије српске поезије* Младена Лесковца (1953) и *Антологија српске поезије* Зорана Мишића (1956).

Богдан Поповић је насловом своје антологије ограничио свој избор само на новију српску поезију. Али ни он, ни његова генерација, уопште нису тражили праву поезију у времену пре Бранка и Његоша. Стојан Новаковић, први Србин који је написао *Историју српске књижевности* (1867) објавио је 1879. године текст под насловом *Почеци српске поезије* и у њему је прве српске песнике видео тек у

Лукијану Мушицком и Сими Милутиновићу Сарајлији. Јован Скерлић није био изузетак у свом времену по томе што је негирао песничке вредности и у старој српској и у дубровачкој књижевности.

Младен Лесковац, студент и Богдана и Павла Поповића, објавио је 1953. године значајну *Антологију старије српске поезије*. У њој је трајање српске поезије продужио у прошлост за читав један век, све до Орфелина. Али, он је све те песнике некако ставио у сенку Бранка Радичевића. Његова књига се појавила поводом стогодишњице Бранкове смрти. У њој се каже:

Ова књига, дакле, и без њега и мимо њега, сва је због њега, ради њега, а у његову част жива и њиме а не само оним што у себи носи: он је, бар делимично, никао из ње. Није стога анахронизам што се појављује баш о стогодишњици његове смрти: у овој *Антологији* диже се читаво једно столеће српских песника да се поклони првом радосном победнику тако дуго невеселе српске песме. (1953:Х)

Песме које је Лесковац изабрао имале су, по њему, важност само у систему „предбранковске лирике“ а не и стојерно место у систему српске поезије уопште. Тако је он, у ствари, само потврдио становиште генерације својих професора да вредна српска поезија почиње заправо тек од романтизма. Зоран Мишић, чија се *Антологија* појавила три године касније, стварно се сложио са претходним ауторитетима. У уводном делу своје *Антологије* он је још експлицитнији од својих претходника:

На почетку ове антологије стоје два највећа српска песника 19. века: Његош и Бранко. Свакако да би једна антологија састављена по мерилима културно-историјским морала да обухвати и неколицину песника из предбранков-

ске епохе: Захарију Орфелина, Лукијана Мушицког, Симу Милутиновића Сарајлију... У оваквом избору, заснованом на далеко строжијем, искључиво поетском критеријуму, њихово присуство мислим да не би било оправдано. Ма колико били умесни покушаји да се отргну од заборава, њихово је стварање ипак више приправљање за поезију која ће настати, него поезија сама. (1956:18)

Због свега тога слободно се може рећи да је Миодраг Павловић својом *Антологијом* разбио један систем вредновања поезије, који је код нас био установљен у време романтизма и модерне, а доживео је врхунац своје примене половином 20. века. Програмски превреднујући националну песничку традицију, он је установио други систем њених песничких вредности. Смер који је његовом *Антологијом* означен постао је доминантан и у проучавању књижевности код нас последњих деценија.

3

Осим што је указао на континуитет српске поезије од Светог Саве до наших дана, Павловић је исто тако показао да се и у старијим раздобљима може издвојити посве модерна поезија. Он је бирао песме које ту модерност могу да потврде. У новијим издањима своје *Антологије* Павловић је додао и више народних лирских и епских песама које су се у његову *Антологију*, такође, посве уклопиле. Његова књига делује отуда унисоно и носи обележја Павловићеве песничке личности. Критичари Павловићевог подухвата, међутим, приметили су да је из његове *Антологије* изостало доста чувених песама: у унисоном избору за њих није било места.

Уважавајући Павловићев критериј о временском континуитету, ова *Антологија* у погледу избора песника и песама прављена је према другом моделу. Није тражена једна доминантна нит у токовима српске поезије, него је откривана њена разноврсност и разногласје како по стилским особинама и тематским преокупацијама, тако и по средиштима њеног настанка и правцима распрострањања. Према тим критеријима је извршена и класификација песничке грађе и моделовање сваке од осам књига ове *Антологије*. Тек кад се све сабере и распореди на своје место, открива се колико је српска поезија богата и колико су дубоки њени корени у европској и светској поезији.

4

Ова *Антологија* се разликује од досадашњих, па и од Павловићеве, нарочито по свом односу према простирању српске поезије. Ранији антологичари су се држали становишта, које је на једноставан начин изложио Скерлић у својој *Историји новије српске књижевности* нагласивши да ће у њој представљати само писце „који су се несумњиво осећали Србима“ (1967:12). У деценијама злоупотребе југословенске идеје са циљем разбијања српског националног бића то становиште ће имати широку примену.

На јужнословенском простору, где народи живе измешани, има писаца који су се несумњиво осећали Србима, Бугарима, Хрватима или Словенцима. Али има и писаца који се тако нису несумњиво осећали. Многи од њих осећали су се Словенима (Словинима), Илирима, Југословенима. Један од таквих писаца је и аутор *Разговора угодног народа словинског* (1756) – Андрија Качић Миошић. Он се сигурно није осећао ни Србином, али ни Хрватом. Из садржаја његовог *Разговора* види се да је он своју народну

припадност осећао много шире, као словинску, или како бисмо данас рекли, као јужно-словенску. У његовом главном делу много је песама и прозног текста посвећено личностима и догађајима из српске историје (више него из хрватске). Качић је оставио дубоког трага и у српској традицији, а посебно је много значио Вуку Караџићу. Те чињенице се не смеју игнорисати, а Качића не треба бри- сати из српске књижевности у чију живу традицију је ушао.

Ова *Антологија* не жели да према савременим поли- тичким поделама кроји слику прошлости српске поезије. Она не присваја ништа што српској литератури није припадало, нити хоће да из политичких, верских или других разлога отуђује нешто што је духовно добро изникло из бића и традиције српског народа. Читалац ће зато у њој наћи и више старих дубровачких песника. Стари Дубров- чани су се осећали и Дубровчанима и Словенима; али многи од њих су истицали своје етничко српско порекло, оставили су доста трагова о својим преокупацијама српском истори- јом; улазили су у српску књижевну традицију и у историје српске књижевности све до Другог светског рата (после кога је, из политичких разлога, та пракса одлучно пресе- чена). У овој антологији ће се, као представници песничког стваралаштва српског народа у Хрватској, наћи и Петар Прерадовић и Огњеслав Утјешеновић Острожински, који су, као и многи други Срби, поготово они из Хрватске, али и поједини представници других, нехрватских народа, у време илирског покрета прихватили илирски модел култур- ног заједништва са Хрватима. По истом моделу, по којем су у српској књижевности несумњиво присутни Бугари (Џамблак, Константин Филозоф...), у овој *антологији* су представљани и неки Хрвати (Матош, Ујевић, Крклец итд.) који су добар део живота провели у српској средини и оставили у њој значајне књижевне трагове. Њихово прису-

ство у једној антологији српске поезије треба схватити као потврђивање чињенице да српска књижевност не постоји изоловано од других књижевности и да линије додира не угрожавају, него да потврђују њен идентитет, њену целовитост и посебност. Доследна принципу отворених граница у духовним вредностима са печатом српске културне и духовне традиција ова *Антологија* садржи и стихове више песника који су живели и живе далеко од своје матице, широм света.

Петар Милосављевић

СТАРА ПОЕЗИЈА

НЕПОЗНАТИ КУПИНОВЉАНИН

СЛУЖБА СВЕТОМ ДЕСПОТУ СТЕФАНУ БРАНКОВИЋУ

Срадујте се с нама, отачаство и народи,
јер нам је дарована благодат
гробница Стефанова,
коју као ризницу спасења имајући
Христа величамо.

Прими од нас појање, блажени,
и подај благодат озго
и сачувај хвалиоце ти
од ловећег нас непријатеља.

Прими од нас појање,
пресвета Дево Владичице,
и подај благодат озго
и сачувај хвалиоце
угодника сина и Бога твојега.

*

Радуј се, Стефане блажени,
јер искован трпљењем
и очишћен болезнима,
позлаћен добродетељима,

ка жуђеном узлетео јеси,
за труде тамо починуо јеси
на води спокојној наслађујући се,
моли за појце твоје.

Вере утврђење
и венац лепоте,
јер тако поживео јеси,
верни те гледамо
непреласним зракама сијајући.

Предстојиш светој Тројици,
чврстим јој разумом верујући
и она те велика показа, Стефане.

*

Затрубимо у трубу песама
глас празновања,
јер озго небеса радују се
и земља весели се
а људима срце игра,
да диве се народи новоданој нам благодати,
да весела буде српска црква
имајући у почетку Симеона и Саву утврђење
а на послетку Стефана обновљење,
које сву тројицу просећи молимо:
Молите се Господу за душе наше.

*

Приђите, верни, ликујући
место гранчица узевши појање,
и место простирања одеће

у скрушености сагнимо срца,
као што негде деца Израилјева
усхвалише Бога нашега,
а ми, нови Израил,
окруживши гробницу Стефанову
као нови ћивот завета,
тако узвикујући рецимо:
Велича душа наша Господа
што нам те даде оца и молитваника
христоименим људима,
који се моли за душе наше.

Веселите се светкујући,
да веселе се гласници слуху,
преславна се дела извршише данас
у данашњи дан,
и међу вернима се проповедају,
и сви као богоданом ризницом су обогаћени.
Јер непокрадљива и пуна богатства доброга
гробница Стефанова истаче исцељења дарове,
и моли се Господу за душе наше.

*

Чуди ми се ум
како да успоје твоје добродетељи
и похвали твојега трпљења мноштво.
Јер трпљење Јовљево стекавши
и целомудрије Јосифово
и кротост Давидову,
ревне и нове добродетељи спојивши,
с њима се и на небу радујеш
и спомен твој на земљи празнују
по заслуги људи твоји

и моле се Господу
молитвама твојим
да им ниспошље велику милост.

*

Приступимо, верни,
с весељем свечане песме плетући,
нахранимо се сладошћу духовном,
на спомен Стефанов,
јер велике сладости приправља
онима што приступају да приме,
и орошава срца угошћених
на празничној гозби,
јер сладост подаје
творитељима с љубављу спомена његовог.

*

Достојно јесте и оправдано
блажити благодати наследника
и царства небеског житеља успојати,
јер хвална од људи
и благопоштована ризница
која нам се сада дарова вернима
гробница је моштију Стефана блаженог.

С љубављу појемо њему,
јер се Господу моли за душе наше.

*

Заиграјте, људи, у весељу
новоздруженим гласима славно.
Јер ваздух освети се

и земља радошћу испуни се,
а црква у славу одева се
и све заједно радује се
о спомену триблаженог Стефана,
јер њега имамо међу нама,
што се Господу моли за душе наше.

*

Када се принеше мошти твоје
чудо се могло видети:
река ветром узбуркана
одмах се доласком моштију твојих утиша
и ветар смириваше се
и обоје служење показиваху
вернога раба Господњег у њему препознајући.

Славом и радошћу неизрецивом наслађујући се
и нас певаче своје посматрај озго,
измоли спаситељне благодати да се удостојимо
посредовањем твојим, блажени, Христа умоли.

*

Приђите, Стефана усхвалимо сви
и божаственим песмама прославимо,
јер није далеко од апостола
и мученицима приближи се
и преподобних и правдених блаженство
наследи
и мирисом моштију својих облагоухава нас
и моли се Господу за душе наше.

*

Приступимо, празникољупци,
ка кладенцу неисцрпноме
гробници моштију његових
и тамо благошћу поучавани вапимо:
Преузношени отаца наших Боже,
благословен јеси.

Мноштвом чудеса
угодника ти Стефана задивљени,
велику милост прослављамо
и благодаћу ти вапимо:
Преопевани отаца наших Боже,
благословен јеси.

Ти који угодника свога Стефана
прослави богатим даровима
и даде нам гробницу моштију његових,
научи нас да хвално запевамо њему,
и теби вапимо:
Преопевани отаца наших Боже,
благословен јеси.

*

Као луча светлозарна,
као дан просветљен,
засија спомен твој драги отачаству ти
и радосни празник свима вернима
далеким и блиским
све подиже певати:
Сва дела Господња Господа појте
и преунесите на све векове.

Данас се небески духови
радују о спомену твоје
саселника те примивши у вишње обитељи,
јер цар њихов штује те као достојна
што верно си њему служио
и увек појеш:
Благословите сва дела Господа,
и преуносите на све векове.

Од царског корена,
па још и царску душу стекавши,
разменио си пропадљиво за непропадљиво
и вештаствено за невештаствено,
због чега се и прослављаш
као достојни угодник,
Стефане, Владике својега.

*

О, блажени Стефане,
моли се Господу свагда
у миру и тишини да служимо спомен твој
и слободни да будемо од беда и замки вражјих,
твојим посредништвом
и царство вишње да добијемо.

Радошћу испуни срца наша
да успојемо тебе прослављенога
славом непропадљивом,
које да и нас причаснике начини
моли дародавца Бога,
триблажени Стефане.

Мирно живљење дај нам, Господе,
молитвама угодника твојега
што твојом силом против супротника
помаже верним царевима
и људе твоје од беда избавља.

*

Изнад видљивог твога даровања
силна чудеса показују:
светлости лишен и гледања зеницом
доласком к теби
опет светлост чувствену види,
чудесом задивљени
гледамо и сви вапимо:
Диван је бог у светима својим.

Бесова прогнање јави се гробница твоја,
Стефане блажени,
јер приведени к теби људи помахнитали
и бесно помамљени
одмах су као овчице укроћивани,
ослобођени од духова лукавих.

*

Из силе у силу, из чуда у чудо тобом
задивљени,
многознаменита нас гробница
моштију твојих задивљује,
дивна дела међу нама извршујући,
и зато певајући појемо:
Преопевани отаца наших Боже,
благословен јеси.

Опет нам добро чини Владика,
опет обнавља и грану плодносном показује,
као и корен не оцепи се
него и више присвоји се,
јер цветање гране корена је слава,
отаца наших Боже, благословен јеси.

Преблажени Стефане,
Владике својега ваљани рабе,
слободу имајући у њега
моли за оне што поју те топло
и хвале те с љубављу,
да се избави наслеђе и људи твоји
од насиља иноплеменика и беде
и научи нас вапити:
Отаца наших Боже, благословен јеси.

*

Славу Господу,
радост људима твојим,
веселе појцима ти
узглашава слава твоја
до краја земље распрострањена,
што украшава дан празника твојега
и светла га чини онима што поју:
Благословите сва дела Господа.

Многоименит у добродетељи
и у чудесима преизобилујеш,
такви су дарови Владичини
верним рабима што вапију:
Благословите сва дела Господа.

Виде Владика твој труд и озлобљења
и у вечни те покој прима
и као звезду на тврди небеској те постави
да светлиш вернима и да озариш срца
оних што с вером, Стефане, поју:
Сва дела Господња Господа појте
и преуносите на све векове.

*

Прими од нас појање
од срдачне љубави теби приношено
и похваљење што величини твојој
не одговара сасвим,
но ипак, не одгурни
као милостив саосећајући,
и мисли наше управи
и дела исправи
и царство небеско да добијемо
удостоји нас молитвама твојим,
Стефане блажени.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ

СЛУЖБА СВЕТОМ АРХИЕПИСКОПУ МАКСИМУ БРАНКОВИЋУ

Нова нам садница јавио си се, оче,
засађена у дворима дома Бога нашега
што весели чеда твоја,
као новорасле маслинове гранчице
приносимо ти, оче, венце многоплетене,
усрђе оцу чедољубивом.

Благочастивога корена благи изданак
од кога проклија цвет благоухани,
мошти твоје јављају добродетели
и њима благоухавани хвалимо Бога твога
прославитеља,
Максима достаблажени.

У долини као крин процвета
и као ружа миришеш, светитељу,
верних срца благоухајући
и радошћу испуњени
у весељу певајући, говоре:
диван је Бог у светима својим.

*

Успојаћу те, Господе Боже мој,
јер прославио си прославитеља свог,
Максима од свију хваљеног,
из младенства сам себе
грану маслинову теби, Христе, принесе
и као Богу „Осана“ теби вапије.

А ја ћу те успојати,
јер уљем милостиње и знојем труда свога
себе, оче, помазао си,
и светилник запалив се мудрим девама
на сусрет женику Христу,
блажени Максиме,
уселио се јеси у весеље вечно.

Симеона преподобног и светитеља Саве
ти јавио си се, оче, лоза истинита
што истаче вино спасено
и душе свих верних узвеселује,
светитељу оче наш преблажени,
Максиме дивни.

Савета превечнога храм подигао си, светитељу,
архистратига Гаврила радосни поздрав,
Богородици по ваздан певајући:
Радуј се, невесто неневесна.

*

Ко ће од земника моћи
да похвали Богом прослављена,

а ми радосне песме као гранчице узевши
похвалне теби, оче, приносимо:

Радуј се, благочастивог корена изданче,
радуј се, цвете благоухани
чистога твога живљења,
радуј се, премудрог уздржања ризнице,
радуј се, јер царство оставив
војвода цара Христа био јеси,
радуј се, јер многе муке
и беде поднео јеси,
радуј се, јер сузама својим
многе задивио јеси
пут покајања показавши,
радуј се, јер многа чеда
Духом светим родио јеси,
радуј се, јер као крин
у долини процветао јеси,
радуј се, Максиме преблажени,
душе просветљење.

*

Радул војвода, благочашћа пун
радосно Бога хвалећи,
као благочастивога корена изданак примив
и још – божије обиталиште
и цвет чистоте,
па зато и вапије:
Благословен Бог отаца наших.

Господ даде, Господ узе,
по Јову Бога благодарећи говораше,

свештени Максиме,
похвалне песме певајући.

Ваздух се освети благовоњем моштију твојих,
Максиме, Христов светитељу,
а црква, веселећи се, вапије:
Благословен Бог отаца наших.

*

Усрдно крст узевши пође за Христом,
Максиме преблажени,
те скрби многе и изгнања
благодарећи претрпео јеси,
вапијући: Благословите.

Царски цвет цвета цркви, крст истинит,
а ти, узев га, светитељу Максиме дивни,
царским путем потрчао јеси,
вапијући: Благословите.

Разрешио си свезе овога света
свезавши себе љубављу Божјом,
јер иго узев, јарам Христов,
и овај поневши вапијаше: Благословите.

Беснила злотвора ти
уплашио се ниси, божаствени Максиме,
јер Вишњегга сила из Деве засјалог
свим оружјима те крсним одену,
те вапијаше: Благословите.

*

Красна црква весели се о спомену твоме,
о, светитељу триблажени Максиме,
а српски родови стичу се
празничко славље теби приносећи,
хвалећи Христа прославитеља твога.

У жалости, оче, оставио јеси
богонадахнута ти чеда,
у радост, пак, душе
претворио јеси верних мноштва
јављањем благовоња моштију твојих
те похвалне песме теби приносе народни
сабори.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ

СЛУЖБА СВЕТОЈ МАЈКИ АНЂЕЛИНИ БРАНКОВИЋ

Приђите у нови Израил,
и све околне земље и градови
заједно збор саставивши
на спомен преподобне матере наше Анђелине,
радосном душом и срцем
божаствену гробницу њену обгрлимо,
благодат исцељења примајући
од благодати што у њој живи,
јер неоскудно даје
са вером поклоницима њеним
и на весеље сазива све земнороднике
да празнују свечасну успомену њену,
овако јој говорећи:
Анђелино преподобна,
Стефане блажени,
Максима освештани,
Јоване праведни,
стадо ваше што га сабрали јесте
и цркву што је љубисте,
сачувајте од иноплеменичког насиља
и молите се за душе наше.

*

Ходите сви богомудри из земље удаљене,
гробнице се дотакните матере преподобне,
мољења своја од душе своје приносећи,
један за здравље од болести различних,
а други за грехова опроштење,
у Бога за добијање милости
и сваке ствари што је на корист нашем мољењу.

*

Приђите, верни, да видимо чудо дивно:
отац са синовима, мати са чедима
скупа у ћивотима као руже благовоне
облагоухавају нас,
ваздух у цркви освештавају,
да саставимо свечане
и да принесемо и похвалне,
да ликујемо духовно као Давид пред ћивотом,
за појање органе узевши
различитим гласима ове прославимо,
појући и вапијући њима:

Ваљани раби Христови,
стаду вашем мир измолите
и душама нашим велику милост.

*

У светлост невештаствену и духовну
из помрачења вечног устрчав, преподобна,
молитвама својим Господу просветли ме.

Од младости заволела јеси добродетель,
уздржања труд и стазе испосништва,
те у граду обитаваш горњем, духовно ликујући.

*

Жеравицом испосништва, преподобна,
потпалила си страсти трње
и прохлађујеш у верних мудровање.

Стрелама оштрим
добродетељима, преподобна,
као силна ранила си
срце љутога ратоборца.

Оружјем уздржавања
и молитава мноштвом, свехвална,
наоружавши се,
врагове невидљиве победила си.

Јавила си се као земља доброплодна
те понесе класје што стоструко рађа
и ово сакупи у житнице небеске.

*

Засадив се крај воде уздржања,
мати блага,
лоза јавила си се благоцветна,
што благочашћа грожђе износи.

Сва вансебна била си и духоносна,
сва понета к Богу,
Анђелино преподобна и триблажена,

и зато с анђелима ликујеш свагда, вапијући:
Слава сили твојој, Господе.

Узлетела си на небеса
као голубица чедољубива
што крила олакшава уздржањем
и са птићима својим узвисила си се
и достигла си тамо
где се птице небеске премећу.

Божаственим Духом сва освештана,
о, Анђелино,
и дејство нечастивих и љутих бесова
божаственим делима одагнала си.

*

Као из источника неисцрпнога
у чудесима велика твоја исцељења
благобитно црпимо
и с љубављу молимо те
и из душе узвикујемо:
Избави од страдања
и несрећа, преподобна,
нас што узвикујемо:

Децо, благословите,
свештеници, појте,
људи, преунесите
на све векове.

*

Источник те чудеса ваистину
Христос показа, преславна,
што болезни скврни очишћује,
страсти нечистоте, премудра,
трудом заграђује, Анђелино,
и стога те реком за душе очиститељном
називамо сви, преподобна.

Спомен твој, преподобна Анђелино,
служећи молимо се:
од сваке буре да се избави
свештено стадо ваше,
молимо се скупа са свештеним ти чедима,
посредништвом слободе ваше
што је примисте од Господа.

*

За вишњим Јерусалимом жудећи,
сва умом иступила јеси к небеском,
богатство своје расточи к ништима
за Христом ходећи,
и зато се горњег Сиона
красотом наслађујеш,
отуда нас и сад гледаш непрестано.

Анђелину свету
у песмама да усхвалимо с љубављу,
јер низложи посништвом злодела вражја
и славу озго примивши
спасава верне штоватеље своје.

*

Данас анђела зборови на небесима
и скупови људи на земљи
о спомену твоме, мати, светло светкују,
анђели имајући те саликовницу
а ми ка Богу посредницу молитвену,
и зато не престај молити се
за оне што светој гробници твојој
прилазе с вером несумњивом.

Моштију твојих ковчег благодат
чудеса истаче обилно прилазницима
и прогони бесе Христовом благодаћу
и свима вернима здравље Богом подаје,
Анђелино пребогата,
и зато те ми што смо овде у различним болима
као исцелитељку сад вером стекавши молимо:
Твојим молитвама да се избавимо.

У женској природи мушки пожившу
усхвалимо Анђелину блажену.

Приђите, сви празникољупци,
данас преподобну матер с мученицима штујемо,
јер они се с колима железним
са клинцима оштрим и водом и огњем,
са зверима и мучитељима
за Христа Спаса борише,
а ова у самој плоти борбу водећи
њу потчини Христу,
светога Духа поставши жилиште.

*

Засија празник анђелског светковања
и ваистину празник спасења,
Анђелине преблажене матере
успомене на подвиге
и зато, преподобна,
живота твога љубитељи сакупише се
твоје похваљујући подвиге,
јер мученика поревнова трпљењу
и не смилова се на младост
што трулост носи,
ни на красоту плоти
што брзо се гробу предаје,
но ка Владики свим умом се узневши
њега женика стече
од свега видљивог слађег,
и с мудрим девама сада предстојиш њему,
моли нам од њега велику милост.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ

СЛУЖБА СВЕТОМ ДЕСПОТУ ЈОВАНУ БРАНКОВИЋУ

Весели се, цркво Божија,
света митрополијо,
ликуј, српског народа богосабрана чето,
гледајући нешто дивно и преславно
где лежи у светом храму Божје Матере,
мошти овог блаженог Јована деспота,
што исцељења подаје свима
који са вером прилазе к њему,
који с љубављуштују
и Христа усрдно певају.

Весели се, света митрополијо,
храме Божје Матере,
што имаш у себи многоцено благо:
мошти новог овог нашег
предстатеља и молбеника к Богу,
благочастивог овог Јована,
који стално предстоји Богу
и гледа неизрециву његову славу
и моли се увек
да дарује душама нашим мир
и велику милост.

Обрадоваше се анђелски редови,
увеселише се праведних зборови,
задиви се народ српски
гледајући ову праведну душу
где се као многосветла луча
са земље на небо узноси
и клања божаственом престољу.

Молимо се, и тамо за нас не престај
да се молиш добротворцу Богу
да дарује душама нашим мир
и велику милост.

*

Приђите, богосабрани сабори,
красни зборе иночки,
приђи и сав српски народе,
стари и млади,
богати и ништи,
стецимо се у цркву Божје Матере
где лежи многоцелебно тело
праведног Јована,
што светлошћу васељену озарава,
јер овај блажени
различне дарове исцељења
као искре испушта,
стога и ми завапимо к њему
овако говорећи:

Радуј се, благочашћа царски изданче,
брзи наш помоћниче
и топли заступниче.

Јер си се великог дара удостојио
овде и на оном свету,
и зато се молимо:
Удостоји и нас
телесног здравља и душе спасења
молитвама твојим, преблажени.

*

Дом пресветог и животворног Духа
помоћу и благодаћу
јавио се јеси, Јоване,
стога и ми сакупивши се
њему успојмо песму.

Радуј се, царева православних похвало,
војина сачување, варвара побеђење,
сирочади и удовица и људи твојих
заступниче топли.

Прими сада појање
људи твојих, богоблажени,
и молитељима ти од Христа
измоли од грехова избављење,
да блаже те, незаборавни.

*

О, како недостојним устима
да успојемо Јована Премудрог,
јеванђелских речи подражаватеља
и родитеља својих у послушности
венца светлосјајнога,
и стада свога по скончању

неизгубљива надгледника,
свечасне Тројице молитваника,
чудеса многих податеља обилна,
јер се моли за душе наше.

Светло украшење цркви Божије Матере
твоје мошти јавише се, преблажени Јоване,
јер сијају више од злата и сафира
сазивајући нас на духовно славље
и просветљују душе и тела
свих што са вером прилази к њима,
моли се Господу
да помилује људе своје.

*

О, преславног чуда,
како да многовремено точење година
не разложи многоцелебну ризницу,
тело твоје, преблажени Јоване.

Бог што га од младенства заволео јеси –
он те сад прославља ваистину
на похвалу и утврђење вере наше,
а ми, окружавајући гробницу моштију твојих
гледајући знамења и чудеса,
дивећи се вапимо:
О, краснога твога дара, свети,
којим те Христос обдарио јесте
као милосрдан.

*

Радуј се, Саво светитељу,
православља водитељу и чистоте учитељу,
радуј се, Симеоне, корену благочашћа,
радуј се, Стефане деспоте,
јер из тебе произиђе
красан плод духовног наслађења
којим се пита и наслађује црква Христова,
радуј се, Максиме преблажени,
светитеља украшење,
инока и мирјана и свих верних
светло просветљење,
радуј се, Анђелино преподобна,
лозо часна,
јер из тебе нам изникну
грозд винограда спаснога
од кога једући сладимо душе наше,
радуј се, Јоване,
цркви Богоматере светло украшење
и Земље српске утврђење,
радуј се, туђинаца и бескровних покровитељу,
радуј се, удовица и сирочади хранитељу,
радуј се, похвало вере наше
и топли молитваниче за душе наше.

*

Приђите славно, српског народа сабори,
приђите, матере с чедима,
да припаднемо матери нашој,
брзој помоћници, преподобној Анђелини,
и песменим похвалама да успојемо њу,
јер се у последња времена

међу матерама прослави,
такво благо из утробе своје произневши
којим се данас обогатисмо,
многоцелебним телима
Максима блаженог и Јована праведног,
те завапимо к њима:

О, прехвални,
молите се Христу Богу за нас
да спасе душе наше.

*

Весели се и ликуј,
Сирмијо са околним земљама,
јер данас нам поставља трпезу духовну
топли наш заступник Јован деспот,
имајући не јело и пиће и храну пропадљиву
но слађе од меда благоухано му тело,
ка њему и пришавши
чувства наша насладимо,
душевна и телесна,
црећи вино весеља
из источника непресушног
и молимо се њему
да помоли Христа Бога
и спасе душе наше.

*

Затрубимо у трубу песама
и гласом радосног весеља
празник овај успојмо,
јер горе небеса радују се

и земља весели се,
а људима срце игра,
цареви, стеците се,
кнежеви, другољубе показујући,
раби, Владиду успојте,
нека се диве народи
новоданој нам благодисти.

О, топли наши заступници
и брзи помоћници,
убедите родитеље своје,
те заједно умолите Господа Христа:
монасима и мирјанима,
старима и младима,
мушкоме и женскоме,
душе спасење и телу здравља
да дарује
и велику милост.

*

Весели се и ликуј,
света цркво Божје Матере,
у којој лежи пречасно тело Јована праведног,
и свима што прилазе к њему
милостиво подаје различна исцељења,
због чега и ми вапимо к њему:

Молитвама, свети, твојим
исцели недуге и болести наше,
и од сваке вражде нас избави и искушења,
да с вером и љубављу спомен твој шутојемо.

*

Приђите, богосабрани православних сабори,
духовно да се узвеселимо,
збор саставивши рукама запљескајмо
песмама похвалним успојмо
и светим моштима његовим приступајући
љубимо их
и са сузама молбу помешавши, овако му
рецимо:

Јоване праведни, монахе и мирјане,
што нас сабрао јеси овде,
сабери и тамо у царству небеском.

*

Приђите сада, претпразничке песме узгласимо
с мудрацима Христу дарове принесимо
добродетељи песме исплевши,
молећи грехова проштење и помоћ,
сазнањем похваљења цветове принесимо
и с анђелима завапимо:
Свет јеси, Господе.

По одласку оца вашег,
благочастивог Стефана деспота,
мати ваша, Анђелина преподобна,
саветујући вас жалосно вам говораше:

Сад, чеда моја,
отац се ваш ка Богу пресели,
ко ће вас од сад хранити?
Него се надајте у Господа Бога,

јер неће заборавити своје рабе,
па учите се да с анђелима узвикујете:
Слава у вишњима Богу.

У смирењу као у цвету
премудрошћу и сазнањем дечади украшени,
извршитељи јавише се,
послушањем и покоравањем матери својој
као венцима светлим украшаваху се,
заповести Христа Бога испуњавајући вапијаху:
Слава у вишњима Богу.

*

Као цвет прекрасни процветао јеси
у отачаству своме, благородни Јоване.
Јер ево, мошти твоје пребивају
у храму Божје Матере
и леже у часној гробници
целе, неповредне,
као крин благоухани
и као китра добромирисна
што благоухава све
који прилазе к њима с вером,
и исцељења даре несметано подаје,
и од сад не заборави
рабе твоје, молимо се.

*

Весели се, цркво Божија,
ликуј српски народе, богосабрани зборе,
гледајући нешто дивно и прекрасно
где у цркви Божје Матере лежи,

мошти богопрослављених деспота,
отац са синовима
и мати са чедима,
моле се непрестано
за људе своје као чедољупци
и обитељ своју чувају од сваке напасти,
па стога и ми песму успојмо:
Слава сили твојој, Господе.

*

Ликуј Сирмијо, земљо српска,
весели се, света митрополијо,
храме Божје Матере,
радуј се расположењем светих моштију
Стефана благочастивог,
Максима блаженог,
Анђелине преподобне,
Јована праведног,
јер моле се за народ свој
као отачаствољупци,
да у миру песму појемо:
Слава Богу што твори чудеса преславна.

Дивно је дрво, красне су гране,
но и плод ваистину слађи је од меда,
приђите сада, окусивши обилно
чувства наша телесна и душевна усладимо
и у радости са светима
Христа Бога узвеличајмо
и песмама успојмо:
Слава Богу што твори чудеса преславна.

*

Велика те српској земљи светилника
Бог показа у последња времена,
Јоване блажени,
невидљиво Христове људе не престајеш
посећивати
и брза исцељења давати свима
што с вером прилазе гробници моштију твојих,
па стога сви сложено вапимо ти ово:

Радуј се, Земље српске заступнице,
радуј се, цркве твоје светло украшење,
радуј се, благочастивих деспота наших
радовање,
радуј се, војина православних
у боју снажни помоћнице,
радуј се свих нас нелажни чувару и похвало,
радуј се, Јоване, ново процветање.

*

Чудо се преславно на земљи јавило,
о, преблажени Јоване,
по изношењу из недара земље
светога твога тела,
многи се народ стече,
раслабљене принесосхе,
слепе приведосхе,
и када свете твоје мошти облагоухаше
тада сви, сваки од своје бољке здрав постаде,
слава Богу и теби, угоднику му, дадосхе,
с којима и ми успојмо:
Благословен Бог отаца наших.

*

Радуј се, благочастивог цара изданче,
брзи наш помоћниче и топли заступниче,
Јоване праведни,
молимо се, не престај
да се молиш Владики Христу Богу:
мир и здравље и друго што
да дарује људима твојим који поју:
Благословите сва дела Господња Господа,
и преунесите на све векове.

Изволи Бог да прослави тобом
земљу отачаства твога,
пребогати Јоване,
јер јави те посред људи твојих
као китру благовону,
и сви прилазници гробници моштију твојих
душе наше и тела пунимо
миром благовоним, појући:
Благословите, сва дела Господња Господа,
појте и преунесите на све векове.

*

Задивише се небески зборови,
обрадова се српски народ,
гледајући твоју душу, праведни,
где се са земље на небо узноси
и с родитељима у рајском насељу настањује.

Молимо ти се, преблажени Јоване,
и нас сироте не остави без твоје помоћи,

те да у песмама појемо:
Велича душа моја Господа.

Љубављу нас заборавио ниси,
ако се од нас и представио јеси
као некада Илија,
но нама си оставио свете своје мошти
као милот најдрагоценији,
којим нас, преблажени, покривај и чувај
да у миру певамо:
Велича душа моја Господа.

Кад у храм Божје Матере принесоше
тело твоје, о пребогати и праведни Јоване,
тад мноштво народа српског стече се
принесећи болесне
и сви твоји мошти пољубивши
од болести здрави посташе:
слепи гледаху,
неми говораху,
хромим скачући играху,
славу Богу и теби, угоднику му,
даваху појући:
Велича душа моја Господа.

*

Ликујући песмама,
сакупивши се данас,
благодчастивог и венценосног
Јована деспота по заслуги усхваљимо,
као многих чудеса податеља обилна,
јер моли се за нас Господу,

стога и ми с њим завапимо:
Слава смотрењу твоме, Господе.

Угрин онај, иако неверјем обузет,
кад виде вас, дечаци преблажени,
жалећи сиротство ваше радосно вас прима
и подаје вам Сирмију на држање,
и гледајући красоту лица вашег диви се,
још краснији душом ваистину јависте се,
о преблажени,
стога ћемо с вама појати:
Слава смотрењу твоме, Господе.

Веома храбра и наоружана
против супротника Бог те показа,
одгонећи их од стада твојега
као вукове сурове,
чувајући људе отачаства твојег неповредне,
и сада молимо те, преблажени Јоване,
сачувај и нас, служитеље твоје,
од најезда синова агаренских,
те да сви песму појемо:
Слава смотрењу твоме, Господе.

*

Сада је весељем испуњен храм Богоматере
у коме лежи благо непропадљиво,
тело блаженог што чудесима задивљује,
сви, дакле, који се приближавају
гробници моштију његових с вером,
исцељења дарове примају,
здрави одлазе и Богу благодарећи поју:
Спасе нас десница твоја, Господе.

*

Руке своје, преблажени,
пружаш к потребницима
и маломоћне заступаш,
богатство своје у душу ништих полагеш,
и зато те богатодавац Христос
сугубом наградом обогати
и дарова ти с родитељима твојим
вечно наслађење.

Молите се, свети,
да тамо и ми с вама
добијемо мало утешење,
те да сви појемо:
Диван је Бог у светима својим.

*

Ничим како треба похвалити те не унемо,
но ако и недостојним уснама
ове мале стихове приносимо теби,
преблажени Јоване,
и часне твоје веома похваљујући мошти
у песмама Христа Бога величамо,
што теби даде такву благодат и силу,
прими од нас мало мољење
и помогни да Богу принесемо хваљење.

Што с топлом љубављу и вером притичу
гробници моштију твојих, благородни Јоване,
иноцима и мирјанима подај
души спасење и телу здравље
и избави од љутих беда и опсада,

прими и од нас мало мољење
и помози да Богу принесемо хваљење.

*

Приђи, сав српски народе,
обрадујмо се и узвеселимо данас
на овај свечасни празник Јована деспота,
и славу и хвалу Христу Богу уздајмо,
што даде нам таквог у њега представатеља
и молитваника за душе наше.

Данас се весели црква Богоматере
имајући у себи
многоцелебне мошти праведнога Јована,
који светлошћу васељену озарава,
душе и тела наша просветљава
и људе своје знамењима и чудесима задивљује
различне дарове свима што њега моле подаје,
а цркву своју од сваке скрби и беде избавља,
монахе и мирјане, који у њој служе,
душевним весељем наслађује,
стога се молимо, преблажени,
не престај да се молиш за нас човекољупцу
Богу
да дарује душама нашим мир и велику милост.

*

Ликуј, Сирмијо, и Земљо српска весели се,
радуј се, храмe Божје Матере,
положењем светих моштију
Стефана благочастивог и Максима блаженог,
Анђелине преподобне и Јована праведног,

јер као сунце многосветло
сву васељену лучама просветљавају
и мрак душевног пада озаравају
и онима што од њих са вером моле
исцељења богате даре као истре испуштају,
и нештедљиво потребницима подају,
стога и ми са сузама овако рецимо:

О, прекрасна и предивна четворице,
ми смирени монаси и мирјани,
стари и млади, богати и ништи,
молимо за отацтво ваше мир
и црквама у љубави једномишљеност,
а нама и свим људима здравље телесно
и душе спасење да даровано буде,
у Бога молитвама вашим.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ

ЗАЈЕДНИЧКА СЛУЖБА СВЕТИМ ДЕСПОТИМА БРАНКОВИЋИМА

Јоване прехвални,
погледај на људе отачаства твојега,
стани насупрот агаренског насиља
и непријатељског напада разруши силу
и растерај до краја,
заступи рабе своје твојим заступљењем,
сачувај паству своју неповредну на веки
и нас чеда своја и свету обитељ
у којој ти јеси
покриј и избави од сваке болести
и спаси нас, свети, твојим молитвама,
молимо се.

Анђелино пребогата, мати наша свечасна,
покриј и заступи свету обитељ твоју
и нас рабе своје
који ти с благодарењем у смирењу
слаткопојне песме приносимо,
сачувај нас, чеда своја,
од непријатеља видљивих и невидљивих.
Изведи нас на стазу спасења и покајања

твојим молитвама Господу;
спасавај душе наше као мати чедољубива.

*

Приђите сви, сад, православни сабори,
духовно узвеселимо се, збор саставивши,
срцима заигравши, рукама плескајући,
као негда пред ћивотом што богоотац Давид
играјући славу Богу узашиљаше,
тако и ми данас радосним гласом кличући
свештеног Максима,
блаженог Стефана, Анђелину преподобну,
Јована праведнога,
писменим похвалама успојмо,
свете мошти њихове,
са страхом приступајући им, љубимо,
са сузама молбу помешавши
њима овако рецимо:

О, преблажени оци наши премилостиви,
нас, рабе своје, иноке и мирјане,
што од вас помоћ молимо,
мирним животом чувајте,
од сваке скрби избављајте
молитвама вашим, свети,
нас које сабрали јесте овде
саберите и тамо у царству небеском.

Помози ми, Господе, да ово дело окончам
и твоје угоднике слаткопојним похвалама
усрдно да појемо и величамо.

*

Устаните лењиви, пробудите се дремљиви,
ово је дан молитве, ово је време плача и
ридања.

Достојно они што се боје Бога руке подижу,
колена савијају, молитву Богу узашиљу,
а ти, што спаваш?

Зар не знаш да се лупеж приближава
кућу твоју да поткопа,

а тебе коначно да низгурне,
но устани и с плачем завапи:

Молитвама Максима угодника твојега,
човекољупче Боже, помилуј ме.

Сада су дани пуни туге
и печали и страха велика,
сада је за плачем потреба,
сада је време да се затражи помоћ,
јер дође до измене природе наше
услед грехова наших,
устаните на молитву, лењиви,
стресите са очију сан, о дремљиви,
са сузама свете призовите у помоћ вапијући:
Прими од срца наше плачевно мољење,
Максима преблажени.

*

Непрестано појање и благодарење
приносимо ти, оче чедољубиви,
ти нам буди помоћник и заступник крепак,
непрестано моли се за нас рабе своје,
од страшне казне Божје

и шкргута зуба и вечне муке
да се избавимо ми што у тебе наду положисмо,
милости податељу, Максиме преславни.

Ово је дан за молитву,
кад анђео Господњи у цркви стоји
и свакоме по заслуги даре раздаје,
а ти, човече, зашто се лениш
и због чега без нужде из цркве излазиш?
Зар желиш да будеш лишен дара анђелског,
зар не знаш да је близу, крај двери, судија,
зар не мислиш да те смрт може наћи неспремна,
зар не чујеш: „Страшно је пасти у руке Бога
живога?“

*

Погледај на свету своју обитељ
коју из темеља саздао јеси,
Максима великоименити,
помени нас чеда своја и све служитеље ти,
милостиви, штедећи покарај као отац
чедољубив,
и избави од свих ових беда и скрби рабе своје,
и твојим молитвама спасавај оне који певају:
Благословите сва дела Господња Господа.

*

Сузе и туговања
и ридана заслужна постигоше нас,
о, преблажени Стефане дивни,
теби топлом избавитељу нашем
срцем скрушеним у умиљењу узвикујемо:

Као милостив брзо пре но што заробимо се
за помоћ нашу постарај се,
рабима својим милостива Бога начини,
по Богу уздање наше у тебе стављамо.

Бура љута развратних духова
лукавства моју мисао збуњују
и у непристојност гурају,
но ти, преподобна, брзо похитај,
нечисте духове брзо прогнај,
све моје у добро претвори,
на спасења стазу изведи својим молитвама,
Анђелино пребогата,
молитванице наша свечасна.

*

Дај нам помоћ, својим рабима,
Стефане преблажени,
који ти певају од срца благодарно песмама,
радости и весеља нас твојим молитвама удостој
и печал нашу разори,
јер тебе једино нелажно утешење
нашега плача имамо.

Од сваке беде и туге нас избави
својим молитвамама, Стефане благочастиви,
јер тебе једино нелажно утешење
нашега плача имамо.

Добра и топла заступница наша,
добра давања рабима својим свагда подај
и богатство своје милости на нас изливај,
а покровом својим божаственим

славитеље ти покривај, Анђелино,
мати наша пребогата.

*

Вреву и метеж, свађе и распре,
клевете и осуђења,
хуле, лажи и понос
и друго што је Богу мрско,
брзо све у добро рабима својим претвори,
јер ти си мир немирним
и смерност високим
и подигнуће изнемоглим.
Удостоји хвалиоце ти у весељу да поју:
Дела сва Господња Господа појте
и преунесите њега на веки.

Весело ти појање приносимо,
Анђелино мати наша свечасна,
јер тобом црква наша
од свију вражјих напада чува се
и људи твоји од сваког зла избављају се,
од истока и запада туђини прилазећи ти
клањају се у весељу појући:
Дела Господња Господа појте
и преунесите њега на веки.

*

Милостиви оче чедољубиви,
брзо погледај на молитву нас смерних,
услиши из срца уздисања тугом обузета,
разреши сметеност и невољу
што нападе на људе отачаства твојега,

разагнај страх и болезни
од оних што ти свагда служе,
Јоване прехвални, молитвама твојим
за нас тужне моли се Господу.

Више од свих згрешисмо и безаконовасмо
и човекољупца Бога прогневисмо,
због тога постигоше нас многе скрби
и збуњења велика,
и бојимо се да како не пропаднемо
у јарости праведнога гнева Божија.

Стога се уздам у милосрђе
доброте ваше, свети,
услишите срца уздисање
и примите плачно мољење,
Бога нашег приклоните на милосрђе,
чудотворци преславни,
за нас тужне молите се Господу.

*

Небо се слави звездама,
земља се украшава цвећем,
дрво се украшава због плода,
и сва друга твар
различитим красотама улепшана је,
а ја различним гресима оскврних се,
и њима савладан од Бога удаљих се,
но к теби топлом помоћнику нашем
руке подижем,
колена савијам,
из дубине срца жалосно узвикујем:
Милостива Бога мени начини,

Јоване преславни,
наша славо и заступљење.

*

Кад ишчезава снага наша
не одузми твоје милости од нас,
да не кажу непријатељи наши:
„Нема им помоћника ни избавитеља,
потераће их и ухватити,
јер им нема избавитеља“.

Молимо ти се
свагда буди у помоћи нама,
да постиде се и ишчезну
и обуку се у стид и срамоту
сва зла у раба твојих.

Заузми се с љубављу за нас,
Јоване преблажени,
да те непрестано блажимо.

НЕПОЗНАТИ ШИШАТОВЧАНИН

СЛУЖБА СВЕТОМ КНЕЗУ СТЕФАНУ ШТИЉАНОВИЋУ

Саставимо збор божаствени данас, верни,
и сложено радујући се успојмо
Стефана праведног часни спомен,
с љубављу дотичући се ковчега часног тела
потоке исцељења из њега примајући
и хвалу благодарственој Господу узносећи
што такво благо нам даде
исцелитељне мошти свога угодника,
Стефана преподобног.

*

Када се откри часно тело твоје,
чудно се нешто видело:
светлост небеска озго где заблиста
твоје многе добродетели јављајући,
бистрину умну и одлику душевну,
срце умилно и савест богољубиву,
нарав милостиву и ништехранитељство,
Стефане преподобни, служитељу свете Тројице,
којој непрестано моли се
да ниспошље хвалиоцима ти с љубављу

грехова проштење
и од туге избављење.

*

Радуј се, Стефане мудри,
радовања венцем украсив се
и богосазнања мудрошћу обогатив се,
храброшћу диван јавио си се,
иноплеменике чудесно побеђујући
и непобедив од ових пребивајући,
јер се на оружје никад не поузда
но десницом Вишњегга снажен
и молитве као штит имајући,
милостиње као хоругве уздижући,
а веру благодативу и већма од овог,
па стога моли се Господу
да се спасу душе наше.

*

На неподвижном камену вере
духовне ноге крепко утврдив, богомудри,
бура светског комешања никако
не поколеба твоју мисао,
већ неовлажено кроз њу прошао јеси,
љубављу Богу усвојивши се,
у кога сада боравећи
радосно њему узвикујеш:
Слава милосрђу твојему, Спасе,
слава царству твојему,
слава смотрењу твојему,
једини човекољупче.

*

Красотама боголепог живљења
и лепотама твојег целомудрија
анђеле задивио јеси
и људе узвеселио јеси.
Због тога и смрт јави ти се покој
и на непрестано весеље прешао јеси, Стефане,
у коме измоли нам од Христа велику милост.

*

Просветлитељску зраку
у духу примив, Стефане предивни,
мудрим девама подобећи се
и своју светиљку милостивим делима запали
и стога да у ложницу Христову
са њима уђе удостоји се.

Молитве честе и мољења још већа
цару сила шаље Стефан блажени,
и стога страшан у боју
противницима јавља се.

Чином светске власти дарован би,
но смиреноумљем опасан,
благочашћем одевен
и страхом божаственим ограђен,
Стефан вапијаше:
Христе Спасе мој,
просветли ме сијањем ти,
јер другог сем тебе Бога не знамо.

*

Недокучиву дубину Божјег смотрења
умом гледајући
и јеванђелске речи добро пазећи,
отаца предати устав часно чуваше
Стефан, љубитељ целомудрија.

Мудрости и сило Вишњега,
избави нас од мрачнога ђавољег спопадања
и од људи опасних љуте злојезичности
молитвама твојег угодника Стефана.

Сместишта семења земнораслог празнећи
и семе духовно у срце смештајући,
Стефане блажени,
гладне храњаше и наге одеваше
желећи да се загреје у крилу Авраамову.

*

Језиком да проговорим не знам
и умом да разумем не умем незналица ја,
но ти што умудри риболовце и незналице
да мрежом божаственог проповедања улове
васељену,
дај ми преподобног твог дела
чисто да познам и будно гледам
и радосно говорим:

Радуј се, јер цео неповредан по смрти остао јеси,
радуј се, јер озго осијањем јавио се јеси,
радуј се, јер призором многе ужаснуо јеси,
радуј се, јер бесе од људи одагнао јеси,

радуј се, јер исцељења многа подао јеси,
радуј се, Стефане свети,
јер саздатељу твојему благоугодно јеси.

љ у д и:

Моли непрестано за све нас.

*

Орошаван озго Духа пресветог росом
и бразде срца плодноне имајући,
духовно семење богонадахнуте речи
пригрливши живот нестарив
са зборовима праведних вапије Стефан:

Благословите сва дела Господња Господа,
појте и преуносите на све векове.

БАРОК

ГАВРИЛ СТЕФАНОВИЋ ВЕНЦЛОВИЋ

ПИСАЦ ЗАЗИВА ПРЕСВЕТУ ДЕВУ ДА БИ МУ ПОМОГЛА САМУ СЕБЕ ХВАЛИТИ

*Дубину велику велика дубина зове
у широком твојем гласу.*

(Из Псалма)

Ја и Тебе наричем бездном.
А и сам себе називљем бездном.

Ти си бездна велика, добра гласа
и пуна си сваких божјих дарова
како си и сама о себи рекла –
учинио ми је велику, добру похвалу Моћни!

А ја, худи, врло сам слаб и маловрстан
и дубина је у мени неразума,
кроштоно сам исто један лежак
и нерадин и лужица; зато и не умим
нити могу Тебе хвалити онако,
како би ваљало.

И саде то на данашњи дан
бездна бездну дозивље,
јер ја, будавши дубина

несвестице и неумења,
Тебе зовем на помоћ, пресвета Дево,
којано си пуна бездна бистроумнога,
да би ми помогла себе саму хвалити.

СИОН

Сион, кано старо селиште
преорати ће се;
а Јерусалим заустити
ка воћњак обран,
а градски високи
горњи домови –
луг и шума по њима
узрати,
те у дубраву зверињу
ће се наменити
плачући се за пустош
управација му!

Виногради тако се
упарложити
да нигде ни једне лозе,
а ни које дивље вињаге,
не може се пронаћи
за кушање.

А господа му за просјаке
остати, а камо
да с палицом на кога замахује!

ХВАТАЊЕ СЕНКЕ

Било ли, или ништа не било,
привиђено, пак нестало га,
развијало се ветром и отишло
ка испод трчућих кола
прах и дим и маглу!

Благо је и господарство
овога вилајета преходљиво:
од једних к другим прелази
а најпониције је!

Сваком се тако исто пригађа,
кано у сну нешто да види,
или сенку донекле мотри,
те је хвата руком
да је заустави и удржи.

Није ли у том људни луд?
Нити је што тврдо ни стојеће!

СРП КАЗНЕ

Видим срп где лети преко света
дваист лаката дужином и десет ширином!...

То је клетва што силази на земљу
и со тиме сатире и мори се
свака лажа и хрсузин до смрти му!

Тај срп улази у хрску кућу
и тим, који се мојим именом лажно куну!
Те што год теку и имаду,
мало, велико, од камена и од дрвета,
све им односи и сатире,
те им пусти куће и у свачем их рђа тре,
да се никад не могу опоравити!

НЕСКАЗАНИ СЕ СУКОБЕ СНАХОДИ...

Свуда више све испуњено
бојања се и страха
неголи које слободе веселе.

Рођење плахо и болестљиво,
смрт преко мере страховита,
а по смрти тамо
несказани се сукобе снаходи...

И мала брига преламаје те,
мала болест доле собара те,
и проста плашљива реч
загрми ти у ушију
и срдце ти престрави.

И то ће ти се десити.

Како ли многи с овога света
с невидом, зли и добри
једнако пропадају;
мудрице и суклате,
бољари и богаљи небоги.

Спомени се худниче, што си собом
С кошчина састављен
од главе до ногу
и са жилама сашит.
До времена потом пак
сав просут и ниушто обрнут.

АД

Непроходна је то дубрава,
дубока долина,
јака кључаница,
непрокопни тамнични дувар,
не може се утећи,
недремовите су тамо и зле

страже пакостне,
помрчни затвор,
заузлана свеза,
дебеле вериге, големи ланци,
тешке негве на ногу,
дивље и немилокрвне
слуге су онога пламена,
и сами су ватрени.

Та њихова мучитељска оруђа,
чимно муче људе,
сасма су тешка и зла,
дебели нокти непрегибати,
зли бичеви,
црна клокоћућа смола,
смадљиви задах,
кревети жешко угљевље,
незагашен пожар,
неопроштен суд,
судац безпријатељан
и ничим подмићен,
пред њим нема сваком уста наишла,
стидљива лица силовитих људи,
а сиромаш врло снажна.

БОГ СЕ ВРАЋА АДАМУ

Васкрсни, моје саздање,
устани моја налико, мој зраче –

на мој образ си ти саздат;
устан и пођи одатле,
ти си мој и ја сам твој:
једно смо нераздељено светљење.

Столица се хјерувимска
за седење давно наместила;
изводници на столицу хитри су
и свакад за то стоје готови,
софра је готова,
пуна свакојаког једека, лепо намештена.
Вечити домови тамо, и селишта многа,
магазе пуне с благом,
отворене стоје:
небеско царство пре века и света
приготовљено је –
такво големо добро,
што га никад нико
нит га је чуо ни видео!

МОЛИТВА ПРОТИВ ТУРАКА

У ових садањих злих времена
сметеници у вери и у закону
досађујући христјанској цркви,
и варвари Турци,
своје безумно господство
печате знаком Месеца.

Премудра и мужаствена Жено,
свагдашна Дево,
да буде та луна, њино знамење,
под твојим ногама,
и сатри рогове
тој варварској луни,
како си сатрла главу
прегрдому кагану,
што је био велико дигао своје рогове
на крстне рогове.

И повиси рог христјански,
повиси твоју силу и нашу,
и како си пређе
у мору врејуштому
језики из облака горућом
каменом крупом
потопила,

тако и саде проли
гњев Сина твога и твој
на језике који Те не познају
ни почитују!

МОЛИТВА ЗА СРПСКУ ЗЕМЉУ

*И у ових љутих времених ратних ово
саде нека буде наше мољење.*

Избави ме од крви, Боже,
Боже мога спасења,
на кров који имамо,
разве твој, Богородице, покров.

Крвоточива она жена
кад се је прикојасила
за скут Сина твога,
и таки престаде јој тећи крв од ње.

Тако и каде се докосне
наша крвопролитна земља
твоме омофору,
таки ће на њој престати
свако крвопроливање.

Отрти ћеш и обрисати
наше кржаве сузе
с твојим омофором!

ЗА СВОЈ РОД И ПРИЈАТЕЉЕ

За наше старије, за цара и господу му,
за своје спахије, за војиштане
и поглаваре њихове,
за кнезове своје и бирове,
за свој род и пријатеље,
мобе и прошње на добро им
за њих Господу Богу усрдно ваља
доносити наше.

Јерно њино у миру борављење
и слобода,
нас од зла заклања,
и бригу нам с наше главе скида,
мирост даје...

Свесрдно се за све те људе
по подретлу и по реду
више исказате молитe –

како за хришћане, тако и за иноверце –
о животу, о здрављу, о спасењу,
за срећу им и берићет,
о мирноме борављењу,

на војски сачувању и надбијању
наше непријатеље,
којино ишту да нас погазе
и наше добро с јагмом развуку!

СВАКО НАС ЗЛО И БОЛЕСТ НАХОДИ

*Голема је то туга и нужда будавши
на земљи рођеним, и сами собом от
земље, а небо тражити и искати.*

Свако нас зло и болест находи
и свака рђа и невоља тре.

Нерод земљи, штета, сиромаштво,
ватра, вода, пали и топи,
војска, харање, глад,
болест у телу свакојака
и нездравље.

Миши, жабе, гусенице, мухе,
скакавци поједају земљу
и множе се...

Туча, град бије, суша,
и пак зимна и кишовита
око жетве времена.

То теке мало се саде
указује на нас зло.

УКЛЕТИ

Да му се зло изврши
и невоља над главом распаше се,
и неправда његова на врх му слезе!...

Земљи је било речено: куд ми радимо
и семена за своју нам храну сејемо,
да нам онуда пронице и расте
кукута, трње, вучац и сваки коров!

НОВОГОДИШЊА ЗДРАВИЦА 1732.

Ја ћу вам добра времена давати:
кишна пролећа и јесен, и суха лета.

И земља ће вам ваша
свој берићет потпуно износити:

да вам се напуне гумна свакога жита
и хардови вина и каце масла,
и сваке благодете да вам доста буде
и да вам преспева сваке летине
од года до года.

И старо испред новог да исцрпивате
и преручујете
и у снази се, у миру, обживите сви скупа.

И нећете се ни од кога бојати
јер ће се сви ваши злотвори
од вас посрамити
и разбећи се испред вас.

И ви ћете се напорити
и узрести по навише.

ПОХВАЛА ВЕЧИТОЈ МЕРИ

Како године и дни скоро врве проходљиво,
и човечији живот се сатире;
дан по дан и час по час, све,
људи (не само тога и онога што нејма)
ама и туштених са света их нестаје!

Сунцу је ход опредељен,
зна му се пут докле ходи с окретом својим;
а остало што је год на земљи,
једно настаје, а другога нестаје;
које пак множи се и прибива,
а ово отходи:
свиден посао поточњем прелазу
и текућим водама у морске дубоке
разливајући се пучине!

Са великом хуком паште се тамо,
а онде им знања ни трага предња нестаје!

Ал што је постало од Бога
за потребу и зарад људи,
ипак се свакад тога находи
свега доста с променом годиштном.

Од земље што је саздато,
од ње се удиљ и рађа по завичају своме,
и опет све у земљу
преобрће се и одлази.

А Земља, те Земља: ципом једнако стоји.

Сунце је сву сјајући оптиче
и пак до свога му хатара дотиче
на меру излазну, удиљ тако,
једним окретом!

Тако и сви ветрови,
сваки са своје му стране
душући заустављају се и опет дишу!

Туштене по земљи воде сливајући се
једне у друге, све у море теку!

А оно не отиче никуд;
ветрови га разњихују,
а докле му је мера и обграда,
даље се не шири, нити кад се мањи;
ни долази, а ни осиге.

И све је то на свету постало врло угодно
за проводење нашега живота,
свуда мери доходно;

зна се докле коме допирање и крај,
што ли, за колико и докле ли што траје.

ПОСЛЕДЊИ ДАН

*Видео сам небо ново и земљу нову. А
прво небо и земља прва оде и прође.*

Апокалипсис, 21

Свет хоће много лепши остати
неголи што је сад:
земља бити бела ка хартија,
и провидна кано стакло.

А воде тврде у кристал се преобрнути.

Такођер и цело се небо
полепшати хоће:
звезде толико ће оне сјајне бити
као што сад пун Месец,
а Месец пак, такве форме стати се
без промене,
кано што је Сунце садање,
а Сунце опет, седморином светлије бити
од садања сјања, а не жешко!

ПЕВАЧ УЗ СТРУНЕ

Ти си мој живот, моја храна и одело,
мој покров и пристанак,
моја слава и радост!
Моје благо, сребро и злато,
ти си свако моје добру поуздање
и надање вечнога тамо весеља.

О теби се радујем красно,
ти си ми свирајке и лепе гусле,
богодахнут орган, дипле!
Сунчана светла луча, моје сјајно спасење!

То, ево, са собом носећи ми,
идем пробаљивати да видим:
јесу ли лепогласовите с веровањем мојим,
и с лебдењем безазлено с чиста срдца,
неповодне нахеро с милокрвством к Богу
и к својим ближњим,
без кога ми душевног у себи зазора,—
круто затегнуте смишљиване дроте!

Да бих ш њиховом снагом
од Христа реч примио,
и уједно бих данас скупа с ангели
и пастирми,
кликтећи попевао.

УЗАЛУДНИ БЕГ ОД ЉУБАВИ

И куда знам бегати, куда ли се подети
и сакрити испред твога духа?

Ако да се испењем на небо,
ти си сам тамо горе;
да ако ли силезем доле под земљу,
у дубине Адове – и тамо си ти.

Ако бих и кано птица с крилма
рано одлетио чак за море,
у које тамо пустолине скрити се,
ал и онде ће ме досећи твоја рука
и наћи ме, и твоја ће ме десница задржати
и преместити с места.

ПОХВАЛА БЕСЕДНИКУ

Тко уразумљује,
томе разуму његову нејма краја;
ко зна потајну
што лежи у чијем срдцу,
како тај књиге не би знао?...

Језик му је
кано перо скорописца књижевна –
не пише ни с пером,

него са својим прстом
без мастила.

ОТКРОВЕЊЕ ЈОВАНОВО

Самосам стајаше на једноме месту.

Згоди му се у свету недељу:
на пољу стајаше молећи се Богу.
После, нешто се био врло замислио;
кано да се је изумио.

У томе, иза њега, страга
нетко му сасма врло,
кан да за ухом, викну:
Ја сам алфа и омега!
Обазре се он натраг да види
што је и тко ли је тај,
што му тако подвикну,
ал чудно чудо виђе:

Стајаше седам златних свећњака
с горућим свећама – и усред њих
стајаше неко младо момче високо,
приличан Ђакону кад служи летургију,
обучен у свиленој, пазлатастој одежди,
што се зове стихар и подир се пише.

И по груди би златним хораром препасат.
А косе му на глави сафи седе
бијаху беле ка снег!
Из очију му ватрени пламен избијаше,
образ на сунцу сјаше,
из уста му излазаше мач
с обе стране остар.
Ноге ка ступци од чисте мједи блистају се,
глас му је говорљив тако чувен
кано кад многе воде големе с брда хукте.
И у десној му руци држаше седам звезда.

Кад то смотре Јоан,
паде му пред ноге на земљу
од страха кано мртав.
Метну они чудни човек на њега
своју десну руку и рече му:
„Устани, не бој се, ја сам први и последњи!
Мртав сам био,
и ево сам жив у век вечити!
имам код себе кључеве од смрти.“

РЕКА СВЕТЛОСТИ

У мудрој глави божји свет

Тај свет, којино луче пушта
од Оца и Сина и Светога духа
(Што је то једно својско им богатство

и једно пронахођење сјања)
– За тим великим светом
пак има други свет, ангелски.

Ка нека отока текућа
од великог света пружи се
час до нас. А то недознано је
по чему се они светом блистају:

Или к првome свету са својим дотицањем,
ил му што на близу му стојећи служе
просветљују се.

Не знам ако и по реду стојећи
једни за другима,
и оним из даљег
једнако достиже просветљивање,
ил му даљни од предњих се
с мером сјакају?

Или какви су који кога чина,
већега, мањега ли,
онолико и свако сјање
на небу имају;
ка и звезде:
све су на небу,
ал једне су мање од других.

БОГОРОДИЦИ КРАСНИХ ОЧИЈУ

*Богородица лоза
издаје своје две сисе
кано два грозда...
С обадвима својим рукама
доноси нам чанке слатка јела.*

Очи красне своје имаш,
погледај одзгор
на нас, хуре слуге твоје!

Уши имаш, послушај мобу нашу,
и прегни к нама твоје ухо.

Руке имаш,
да их пружиш на подавање.
Ушла си на весеље твога Господина,
ама и наше си весеље,
Ти сама у нашој грижи.

Каде си нам за потребу на земљи,
Ти, наш град великога цара,
место тврдо
које ће нас од свакога зла заклонити,
и скоро трчиш нам у помоћ
ка јелен.

Каде Те зовемо на води,
то таки плаваш нам слободу
на лађи.

Каде пак из лађе нашега тела
душа наша изађе
и лети горе к Теби,
ка птица ваздухом –
а Ти хитро, с мирном помоћу,
с масличном гранчицом,
долећеш к нама у сукоб.

Не требујеш говорећи Ти:
„Тко ће ми дати крила кано голубиња“,
каде си и сама голубица Господинова,
којино је свагдар с Тобом.
Овако Те молимо:
„Прими оружје и штит,
те устани ми у помоћ!“

ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИН

ПЛАЧ СЕРБИЈИ

*јејаже сини в различнија государства
расјејали сја*

Како стаде Србија, славна и угодна,
са мноштвом народа бивша пређе плодна,
пресилними цареви и храбри солдати,
сад у ропство другима морала се дати.

Плачући, ах, прегорко, плачем се дан и ноћ,
моју терзам утробу, јер ја нејмам помоћ:
који су ми од најпре добри друзи били,
сад су ми се велики врази појавили.

Славни моји цареви и вожди велики,
с моји храбри витези и сини толики,
острим мечем падоша у својеј држави.
Ах, на жалост горку ми остах ја без слави!

Морала сам већ поћи ја к различним царем,
горке сузе лијући мећем се у јарем.
Сви се мени ругају и хулу сви кажу:
„Ето наша робиња!“ – а бремене налажу.

Серпске моје границе и земље ридајут
что храбри ми витези туд не пројезжајут.
Разорени градови сви пусти већ стали,
куле бојне србске све и дворови пали.

Ах, несрећа та моја до ада ме сведе,
свако веће зло своје спустив на ме седе.
Уви мени несрећној! Гди су цари моји?
Гди војводе преславне са храбрими воји?

Једна чада у Турској, а посвуда друга
стењут љуто, жалосно, – ах, прегорка туга!
По толикој ја слави и мојој храбрости,
поругана стала сам, – о, моје жалости!

Сав се дух мој у мени прегорко вазмути,
терзајућ с, утроба срце ми преврати.
Врази моји проклети мене преварише,
радост моју последњу навјек заточише.

Сви веће врази моји рукама пљескајут,
хулно звижде на мене, а злобно глас дајут:
„То ли она преславна Србија у свјету?
Сад слушкиња наша бист, дала с нам под пету.“

И сви моји пророци славу возљубили,
с чадми моји у ропству мене оставили;
добро опште презревше, преко мене гледе,
само о том пеку се да славу наследе.

Оружија сва моја мој враг затупио,
перо своје са мојом сабљом заоштрио:

у крв моју умаче, на ме злобу пише,
чада моја ногама газећ, злбом дише.

Потоке већ от суза лијет око моје,
јербо срце жалости испуштава своје:
изнемогла снага сва, пун је свако жалости,
јер сам се ја лишила све моје храбрости.

Добри моји синови ни у што сви стали,
оружија са плећи врагом дат морали;
сисе они змијеве сисати гоне се,
са свих страна вражије напасти боје се.

Восток, запад, полуноћ бојали се мене,
славне, храбре Србије, бивше тога једне;
а сад сједим жалосна, у ропству тужећи,
и за моју храбростју прегорко плачући.

Помрачи се и вид мој, руке ослабили,
згубила сам и снагу, сасвим ме сатрли.
Славна моја сва храброст на Косову паде
а тко ће ме утјешит, нејма тога саде.

Стреле своје на мене врази напрегоше,
очи моје и срце најпре избодоше;
покрај мене тко ходи слободно ме стрела,
шкрипе зуби на мене – то је свима жеља.

Косе моје на сабљу врази моји вијут
и ногама тлачу ме, а по лицу бијут;
чада моја прогоне, Марсу љуту дају,
и тим срцу мојему жалости задају.

Зуби су ми избили и одсјевки хране,
отрови поју мене и сине ми јадне;
и дан и ноћ труде се да у јаму своју,
ах! Србије жалостна, баце душу твоју.

Гди су сад ближњи моји? И сестра остави:
сасвим мене презрела, помоћи не јави.
Ах, Србије пребједна! Сви тебе презрели,
и соседи и друзи већ те оставили.

Но и сами синови моји веће стали
јогунасти, свирепи, и тугу ми дали;
трзају ми утробу, сами се све смели,
а не знаду у што се вјековјечно свели.

Шарке пушке и бритке сабље положили
пред ногама врагов си, имати мислили
каквог тиме покоја или ти слободе,
но нејмајућ свог вожда, ништа не находе.

Ученија нејмаду, оружје згубили,
и врагами сатрени, себе помрачили;
у поданство пали свуд, у велике беде,
носе бремене велико, а јоштер не виде.

Цркве моје пропале от слободе своје –
утјесњени левити, жално срце моје!
Врази чада к трећему обору нагоне,
различними мукама к западу догоне.

Старешине све моје клоне се на страну,
сви, по мраку ходећи, мене саму једну

остављау на муках, ах, жалосте моја!
Ах, Србије пребједна! Гдје надежда твоја?

Ризи с мене њекоји моји раздераше,
и нагу ме државним на срам објавише;
себе славе тражећи, мене удручајут,
само што државније јешче м зашчишчајут.

Тко ми може довољно жарких суза дати
ову моју несрећу довјека плакати?
Више нејмам надежде, разве моју жалост
сам ти, вишњи, о Боже, премјени за радост!

1762.

ПОЗДРАВ МОЈСЕЈУ ПУТНИКУ

Лици свјатих горе златих
 вси јего хвалите,
херувими с серафими
 имја јего чтите.

А отгуду буд отвсјуду
 дајте славу многу.
И престоли в вишњем поли
 клањајте сја богу.

Вси ангели со предели
 чест дајте вишњему,

слава буди, буд глас всјуди
мир сеј сотворшему.

Ангел хори в вишнеј гори
вострубите гласно,
будте дали солнцем хвали
сијајушчу јасно.

Јешч плуно как на руно
господа прослави,
свет и звезди вси без следи
дајте хвали прави.

Древа плодна и угодна
холми и дубрави,
вси зверие в тех сушчие
в божиеј держави.

Имја того пресвјатого
сотворша вас чтите,
всја доброты и шчедроты
живушчим вестите.

Не обично но солично
књази и царие,
мира сего, чтите јего,
људи и судије.

Особљиво вопидиво
јунош со девами,
старци купно, не отступно,
присно с јуношами.

Милост чудну неоскудну
бога прослављајте,
вознесена предпочтена
јего величајте.

Усмотрети должни дети
ми небесна отца,
всемогушча везде сушча
всего мира творца.

Бога сиљна благим винна
в небе живушчаго,
јез славити и хвалити
всја ни сотворшчаго.

О нам који всегда своји
промисли имејет,
всја на пользу без восторзу
милостиво дејет.

Гди чрез Христа все пречиста
дари изливајет,
правоверних просвешчених
в вере укрепљајет.

Устроивши, положивши
пастири церковни,
пасти стадо в церкви радо
апостолом сходни.

ПАВЛУ НЕНАДОВИЋУ СТИХИ

Се радост велија
днес нами возсија.
Правоверни пријдите,
все согласно вопите:
Виват Архипастир!

Велие торжество,
чрез само јестество.
Правоверни пријдите,
все согласно вопите:
Виват Архипастир!

Јавно проницајет,
радостно вешчајет:
Правоверни пријдите,
все согласно вопите:
Виват Архипастир!

Тајна сија бога
милостива, многа.
Правоверни пријдите,
все согласно вопите:
Виват Архипастир!

Известнују радост,
подајте нам в сладост.
Правоверни пријдите,
все согласно вопите:
Виват Архипастир!

СЕТОВАНИЈЕ НАУЧЕНОГО МЛАДАГО ЧЕЛОВЕКА

Младије лета скоро преходе,
у мени бедном жалости плоде
што бесполезно
жизн своју слезно
прекраћавам,
прекраћавам.

Никакву службу, ето, ја немам
и срцем падам к жалосним бедам,
ако учих се,
али лиших се
све надежде,
све надежде.

Јербо је сада наука пала,
а на место ње богатства стала,
пропало злато,
згажено в блато,
људеј умних,
људеј умних.

Но ја богатства не хочу знати
баш да без места будем згибати,
зделал би тако,
а не инако
как ћу јавит,
как ћу јавит.

Оженил би се да женат будем
но мислим: зашто да ланац узмем
на моју главу,
јер хоћу с нраву
њену свагдар,
њену свагдар.

Био б монахом, одрекавши с света,
ал бојим се што млада лета
лажљиве сирене,
лепотне жене,
превариће,
превариће.

Празно у свету живит овако,
свак скажет, лудо за мене, тако:
Ето, учил се,
к чему годил се
с науком он,
с науком он.

Ето наука: Богатим бити,
свак мудар таков, и мож јавити
да новцов плоди
дајут с природи,
науку свим,
науку свим.

Јавил би с двору, но имам замку,
која чест ловит, а не науку,
богата добрим
кажет и умним

без Палади,
без Палади.

Пошел би к простим, но и там беда,
не знајућ скотов, згибну без следа,
Палади место
јест тамо пусто
до конца,
до конца.

Ја само жалост буду имати,
јер немам света полак гледати,
без служби дому
гдегод мојему
с науком ја,
с науком ја.

ТРЕНОДИЈА

*в мир человјека вшедшаго а от всјех,
и својствених, презренаго*

Знају причину сјетоват бољно,
вес ја грозју сја в мисли довољно,
бо как родил сја,
на свјет јавил сја,
то мње бједа,
то мње бједа.

Ах, сам начаток бил мње нешчастљив,
что ја родил сја, всјак бил завистљив:
 вси удручали,
 дихат не дали
 мње бједному,
 мње бједному.

Хромо шчастије моје бивало
и чисто в свјетје оно згибало;
 кто мене љубил,
 но в том не пребил,
 измењајас,
 измењајас.

Ашче ли кому ја приклоњусја,
злобној трудитсја да разлучусја:
 вес он завистљив,
 да би ја шчастљив
 с кого не бил,
 с кого не бил.

Радујусја он когда ја паду,
с чијеј клевети попанус в бједу:
 да не востану
 в шчастија страну
 крјепко стрежет,
 крјепко стрежет.

И отечество уж, не навидит,
ибо в њем бољшој тут мње завидит,
 жит том не даја,
 всјуду гоњаја

опшчој Зоил,
опшчој Зоил.

Ах, бједа моја, бједа повсјуди!
Њет мјест нигдје гдје живут људи
да би мње жити
и себе свити
за њекој ден,
за њекој ден.

О чем ни начну бједној пешчисја,
да би с честију чего с дожитсја,
все худо идет,
шчастија не видјет
никако же,
никако же.

Рјекују шчастије једному пливет,
иној в шчастију чрез вес вјек живет,
а ја как приспјел,
того не имјел
ах, кроме бјед,
ах, кроме бјед!

Фарисејској дух живет шчастљиво,
а смирен митар ненавистљиво,
что он постојан
и непреломан
в словје живом,
в словје живом.

Јест ли на свјете такој человјек
как ја, нешчастљив, чрез вес, ах, мој вјек!

Куда ни појду,
добра не знајду,
бједу же всјуд,
бједу же всјуд.

Љубов с добрими вси не навидјат,
злоумисљат серцем, о том завидјат,
разрушит тшчат сја
и всем хваљат сја
мене згубит,
мене згубит.

И се печално нужно јест тужит
что свјет великој, а мње ни гдје жит
куда ли појду,
попаду в бједу
у всјех људеј,
у всјех људеј.

Но тамо добрје, там изрјадној свјет,
там жити благо, там гдје мене њет,
куди ж вернусја
злюб не минусја
ја пребедној,
ја пребедној.

МЕЛОДИЈА К ПРОЛЕЋУ

Дично време нам приходит,
зима прогоњава се,
что пролеће већ доходит,
љето приближава се.
Небо чисто нам јавља се
и светљеје издаје се.
О златоје пролеће!

Живописци представљају
у садику дјевицу,
накићену нам издају
и прејасну у лицу,
вјенац цвјећа на јеј глави,
држи цвјеће к својој слави.
О златоје пролеће!

Сунце јасно от низине
милостиво грејући
течет сада до висине
хладност прогоњајући,
радост љетну показујет,
свјетлост лучшу свим дарујет.
О златоје пролеће!

Месец равно љепше сјаје,
благословен биваја;
плодам земним расти даје,
зиму већ отпускаја,
у поретку своме бива

и течење направљива.

О златоје пролеће!

Звјезде свјетлост топлу дајут

све увесељавајући,

вјетри јужно прохлаждајут

љето показујући,

и Деница ран исходит,

сунце топло нам доводит.

О златоје пролеће!

По свем свјету свјетлост красна

свјетло све јављајетсја;

сунца, луне и звјезд јасна

топлота нам дајетсја:

земљу, људе обимајет

и све ствари загревајет.

О златоје пролеће!

Јутром рано воздух красни,

носећи се истиха,

прохлаждава сав свјет јасни

прерадосно излиха.

Животнаја в њем играјут,

тим веселост нами дајут.

О златоје пролеће!

И у земљи твари мале

осетећи пролеће,

све у радост они стале,

скоро иду у цвеће.

Једним словом: све животно

сказује се бит радосно.
О златоје пролеће!

Дјејатељи ран устајут,
имајући охоту
земљу плодну да дјелајут,
не сматрајући поту.
Птици из гнезд изљетајут,
на луфт себе тихој дајут.
О златоје пролеће!

Поља красна радујут се
имајућ се зелењети,
и све на њим што пасут се
начину с весељети.
Јелен с горах поскакује,
сова хитро возљетује.
О златоје пролеће!

Дрва плодна већ цвјетају
и дубраве зелене;
дренки рани повест дају,
нејма зимног времење.
Гриф си крила раскриљава,
гласом својим восклицава:
О златоје пролеће!

Козе скачут по брдини,
играју се весело;
овци пасут по долини
са јагањци ту смело.
Пастир свирку надимајет,

при потоках он свирјајет:
О златоје пролеће!

Жабе крече у потоках
осјетећи топлоту,
дајут глас свој до висока
узимајућ охоту.
Риба в водах играју се,
сви за весну радују се.
О златоје пролеће!

Риболовци ран устају
не боје се хладности,
мреже своје сакупљају,
полни јесу радости;
на корабљах они плове,
по бистрини рибу лове.
О златоје пролеће!

Земља сјеме већ издава
от доброте небесне,
покритоје израштава,
које бива от весне,
Сви садикки плод јављају,
виногради лозу дају.
О златоје пролеће!

На дресесах птице појут
сказујући премјену,
међу собом љубов славут
мушко с женским презјелну;
зец у гори поиграва,

славуј дично поцвркава:
О златоје пролеће!

Ластавице ран встајут
рани гости будући,
пред пенцери гласе дајут
зору свим казујући.
Орел горје више летит,
по воздуху весел слѣдит.
О златоје пролеће!

Штиглиц малој с жутоволком
по гранчицах скакаја,
а зјаблица тек са сојком
пјесничке красне даја.
Канар птица узвијајет,
с числом всјех птиц воспјевајет:
О златоје пролеће!

Дрозги мали свуд играјут
по гранчицах скачући,
јеродије клокот дајут
мјеста гњездам тражећи.
И кос дивној зран злѣтујет,
гласно в лѣсах позвиждујет:
О златоје пролеће!

Патка рано *па па!* квичет
и пачиће погледа,
кукук тако *ку ку!* вичет:
свима радост без слѣда.
Јастреб ишчет за лов к срећи,

врапци гледе да б побећи.
О златоје пролеће!

Рајншвалб летит по воздуху
прерадостан до зјела,
голубица гучет к слуху,
с голубом својим смела.
Пјетел рано кукуриче,
громогласно весел виче:
О златоје пролеће!

Квочка с гнезда ран устаје
поправљајућ постељу,
с пиличићи *кво кво!* даје
приводећ их к весељу.
Гуска гачет, гушчад водит,
гусак смјехи *га га!* носит.
О златоје пролеће!

Туртур љубит горличицу
веселећ се за весну,
лабуд бјелој лабудицу
по јестетству тјелесну.
Препелица чува траву,
гласом своју јавља главу:
О златоје пролеће!

Паун славној себе движет
поносећи с красотом,
златној реп свој с крили сришчет,
осматра се с дивотом.
Ждрал при воду тихо ровет,

у кавезу цајзел појет:
О златоје пролеће!

Слава Богу јединому
који влада све тако,
в небе њему предивному
благодарност једнако,
а жели се свима срећно
воспјевати могољетно:
О златоје пролеће!

ЈОВАН РАЈИЋ

СЕРБЛИЈА

исходјашчи в Кесарију појет пјесн сију:

Прискорбна горлице! Камо намјерајеш,
камо л одлетајеш?
Одвјешчај на сије!

„В ину гору одлетају,
гнездо ново сплетају, –
тамо намјерају.“

Прискорбна горлице! Кто тја одгоњајет,
зде жит возбрањајет?
Одвешчај на сије!

„Хишчни копци и јастреби,
сњедајушчи и огреби
ти и одгоњајут.“

Прискорбна горлице! Како озлобљајут
и тја утомљајут?
Одвешчај на сије!

„Гнездо моје расплетајут,–
птенци моја подављајут, –
тако озлобљајут.“

Прискорбна горлице! Где будеш пристати,
помошчи искати
Одвјешчај на сије!

„В гори појду западнија,
други искати равнија, –
у њих и пристану.“

Прискорбна горлице! Кто тја там заштитит
от копцом исхитит?
Одвјешчај на сије!

„Орел мој високопарни,
силни, крепки и преславни,
тој мја там заштитит.“

Прискорбна горлице! Чим тја воспomoжет,
от јастреб оторжет
Одвјешчај на сије!

„В крилех јего гнездо сведу
и отуду птенци звезду,–
тим мја воспomoжет.“

Прискорбна горлице! Кија ж јему дари,
воздаси с утвари?
Одвјешчај на сије!

„Орел крепки на всја страни
да славит сја в мирје и брани,
сија јему дари.“

Прескорбна горлице! Что јешче воздаси
и воскликнеш гласи
Одвјешчај на сије!

„Верху водах да летејет
и в пустињах разботејет,
сија јешче дају.“

1781.

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ

О РАЗСТАНКУ С ЉУБЕЗНИМ

Отиде ми мој љубезни одавде,
лик ми његов брег и шума украде
иначе би га гледала
и њему би ја махала
взаимно.

Кад би силу волшебнују имала,
у свашто се претворити ја могла,
не би тебе било онда
уздисати као сада
за драгим.

Кад би он у двору осамљен,
и у многе тешке мисли удубљен,
као славуј летјела би
на прозору пјевала би
љубезном.

А кад би се он по башчи шетао,
и узбрати красну ружу хотјео,
мјесто руже прерумене,
у рукама он би мене
имао.

Зефинова танка крила прозрачна
узела би и хладила љубезна.
Ах! љубљаштиј овај гласак
постао био онда сладан
пољубац.

КЛАСИЦИЗМ

АТАНАСИЈЕ СТОЈКОВИЋ

НА СМЕРТ БЕСМЕРТНАГО ЈОАНА РАЈИЋА

Први плач

Плачи, о Ти, како да те назовем,
род или племе, или отаџбино? Плачи, смирења му
видећ увели венац и блакости. Рајић је тужним
Србима свештено одсад и свето име на веки.

По бесконачним прошлих он стазама руком
очинском вођаше нас. Он времена нам предака бурна,
страшних часова и зла, и родољубља правог
и величине наше – авај у вечност прешле –
описа бојама живим, хероја храбрих и верних
и врлих световладатеља чудна прегнућа.

Сви они, срушене сада Србије, беху сви чеда.

Тако огромна смрти коса Империје сече
и једним чупа силним из корена махом.

О, неусрећиви спомен! Чему та велика верност?
У срцу мојем дечачком лежаше сумње огањ;
чисти душе, распалио си га Ти! Како чувства
срце ми проницаху! Како ускипе крв ми сва!

Како се румењаху и горијаху образи моји
нежно, док ми, као отац ме грлећи дуго,
к музама германским пут благосиљаше ти.

Око моје кроз спокојну радости сузу гледаше
предивна дела твоја и високи им врх достизаше
једва: облаком врх покривен што грози и небу.

О, што не даде парка ужасна, златним српом
вечно пупећи венац усекав, младо да чело
ти украсиш моје? Но, сени пресвета, на зло
мој устремљујући огањ и ову жеђ не прими.

Частољубље је обала највидовитијих душа;
без њега пак дивна смртних дела би била
у најдубљем сну. Није ли и твој дух истински велик
кротко летео на крилима честољубља тајног
к циљу великом стремећ? Од обећања, ко Те,
ко Те, о кажи, одврати? Али што призивам
дане ишчезле и већ находеће се у боју безмерном
година пре потопа што беху? Нека. Прими и зато
оно што могу дати; једноставну песму и чисту сузу...

Други плач

Не, не! Живеће Рајић у срцима добрим свих Срба,
живеће бесконачно и у мудрим списима својим:
али, он живи и душом на другоме свету.

Ми овде смо мртви. Овде је жалосна и погребна
долина гробова. Ми смо још на једрењаку света
ношеном и превртаном мора страшним
узбрканим таласима. Овде привид, рат и глад,

ране, месечеве буре, горе огњем ричуће
и притисци у опсади држе род људски.

Живот је борба и вечни бој: страдање и несрећа.

Овде тело болује, слаби дух највиши:
и гледа снове у томе бдењу. Али моћна
десница смрти завесу навлачи, и привиђења
нестаје. Смрт нас уводи у постојање и води
у светлу обитељ, где с прекраснога дрвета живота
(почетак судбе смртних!) код престола Творца
серафими бесмртност беру и дају долазећима.

Тако Рајић пронађе кључ златни живота правога
и већ њиме отвори смрти пролазне двери.
И гледа ТЕБЕ, о становниче двеју вечности.
Који дисањем свет потресаш; једним
прстом неизмерност бесконачну мерећи.

Под ногама његовим велико мноштво светова
вечно заковитланих плива у океану ужасном
бесконачна пространства, и таласи расецају
бистрокристални етер, не знајући ни почетак
од куда пођоше нити пловидби краја,
ни пристаништа не видећи. — — — — —

Рајић живи тамо. Да не живи, о мисли ужасна!
Ти сама би могла све нас да уништиш
И у самим обитељима где светлост не трепери.

Сви смртни нек чују! дужни смо, дужни да будемо
ОН и вечни.
Ако би згаснуо звезде вечни огањ и велико сунце

са вечног круга ако би пало. Сав безброј
тешких кугли обрушио би се у чељусти бездна:
Сви ми ћемо проћи кроз развалине милиона
светова срушених и нестаћемо у точилу природе.

СТИХИ КАКОВИМ ОБРАЗОМ ЉУБОВ У БРАКУ СОХРАНИТИ МОЖНО

О колико има, који данас саде
цвеће, и с њим горкост мисле да ославе
жизни своје јадне: но тужна не знаду
что да чине друг дан, кад увело најду!

О колико има који тад јед пијут
кога прочиј в чашу себи радост лијут!

О колико има, који образ квасе
со слезами горким, кога прочиј гласе
восторга од себе у весело дајут,
и којим торжества все до гроба трајут.

Је л божество само ту уредбу дало?
Или је то сваком по срећи в част пало?

ПАВЛЕ СОЛАРИЋ

СВА ВСЕЛЕНА ЉУБВОМ ДИШЕ

Возри оком, виспр к небу, горе се све љуби,
понри к аду, преисподни ад се мило снуби.
Цвјет се шали на ливади, птица птицу блажи,
по дну вода риба свога драгољуба тражи.

Рјека рјеку к себи мами, у пучину вуче,
поље зове у планину, одзив рони кључе.
И долина сообштава други своје сласти,
чрево земље љубвом грије дубоке пропасти.

Нека дерва милују се с различни острова,
даљна другда и језера исти су плодова.
Вјетар се к тли присмикава, обурјава мора,
завире се у пештере, љуби изнад гора.

Сунце љуби земљу нашу, лучам је цјелива,
сву благодат чадам земље из себе низлива:
и топлота, огањ и свјет, све су отчји дари,
чим в утроби земље сваку сунце жизан вари.

Њежна земља јер ју мјесец умиљато гледи,
милује га и рада му мјесечином блједи.

Љубов је свуд впечатљена, сва природа љуби;
силна свуда као сушти Сатурнови зуби.

Вјечни закон и једини свију твари мира,
који, како земљом влада, и небеса дира:
звјезда звјезди пут казује, љупко лице крјеси,
нит је помнит можно шта су безљубезни бјеси.

Сваком дјелу источник је всегда љубов сама,
већа љубов, лучше добро, зло је љубве тама.
Сва вселена љубвом дише, пребива у пиру,
И Бог сами (љубећ присно) биће даје миру.

Ко подобно себи мрзи, бјежи, мало важи
враг је људски, или друга ил чититеља тражи.

ВЕСНА

Све је друго кад нам весна природу пробуди,
падне образ умертвија, и престану студи.
Воспрјанувша Жива ходи, колевке надгледа,
доји чада и развија, толи узрок вреда.

Сјемена се разгријана по утробам крећу,
племе племе, и колено своје на дан мећу.
Земља и заматорјела чуди се случају,
се невјеста неневијестна, од ње плода чају!

Тихи дуси наитијем сваколика снубе,
Творца слово свуд се чује: да се твари љубе.

Дид се крије, лук напрего, по новоме лишћу,
вреба свашто подстрекава к живљем од сад бићу.

Ложесна се тле отпиру, чадски свуд вре гласи,
није числу пјесак раван, нису главе власи.
С горе журче кроз долине, јер су прошли труди,
потоци ко родилнице бризгајуће груди.

По дубравам овдје-ондје зелен се промаља,
које пређе уранило дрво дрву јавља.
Али је све предварила љубичица рана
пронирујућ по холмови испод наги грана.

Толика је то наглост, напрасита воља,
воздух био или вода, гора, копна поља,
гди си синоћ омркнуо, освануо ниси,
кад се збуде до вечера: опет питаш, гди си?

Ту се не зна, или ако више посла има,
било рано, кад сан покров земљи тајно снима,
кад се прене и с постеље у одежди взрачној,
слуге своје, часе, зове у погоди мрачној.

Искони бје Слово, Слово бјаше, веле, к Богу,
и Бог бјаше слово, зри сад округлу дорогу.
Слово сином називају, то љубов издаје,
создавати и љубити, тако скупа траје.

Но, шта траје? Време, вјечност, то су наше речи.
Бог бив с тварма, јест и биће: ово је пут пречи.
Ко је кадрји, сад ми кажи, уживати весну,
ко дан дрема, ил ко свјету уме пјети пјесну?

Бог је у нам, трогајућим, гријемо се њиме,
пјевци веле: ал ти ниси задовољан с тиме.
Велећ да су срећно моји наперени луци,
што ја држим пјевајући милоту на руци.

ПЈЕСНА О ДРЕВНОСТИ СЛАВЈАНА I

Врх брегова (слух казује) Козијег морa,
древле бјаху сретне стране силни царeј двора.

Ту бје Слово на престолу, слава у држави,
љубов с правдом загрљена, вјенац свакој глави.
(Отуда је и Словака и Славјана дика,
и числени име сишло с племени јазика).

Јоште живе ту останци, с именов Козака,
храбар народ, помнив славе негдашњи јунака.
У њи љубов всегда бјаше богиња врховна,
и до данас у голубу светиња духовна.

Грјех је њега умертвити, а јести га – два су:
толика је совјест к милом срца свога гласу!

Не дивте се, сербске кћери, што вас љубе друзи,
што вас љубе и вње дома и у чужеј узи!
Ви сте славне у љубови, прва славе грана,
ми по правди к љубви вашој, потомци Славјана!

ПЈЕСНА О ДРЕВНОСТИ СЛАВЈАНА II

Бљудте стазу, то је права, безстрашни Сораци!
Та завести неће више да будемо раби.

Није нами овај узрок, ко скитнога пука,
да нас чрево дља пшенична распродаје тука:
што је негда једно племе, од ког нам порекло,
из отчизне своје жељно другуд се извлекло.

Бози наши (ми смо всегда говјеини били),
и с нама су златне вјеке на земљи пожили.
Златне вјеке! То глагољ наш сведочи нам јавно,
ког красота чиста каже славу и одавно.

Нити царства сјати могу без језика сјајна,
ни без власти гортан блистат, то већ није тајна.
По језику (и прави суд), ми смо пређе Грека,
у Азији, више Раја и његови рјека,

висили се са престоли и славом цвјетали,
писмо наше не примили, но другима дали.

Черног мора брег сјеверни жилиште Славјана,
као Кавказ, преко Истра всегда втора грана.
Но случај, ка и ина, наша разсну царства,
разжену нас и смјешају у крјепча варварства.

Многима се име затре, многи ново приме,
многи језик свој изгубе, и божества с њиме.
Разбојтеју опет неки, као пустиње красна,
опет вјенац свој обрјете с жезлом царска рјасна.

Све од Истра до Истрије, нижи виши страна,
од Бојара до моравски и даље Славјана.

ХУДА СЕРБКИЊА

Слушао сам ономадне (да Бог не услиши,
да услишав клеветницу језика не лиши!)
слушао сам, о Србкиње – вами боље мисли! –
злорјечиву, која нам се зло у род наш числи.

Казаћу вам – отровници да се име знаде –
зове вам се – – – не, нек чести стиха мог немаде.
Дјевојка је, дјевствовала дабогда довјека!
Ни без оног на што хули не било јој љека!

Мрзи Србље и што год је том имену славно,
одвраћа се серцем од нас и клевеће јавно.
Њој су наши обичаји (има злих навада)
чак од лутке сви скаредни до поповски брада.

Нејма чина, нејма пола, нејма ни возраста
коме она згребла не би триста јетки краста.
Начини су наши груби, сурови нам нрави,
крупан језик, ко га збори, хоће да г удави.

Она воли инородним, рода свог се стиди,
и, да може, свукла би се, сва јој кожа бриди.
Кад пролази, с рамена нас кривоврато гледи
кад поздравља, само зато да кога увреди.

Сви убори, сва обућа, што је женски риза,
нејма цјене развје гуђе, развје из Париза!
Ко би реко? – Радо чита и из наши књига,
да пригари, у чем може, знак својега жига.

Тражи навлаш у свачему најлошију страну,
да је чисто као сунце нашла би му ману.
Све нек иде! Али ево моје љуте туге:
што ни пјесне нису с миром од њезине руге!

Да су вкусне као сушти пијемонтски смрчак,
она б рекла: Пјевац Србин да је бједни цврчак.
Чврчала јој, да је нема, метла око главе,
њој и баби што јој носи очаране траве.

Не слушајте, цјеломудре, клетву, србске дјеве!
Кукољ ваља из пшенице чисте да је плјеве.
Ви, који сте без Србина ко без листа ружа,
и тек Сербља шчастљивити све желите мужа,

Ви ћете се радовати, уживати сласти
имајући свог супруга, будући у власти,
и љубови мили залог, грлити свог сина,
док жениха она чека још из Недођина!

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ

СЕНИ ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА

Видевшиј многе народе, градове,
и школе, нраве, својему Роду на
стократну ползу, сребровласиј,
милиј Обрадовић на век усну.

У Белом Граду, новом позоришту
мишица сербски, куд га нам приведе
из Треста љубов топла к своим;
камен га с натписом краснопростим

покрива дично: *Сербске му његове
здје кости леже: Род је свој љубио.*
Движе се ум и сердце добри;
сви благодарности свете полни.

Гледамо тако, мегшега чувства сви,
на воћку в јесен, плодов си лишену;
на гране већ безлистне, суве:
на памет долазе сенка, плоди.

Пробуђен рано, срећниј Доситеје,
и нас и тебе љубећим Генијем,

ти виде мир и купи мудрост
Немцев, Французов, Енглезов, Греков,

за браћу своју (как Анахарзис за
Хелене, Ските) ревношћу, подвиги,
не златом богат; вкусив нектар
истине, поити жедне нача.

Минервин кому дом неприступан јест,
толмач же нуждан в беседи праотцев,
тај тебе чита, чтома слуша
буквонеискусан: све им јасно.

Ти света жељним отвори царскиј пут.
Колики тобом путују, мудрују!
Куд ум, куд воље, куда сердце
тежити должно јест, радо чују.

Откриваш мудро басном ласкателство,
клевету, завист; леп благородства штит
на добро токмо руци славиш;
казнити умеш надмену гордост.

Свак древо хвали плоду по доброму;
чест онда мужу по насадившему.
Астреје спутник проста, знатна
словом Аспасије в дружбу водиш.

Престрого каткад он обличавао:
обаче верниј ученик Сократов,
(Праштајмо жару добру) нерад
видети ум богоданиј рабом.

Ти себи вечниј воздиже памјатник,
к високој цели влекушт пресилно Род.
Почивај тихо, душе чистиј,
с крепкими духови храбрих Отцев.

У ман. Раковицу, 24. авг. 1811.

МОЈЕМУ ПРИЈАТЕЉУ МИХАИЛУ ВИТКОВИЋУ

Делајмо, свет јест. Цељ человјечих сил
јест труд, не покој. Сви да смо ревностни.
Помаже, ој! Монарша рука,
главу да воздвигне слуга верниј.

Но се ја видим ново позориште!
Что Феб не твори! Там на развалинах
недолге сербске древне славе
Генија сједјашта, с тужним лицем,

ко сонму Сербов, около стекших се,
потихо сице чујем глагољушта:
се судба царствам! Чије није
било, или чије кад неће бити!

От времен боја косовопољскаго
свирепа бурја страшно вас разсеја.
Претерпи свуда племе ваше
љуте и беде, и туге, и скорби.

Вам Церква, Језик њива да буде та.
Невозделано поље поорите.
Од Пеште даж до Черне Горе
делатељ прилежан сем да спеши.

Семена свега истинно, красно, и
что добро, сејте обшту на ползу, чест.
Да слога вами роса буде.
Сунце ће бити штедрота цареј.

До слатке жетве бива и бурни днеј.
Но земљоделец, поверив земљи труд,
возлаже све, за покој свој, на
свеуправљајушту руку свише.

Твој, пјетиј мноју, родитељ в пределу
те древне *цркве* бодро је делао,
и дела брат: ти *језик* љуби.
Он је сокровиште мислеј рода.

Њим силно буде певац и витија
ко красним делам дремљуште духове;
он целом роду пут ко школи:
сербскиј ми варвитон узми, певај.

Оклеваш? Зачто? Раића л умнаго
Славенство дивно не да ти низко пјет?
Плаши л Смотријског сува књига?
Или граматиков греси в стисјех?

Не бој се: браћи, сестрицам певаћеш.
Утончан вкус твој, ум же изображен

лашко ће најти што ће бити
сладошно сербскому духу, сердцу.

У ман. Раковицу 24. авг. 1811.

ВУКУ СТЕФАНОВИЋУ
СЕРБЉИНУ ОТ СЕРБЉИНА

Горд себе вождом смелим представља.
Тај час Марс проспе пламен над Сербијом.
Сазива с Штурца мудра вила
к обрани земље јунаке сербске.

О, храбри, чујте! Глуво је доба сад.
За вас бдим јадна; с плачним очима
под бледосјајном луном гледим
лево на Дрину, на Тимок десно.

Јошт браћа, сестре, отцеви, матере,
и кротка деца слатко почивају.
Каква ји бедне код вас живи
жалостна судбина сутра чека!

Ти виде, Вуче, међ њима храбрствене
там Обилиће; овде Косанчиће
и Топличане; старог Југа
синове; мачеве огњесевне.

Ти срећниј виде красно позориште,
на час где вергше Марса љубимци мач,
Минерви чисту жертву носе;
њој препоручују чеда своја.

Так роду храбру скиптром под железним,
под јармом, бичем, један к варварству шаг,
а с ногу ланац отринувшу,
враћају с красоте ума, сердца.

У ман. Шишатовцу 25. марта 1816.

СТЕФАНУ ЖИВКОВИЋУ

О Живковићу! ког за указану
свом роду ревност, истину услугу,
са бедством самог свог живота,
предсретама честију, братски љубим;

Дај руку, дај да бранимо народ свој
от мерзка полка, нештастни изрода,
с неблагодарном кои руком,
језиком стреља на њега бујно.

Ах, јест, по горком нештастију, истина
да многе перси нашега племена
варварство, завист, мест, клевету
пагубну к обштемуду благу ладност

и раздор страшан тесно закључују!
Но чија рука лице блистајуште
сме целог сербског рода храбра
мазати гнуснима пјатни јавно?

Изселиће се несрећне страсти из
персију србски. Двер ће с затворит злу.
Враг неће дерзнут смјети метат
пред ноге, текуште к доброј цели.

Да б та времена скорје засинула,
и тихиј, нежниј дух челољичности
у сердца наша вдворио се,
љубимо искрено, топло род свој.

КОПИТАРУ

Опет ме ево сама у пустињи;
светилник овде не би Диогенов
нашао с ким би мисли моје
дневне сообштио, ил да с чела

ја мрачну сенку облакше растерам;
или златни наук предел распространим;
ил в томне перси моје влијем
к народним подвигом нову силу.

У кои час ме Вуковим поздрави
ти Меценатом, престадо в тојже бит.

Сад видиш, да су само мечта
твоја желанија жит здје музам!

Задаје тежку сбитије ово скорб.
Не смем ју другом јављат на струнама.
Шиљем да б лакше сердцу било
та воздиханија теби верном.

У ман. Шишатовцу 8. септ. 1816.

ЈЕРЕМИЈИ ГАГИЋУ, СЕРБЉИНУ

И ти от мене сердечниј, лирниј сеј
поздрав прими. Идол је свјаштениј
мом сердцу чисто пријатељство.
Нас да објатија умна вежу,

Када нас тако завидна судбина
по ратном свету немило разсеја.
Да веслом нашим мудрост влада
мору по пространом, чије год је.

Док не превезе Харон престарелиј,
изићи дужне глине из слабачке,
безсмртне душе там у предел
где но не допиру вражје стреле;

там где Везилић, Раић с Терлајићем,
Доситеј бодриј, виду в преобразном

са нежном, драгом дружбом в лону
вечна покоишта сладко живе.

НА МИР ЕВРОПЕ

Следуј ми, Музо, гласу прерадостну!
Из Шишатовца, глуве из пустиње
води ме там, где срећни барди
с гласнима кимвали торжествују

свободу света. Ревнуј са сестрама.
Јошт сербске лире тамо – ј нечувен глас.
У борби, сунцу невиђеној,
деснице сербске за цел високу,

с јунаци света делише ратну чест.
Ишти нам смело имена правиј звук.
У цени стоје данас права
взаимна; влада и братска љубав.

У ман. Шишатовцу 30. ноемб. 1816.

ГРИГОРИЈУ ГЕРШИЋУ

Друже! Ја сам ти већ на среди сиња
мора. Бурја ми чун колеба страшно.

Ја т не остављам весла;
отгони таласе дух.

Морскиј различан гад све покрај мене
плива; уздиже врат; чељуст отвара;
грозно скежећи зуби
ал ме прогутат не сме.

Зар му не да Нептун; да ил му с чини,
да је дух мој сам Бог. И слаба мишца
људска јача у беди:
сече и препоне дух.

Томе служи сав свет, добија, губи;
свему причина он. Где јачиј живот
тамо победа спеши.
Дрема у миру и лав.

У ман. Шишатовцу 11. дек. 1818.

ГЛАС НАРОДОЉУБЦА

Словенскиј, сербскиј језик – два су пута!
К једној цели воде нас.
На распутју зашт дуго да стоимо?
Зрео совет, за тим труд.

Сви к једној цели сложно да идемо!
У јединству сила јест.

Једна нам воља јест послужит роду;
буду сливен један вкус!

АПОЛОГИЈА СЕРБСКОГ СЕРДЦА

П. Берућу

Та стани, Певче! Добра нам Болића
ветрова бурни тихиј не терпи гроб,
нит ноћна та лампада која
подобно луни над њиме светли.

Орошена му земљица сузама
Сербаља добри. Његова зна то сен;
не тражи шумног вопља, крика!
Њој воздыхание сербске груди.

Довољно дружбе жалостна песна га
у свето недро вечности спроведе.
По свету сербском чувен гласак:
„Лака му земљица, вачна памет.“

Где правиј Сербљин умире, сердце зар
ту може браћи каменом остати
Ко не зна туђег сердца жалост,
зар да га ладним назове таки?

Не мисли овде обштој о злоби! Те
нема у недру народа! Гениј, знај,

бди његов! Какве с и то перси
на зло што слуте и к распри драже!

Једно је само људско величије:
користи чуждо дело у обштеству.
Тек тамо тежи; мудро умри:
ко ће те оплакат, не брини срећниј.

Дигнут је нама свјаштениј Партенон!
В њему су горди столпови, художне
скрижаљи. Сваког храброг име
верно ћ уписат тамо Муза!

ПОБЕДА СЕРБСКОГ СЕРДЦА НАД ЗЛИМ ГЕНИЈЕМ

Докле ће Србин уздисат, плакати
противу зала, отгнати које сам
већ може? Детскиј век нам преста,
мужескиј настаде! Рабскиј паде оков;

свобода духа већ царствује.
Против тиранства, јадног невежества
скован је гром на сваком крају.
Доће и Србији, Черној Гори

свет. Сад већ свита! Расте и ружа там
где чкаљ пре бјаше. Али допусти, нек

по трави љута змија пузи,
ког невниматељна нек угризе.

Затвори, Музо, времена књигу ту,
пред очи која ставља сербска
зла! К добродетељи вечну љубов

Зажежи в перси, гони ме пакосћу;
дај духовима силе у беди. Ах!

И трудан живот ал браћи полезан, бољиј је
и слађиј, нег завидна сјајност, ал
у себи гњила! Пусти лоше,
лоше нек буде, а сдружи се с добрим.

Докле је људска рода, и страстиј ће
бит! Неће, веруј, њи уништожити
луч просвештења! Биће злобе,
као у пшеници црне снети.

Циљ просвештења средство тек једно јест
к високој цели битија нашега
на земљи: к чистој човечности!
Глава са сердцем тај сојуз иште!

Тога је пород: љубов ко истини,
доброти љубкој, пак богоподобној
лепоти. Где ј зла воља, худо
сердце, там просвета нема цене!

Вас, млади Сербљи, народа Гениј да
сачува от зла, пак малодушија!

На ум да вам не дође нигда
мисао: Ко ће ми благодарит?

Различан морскиј гад ће окружити
ваш нови корабљ; дизаће шију и
чељуст ће ширит; зубма ће кивним
грозно скрежетати: Силу духа

скроз јак взор јавте! Снизите в дубљину,
страшећи с аки сама Нептуна свог!
Сав служи духу свет! Там спјеша
победа сјајна, где ј јачиј живот!

Кад тајне замке остави, јавно пак
натегне стреле вражи полк на вас,
клевета, завист, пакост, злоба;
нек вам терпјеније градом буде.

У ман. Шишатовцу 22 јануара 1820.

ГЛАС АРФЕ ШИШАТОВАЧКЕ

У теби гледим, сербска о јуности, млад народ
сербскиј: по том си надежда
отцева. По том силна брига
њиова, умом и телом здрава

да будеш! По том своја сокровишта
подашном руком радо отварају,

да вечну срећу теби милој
створе и народној чести дигну

стуб! Ти си мени њива желајема,
на којој желим, док је у телу дух,
семена чиста доброг, красног,
истинног сејати, теби, роду,

за златну жетву! Труд је тај јединиј
на обштем пољу свију најслађиј, и
свободан от клевете подле,
кивна угризања, грозни стрела.

Многи су к слави путови! К блаженом
животу стазе различне! Размисли,
коим ћеш путем ширим, којом
стазицом поћи, па иди срећан!

Много препона имаћеш даљном ти
на путу. Храбри с! Борбом се твори муж.
Над вама штит мој! много човек
тајни врагова у себи носи.

На стране с тужи, несрећним али га
све чине свои. Најпре победи те,
лако ћеш стране, били јавни,
или у мраку, победит моћи.

Над самим собом најтежа победа!
Не дај да расту заједно с силама
ти тајни врази твои. Вољу
најпре под јарам подвергни ума.

НА ВОЗДВИЖЕНИЕ УЧЕБНИ КАТЕДРА
СЛАВЕНСКОГ И СЕРБСКОГ ЈЕЗИКА
И СЛОВЕСНОСТИ ЊИНЕ

Представте себи лепо позориште:
изображениј с катедре Сербљин где
избране младе Сербље учи
ценити, љубити сербскиј језик;

открива његов сав оризонт, на ком
на части дели поље словесности
како га Немци, Галли, Брити
деле; соревноват овим учи!

Представте себи приљежне духове
свак себи како угодну тога себи част
избира; како, жељан плода,
чупа травурине; чисти; оре;

из недра сербског сипа по лејама
семена чиста; како се готове
сви сложно к новом труду умном;
како им учитељ помоћ дае.

Представте себи, како нам прелази
германске, галлске, бриттске словесности
богатство умно сваког рода
сербске у храмине! како стражи!

На оризонту сербске словесности
те подигнуте катедре постају

противу туђејезичја;
како нам народност мудро хране;

јединство рода како се старају
овековечит! Оста ли више што
или лепше желит, Меценати?
Катедре језика дијте скоро!

У Карлштадту, 1834.

ВЛАДИСЛАВ СТОЈАДИНОВИЋ ЧИКОШ

ПЕСМА

Тражиш ти искреног, брате, пријатеља,
ил дволичнога? Тог наћи ћеш свагда на
путу. Мани се њега –
реч је сама по себи та

ружна. Искреног тражи пријатеља.
Тај прави је. Људи гину, но слабо за
њим; поклонима мисле
права наћи пријатеља.

Ту се варају. – Гле, гле! добродетељ нит
мит нит тражи поклон. Хоћеш је?– Она је
ту. Љубиш ли је? – Она
свуд ће ти бити друг.

Ил ишао по мору, или ћеш по сувој ти,
брате, земљи поћи, њом за тобом није
тешко; она је свагда
с оним кој је љуби, лепо

ил га сунце греје, или облаци му
мутни грозе. Људске благонаклоности

добродетель не тражи
као дволични пријатељ. Он,

кад се смејеш ти, смеје се; тужиш ли
ти, и он ће, верност сваку обећава
устма, серцем не мисли
тако, нег се радује злу

твом. Наклона види л да ти је срећа, у
ватру скочиће због тебе, за живот свој
тај дволични не мари
доброжелатељ: духне ли

пак откуд ветрић ма најмањи, тражи га,
вичи, зови тог твог красног пријатеља –
јест! Доћи ће, мислиш? – „Не
знам те“, рећи ће. – Редак у

невољи непријатељ. – Веруј у Творца, и
добродетель љуби; она је верни ти
свуд содруг у несрећи,
срећи, чести и нуждама.

1835.

ВАСИЛИЈЕ СУБОТИЋ

БЕСМЕРТИЈЕ

Благи, који из средине пуста ништа изва
неисчетне, око вечно равног кола, сунца
вртећи се системе и
шумни сфера котрљање

удеси ко хармонија умиљати звуку,
и јестетство у красоту заогрће вечно,
чрез кога је бесконачност,
коју вечност дели каже;

Шта? – Зар теби снообразном обећава биће
јасније, о источниче, који у мени живот
закључаваш и мој разум
величеству учиш вишу!

Тебе, образ зар вечности и непреходиме,
у време и простор вештма положени несталним
он закључа? – и трајању
твом зар даде анту? –

Гле, кажи ми, зашт тежње за светлошћу већом,
зашт виспрени дух истине ули нам у груди,

дерзновено који с диже
некад к благу духу света?

Откуда би непрестано питољубни дух нам
био, који баца себе у најдубља здања
пропасти и тамо иште
што му овде дано није?

Предчувствуј ти бесмертије, душо! из светлости.
За светлост је он створен, а плачевна јудол
јест жилишче, за жребије
боље вешти несоздане.

Кад се сунца, и системе играјући светова,
и божји сноп творења преокрене свију
и из праха прах постане,
преко твоји развалина

прелетевши, тихо себе бацићеш у крило
бесконечја, бесмертије ком на меки груди
лежи, и пришелца буди
от сна крепка, у ком целу

дугу тавну ноћ преспа уљуљан от чувствија,
и на које и величество позван, опомиње
на озбиљност важна јутра,
знање вечна боља бића!

СЕРБИЈИ И СЕРБЉЕМ

Јошт ни Мишара не струнуше кости,
Нит Делиграда разуја се писка,
А гле! рану ти послеђује
Нов већ отров, о кукавна мајко!

Кошаве нагла сила ти ухвати
Насред Дунава несвршену лађу,
Коју невешта рука трошну
На матицу упусти опасну.

Или си с у срећу поуздао своју,
Или у руку кормчије вештога,
Ти што без једног и другога,
Њу извуче из безбедног скрова?

Знаде ли тога да јошт није било
Откад је први спустила на воду
Палија плов, да к цели доспе
Без кормана отиснута лађа?

Зна л да там страшне њојзи прете стене;
Овде чељусти разјарених волна;
Ту јој грозе вртлози без дна;
Онде к брегу жељеном не може?

О, врисни, мајко! твоју нужду јави
Срчаној деци, не би л јошт за пресна
Трага мутно на Дунаво сви
Потекли ју избавити, док јој

Комађе љуте не разнесу волне
По сви небелих, на срамоту црну
Пред целим светом, и на пропаст,
И да унук предмет стече клетви!

Доцне по глави бит се не помаже;
И нит ће хаснит плеснути рукама;
Било, па прошло: што усрећит
Може, – злобе расу га олуја!

Зар тако ваља радити, да онај
Смеје се који о глави нам ради,
И срце му на меру дође,
Гледећ гди нам с благом тоне срећа?

На ноге сваки који мајку љуби,
Па крепком мишћом *разу*му послужте;
За једном сви вољом познатог
Пријатеља, па ће синут сунце!

Имате лепу и снагу и време,
Само у слогу: онда ма избиле
Буре из свога места месец,
И северни пол смешале с јужним, –

Ви сте сигурни. За дубоким тек делом
Сладак је одмор, и слатко с слободна
Десном руком грли љуба, а левом
Срцу мирном привлачи наследник.

ЈОВАН СУБОТИЋ

ИЗ БЕЧКИХ ЕЛЕГИЈА

Није баш свагда добро ни добра сувише имат;
сваки не подноси сат више од четир ока.

Кад се ударе сунце и месец, једно помрча:
стане л земља међ њих, једно с увија у мрак;
два девојчета млада једном су беда јунаку
кад кроз гору и луг саме их проводи пут.

А кад јошт два срца нејављена жеља привлачи,
онда су треће очи отров за добру вољу.
Док су Адам и Ева по рају ходали сами,
рај им је био рај, нису ни знали за зло.

А кад трећи дође у друштво и међ њих стаде,
неста у рају раја, стиже их огњени мач.

Згодније б било и мени са самом шетат се црнком,
гледат у црно око, држати белу руку;
али нити је ноћ баш свака у години црна,
нити је баш сваки дан васцео и чист.

Човек је ту да трпи, и мање трпи ко трпи:
пола теготе под власт човека подложи Бог.

Ако т ружу не даде мирисат, оком уживај;
ако говорит не смеш, мисли што с мислити сме.

Што желиш, држ да ће т тек даљна зора донети;
знај да час ти сваки може и лепше што дат.—

О, ти неуко срце, о срце драже од злата,
крај тебе цену губи најлепши алем камен.
Развиј, дични пупољче, красоту рајску и милину,
проспи небесни мирис, излиј сунчану светлост!

Топла тебе недра очекују, чисто седиште,
да те од сваке собом заклоне беде и зла.
Ту ће се твом сваком удару гласи одзиват,
као кад златно перо златне се косне жице.

Небесна луча нек ти чисте боје разгара,
нек ти рајском росом сокови бује бистри;
анђео љубови нек распири т огањ живота,
а земаљска тебе рука се коснут не сме.

ХЕКСАМЕТЕР

Дивни хексаметру, дико Хомерова, римска челенко!
Дирнуо сам ти у част, али се љуто кајем.
Сад ти клањам се до земље, признајем ти дивну красоту,
и пред светом, ево, скидам ти, бане, капу.

Истина, воље своје си, и по свом ћефу корачаш,
сад си дужи, а сад с шаке се јављаш краћи;

сад размахнеш ногом ко родски т побратим колос,
сад уситниш, опет, као на леду гуска,
ал ти све то ништа не смета; баш стога и можеш
сваком чувству дати боју и силу своју.

И како те пазим, и какву веру у теби
имам, из тог видиш шта ти предајем, и где.
Овде, у Бечу, где толико има стихова
колико Фрушка има птичјих песама гора,
све, и дуже и краће, и наше одбијам и туђе,
и тек само теби отварам врата своја.

Пак што ми баш из срца иде и у срце смера,
дајем га теби, да га чуваш и носиш у свет;
и што сачувано видит желим и унуку дати,
дајем га теби, да га унуку моме предаш,
теби и твом равно изврсном пентаметру брату;
што понесете вас два, до неба то се диже.

БАДЕН

Бело ко зора, и свеже ко зора, и нежно ко зора
пође у Баден јутрос младо девојче са мном.
Који је погредиш, кап од бистре росице видиш,
саму т чистоту око, саму милину пије.

Разговор пут нам скрати, и сам сам с чудно себи
откуд ми речи сила, мисли множина откуд.

Струје речи ко река, а мисли с роје ко пчеле.
Сину сад, прсну затим, огањ и тресак носе.

Ништа т не може тако присвојит брзо,
не може ништ му тако улити вољу твоју
као повољан говор и новост угодна мисли:
разговор често један цео просуди живот.

Она слуша и гледи, а како слуша и гледи,
љубов се целе сија, љубов незнана себи.
Није могуће гледат да т љубав ломи девојче,
Па да т руку сила к њој не понесе моћна.

Руку и ја пружим, и витког стаса коснем се,
ал на зло ти моје послуша рука памет.
Гледну ме мрко, па скочи ко срна, и утече к друштву,
ама бар један поглед да ми бежећи даде.

Но при ручку се срећно некако до ње дотурам,
и прекинуту жицу наставим лепо опет.
Пуно срце никад не тражи речи, ове се
реком лију, кад груд чувства одгати своја.

Тако и мени срце уснама улије живот,
нико не може други доћи до речи лако.
Све ми шала слана, и лак несташлук весели,
ал на зло ти моје послуша усна срце.

Што ми је живља шала, и што су веселији други,
то све лице у ње гушћи увија облак.
Ништа не хтеде рећи, и ништа учинити млада,
разма да мене боли, разма упркос мени.

Веза киту од цвећа и даде, намењену мени,
на очи моје другој, само да мене пече.
И кад ова цвеће у шали мени уступи,
цвеће од мене узме, искида, изгази све.

Нећу, баш никад нећу ниједно гледат девојче,
све су једнаке, сунце у марту све су.
Нећу ни ово моје да видим, нећу да чујем
ни да живи; знаће, кад ме не буде, ко сам.

Сад ми се мирис и светлост по соби проспе,
пјесне укаже се лик, чудесно мио и леп.
Тихо се осмехне, и гласом почне умилним,
нема на свету песме слађе од гласа тога.

Немој да ти туга залуду раздире срце;
рану коју ти даде стрела, донеће јој лек.
Чудо, ал истина; младо не да се љубови срце:
прва љубов увек мора да скрха младост.

Али и нема ништа ни милије ни слађе него
гледати како младост љубови к себи не да.
Што се јаче баца, со тим ће брже да падне;
снагом сама својом служи противнику свом.

Ал и што више губи, то више кроз то добија,
љубови победа њој свака слава је нова.
И кад прекине борбу, и себе савладану призна,
онда с у пуној слави победе сама блиста.

1857.

ЛАКСЕМБУРГ

Лаксембург је башта прекрасна, и нема јој пара:
сваком милином место засипа очи новом.
Трава мека ко свила, а лузи тамни ко поноћ:
која не трпи ока, тајна долеће тамо.

Дрва ко гора, девојче ко јагње, а ја ти баш ноћ пре
снивах о слатком чеду да ми с пољубит даде.
Одмах сетим се мог сна, и у недри ми срце
штрецне, и сва ми умах крв у жилама стане.

Ал ми у исто доба и мајке вера и кћери
света чистота вољу несташну тесно сапну.
Неће усна моја са лица росу т сатрести,
сам у себи рекнем. Мајке је вера света!—

Никад се ваљда није у таквој Лаксембург слави
блистао. Никад она тако не бјаше мила.

Никад није моја том снагом буктила жеља.
Никад не бјаше тако лишена воље она.
Кад погледи око у око, срце топи се;
око врата сместа пали би једно другом.

Кад ли рука руку додирне све стреса се тело,
свака задршће жила, ноге с одсеку таки.
Стегло с грло, па не мош за живу главу говорит,
а у тишини жеља само све већма бубри.

Гору усне набрекле, и чисто дахћу за устма,
ко усијана земља штоно за росом пуца...

То је зарицање донело; себи захвал се
што и себе и то слатко девојче мучиш.

Шта би било да росни ту суху ватру угаси
пољубац? Само живљом свет би засино бојом.
Твоје сад је; твоје ће да буде: ком да га чуваш?
Сам без разлога сласт ту сад укидаш себи!

...Кад сам рекао, шта ћу! Ма саме стало ме главе,
српска ни данас вера неће код мене слагат.
Ал се нећу више зарицат да нећу што могу,
кајао сам се увек, пак се и данас кајем.

1857.

ЕМБРИОНУ

Откуда тако, ти мили путнице,
у живот овај посла л живот тебе?
Је ли то живот, је ли то право биће?
Кад свет не видиш, видиш ли сам себе?
Отац у теби себе не познаје,
Кћер мати тражи, ту јој вид не даје!

Зашто си боље оставио дане,
да пут нов овај ти свршиш у ноћи?
Знала је судба да зора да сване
нећеш ти, нећеш дочекати моћи,

па зашто даде да се кренеш к цели,
за коју нужно дан ти треба бели?

Ил је и мрачно матере ти крило
пристојно жељи која живот тражи?
Да л што се овде зачне није било?
Да л је где човек прије дана наших?
Је л биће које само сате броји
равно животу кој сто лета броји?

Којем је од вас двојице неправда:
теби што уста немаш да с насмејеш,
ни ока, сузом образ да опереш,
ил старцу који мучи се и страда,
међу тим пева, весео зановета,
и тако за сто, мање, више, лета?

Мора л то бити да се човек роди
овде, и бреме своје да пробави?
Има л пут земља који кроз гроб води?
Може л се преко да с овде не јави?
Ил је баш нуждан живот од сто лета
да се отворе врата другог света.

Еда л – но иди, ти мисли недрага! –
едал л, што овде не угледа дана
навек пропада из света саздана?
Нит му је игде у животу трага,
нити надежде, моћи бар постати
коју имају сами не зачети?

О не, неда се то ни помислити!
Што је постало, то навеки траје.

Тајна је зашто баш то мора бити
да земља живот и постанак даје;
колико време, где л се ко ту скита,
то се за писмо на тај пут не пита.

Шта може цветак који шчупа рука
тек што га роса освежила прва!
Зашто да навек она душа кука
која пропаде ни дужна ни крива.
Нит може светлог угледати данка
јер јој с њом рано мила умре мајка!

Заслуга дели по правди награду:
чим онај старац доби дане своје?
Бич има само над кривицом владу:
зар мој да страда син за грехе моје?
Да је сав живот један пут за тамо,
сви би столетни умирали само!

Збогом, о збогом, о мили путниче!
Наћи ће тебе и отац и мати.
Они ће тебе, ти ћеш њих познати,
и кад ум ћути, срце јасно виче.
А ти да јеси, да ћеш тамо бити,
душа нам каже, и не да се крити.

1841.

ПРЕДРОМАНТИЗМ

ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ

СВЕ ШТО МЕНЕ ОКРУЖАВА...

Све што мене окружава, све то са мном тужи:
нити птица птици поје, нит се с другом дружи.
Одзив мени из горице с плачем одговара,
зефир ми се међу лишћем на жалост претвара.
И потоци с хладном водом сви са мном уздишу, –
проливајте, очи моје, горких суза кишу.

1793.

ПЈЕСНА О ИЗБАВЉЕНИЈУ СЕРБИЈЕ

Србија је мила избављена!
Нек вопије и Дунав и Сава!
Сва је жеља наша испуњена –
каква је то Цесарова слава!

Орле хвални, Бјелиграде славни!
Узвишуј се превише облака!
Гласи твоји нек су свету јавни,
јер у теби већ нејма Турака!

Нејма оца ни луди ација,
гордељиви нејма јаничара,
нити турски ага ни спајија,
ни њиови ножа, ни анцара!

На верхови високи планина
нек се чују пјесне од јунака,
по ливадам весели долина
слатки гласи сербски девојака.

Правдо божја и судбино света!
Твоје око никада не дрема;
за неправду ово је освета,
то нек чека ко год правде нејма.

ПЈЕСНА НА ИНСУРЕКЦИЈУ СЕРБИЈАНОВ

*Србији и храбрим јеја витезовом и
чадом богопомагајему их Војеводи
Господину Георгију Петровићу
посвећена.*

Востани, Србије! Востани, царице!
И дај чадом твојим видет твоје лице!
Обрати срдца и очеса на се,
И дај њима чути слатке своје гласе.
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.

Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Ти воздигни твоју царску главу горе,
да те опет позна и земља и море.
Покажи Европи твоје красно лице,
светло и весело као вид Данице.
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Спомени се, мати наша, твоје перве славе, –
твојих враждебника ти посрами главе!
Дивјег јаничара терај са Врачара,
који свог истога сад не слуша цара!
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Теби нам помаже небесна воља,
и сад ти се показује судбина боља,
сви ближњи твоји теби добра желе
и даљни се народи твом добру веселе.
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Востани, Србије! Мати наша мила!
И постани опет што си прије била!
Српски теби вопију искрена чада,
која храбро војују за тебе сада.
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Босна, сестра твоја, на тебе гледа,
и не жели теби никаква вреда.
Ко тебе ненавиди, не боји се Бога,
од којега теби иде помоћ многа.
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

Херцегова земља и Чернаја Гора,
Далеке државе, и острови, мора,
сви помоћ теби небесну желе
све добре душе теби се веселе
и согласно веле:
Востани, Србије!
Давно си заспала,
у мраку лежала.
Сада се пробуди
и Србље возбуди!

1804.

ПАВЛЕ СОЛАРИЋ

ПЈЕСНА О ПУТЕШЕСТВИЈУ ИЗ ТРИЈЕСТА У ВЕСНИ 1808.

Ја полазим, а ви мили остајете друзи!
О зашто су тако њежни љубови сојузи!

Једа не би лучше било да љубезни живе,
да се грле, док је вјека, и друг другу диве?

Или (кад је таква судба) да љубови нема,
да нам срце, ах, не пуца, кад се на пут спрема?

Дружество је гобза лоза, а розге јој друзи!
Плоди, слатка љубов в злим, гди не могу пружи.

Је л икада раставити можно од стабла грану,
да не свене у најбољу пресађену страну?

Чезне млада и мучно се гди прима нејака,
изумире пренешена у невреме злака.

Но надлежи да се драги растаје од драге,
пријатељи на раздвижне постављају ваге;

да одлазе у пределе једва ли познате,
ту се баве и другда се већ натраг не врате.

Која мене бједа гони од вашије груди,
судба ли је пропадати моја измеђ људи?

Каква земља, на што ли ме далека позива?
Зар и мени рало дати своји пусти њива?

Још у дјетству сан је био да ме Тријест мами,
пред очима живи образ, ко град стајо сами.

У послетку све је нешто тајно ми шаптало,
да је небо на том мјесту мени жребиј дало.

Дошао сам и прошао, вратио се паки,
срце моје осјетио у окови јаки.

Окови су, слатка дружбо, љубов ваша права!
Усердије које к мени никада не спава.

Сербија је, куда идем мати наша драга,
која њедра отворила, одагнавши врага,

пак синовом на све стране сву бојазан снима,
милостиво њи призивље и радо иј прима.

У дому ће њеном сватко за се посла наћи,
већа плаћа дјејатељем него они плаћи.

Ја полазим, а ви, мили, шта мислите друзи!
прољеће је, све весело, зелене се лузи.

Ходте са мном, да заједно утешимо мајку,
наћи ћемо на Дунаву и на Сави шајку!

ПРОЛЕЋЕ И ЉУБОВ

Све се креће и понавља, све се опет дружи,
све љубови даре носи, љубови се служи.

Гле, весна је мила дошла, ружа се развија,
море лјепо, приутихло, волне не узбија;

патка плије, ластва пјева околу прозора,
и пришелци ждралови се вију изнад гора.

Како сунце све подгрјева с бистријем зраци,
чезну магле удолија, чезну сви облаци.

Даница се прије диже из сонога лусака,
земљу траве покривају билијем свог злака.

Маслина се по холмови листвијем одјева,
по долинам љубичицу бере вона дјева.

Гле, кишицу топлу кропи седмошарна дуга!
орошава шумарице и зелија луга.

Поји цвјеће по ливадам и пупе дресеса,
тму тем тисјач златни клија по пољу потреса.

Стада ричу испод гора, дим тиња колиба,
постав блажи слаткопјевна свирел красног приба.

Све се креће и понавља, вертеп даје гласе,
све љубви даре носи, љубвом се сва красе.

Гле, птичица за птичицом како свуд прилеће!
Превозе је једна другој неба ноћне свеће.

И нама је весна дошла, наше груди кажу,
мене твоје, мила **, Тебе моје тражу.

Прођте ме се весељаци, нек вам други пеше!
Не зна вакха, голубиње љубов перо дише.

Но велите: Полза жезал Венери Евана,
полза буди. Пјесна рамље како је нагнана.

Слаткопјевне да вас појем, птичице двокриле,
и зашто сте чисте свгда приклад љубве биле.

САН

Јест у нами нека сила, ово није всује,
тајна сила које су нам непостижне струје.

Глава престол, а све тјело њезина држава,
ако удфи и позаспе, она нам не спава.

Всегда будна, дјеиствује у ноћи и дану,
обилази невидимо коју оће страну.

Састаје се ко је скиме, кад сном плот ужива,
да откуда може бити, што се ноћу сновива?

Ја сам снiо да си са мном мила Н. била,
кад се пренем, сав се состав моји тресе жила.

Не иначе, но ко да смо лицем к лицу стали,
благородно на том часу к свецу нашем звали,

Вече бјаше, оно љубве безстрашија време
гди се стиду јуношеском тме на покров стреме.

Не знам ни сам како си ми с прозора знак дала,
воскресно сам покрај тебе, зачала се шала.

Ни на уму да се за то коме не докаже,
како л прођо, гледеће те, ја толике страже.

Ил су били сви ван дома, ил у тулу стријеле,
еле не би ту злотвора, силе и сапеле.

Ти си стала на прохлади, за топлоту дана,
одјевена ко по лову на купјељ Дијана,

Ја сам предсто с оним жаром једва-дочекања,
што граничи до самога за себе незнања;

припао сам, твоја рука клонула је на ме,
све ми тјело чрезвичајне осјетило чаме.

О сјели смо ко на одмор од некога труда,
срца сама говораху, уста као луда.

Другда би се језик опет, да нам све искаже
развезао на толико што памет не смаже,

Другда би нам вздиханије, лобзнаније,...
ток пресјекло разговора мога или твога.

Оваково свидјетелство, да си оће благо,
срца наши развргло је угодије драго.

У восторгу загрљена, сан крила развуче,
свега всхода слјед остане, срце што ми туче:

О, дај. Н. колико је среће ти на глави,
да ми се сни моји збуду скоро и на јави.

ЕУСТАХИЈА АРСИЋ

ВЕСНА

Створитељу, тебе хвала буди на дарма.
Красна весна сад настаје: весеље свима –
гонит зиму жестокују к северу,
јављају се пријатнаја нама времена.

Солнце жарко посилает нам лучи своја,
жаром својим растопљајет снежнија груди,
преврашчајет их в солнују воду,
гори зеленија глави своја движут к небесам.

Веселисја о јуносте: весна настаје!
Хвалу подај Створитељу шчедрому.

ВАСИЛИЈЕ СУБОТИЋ

ЕЛЕГИЈА НА ПОЉЕ КОСОВЕ

Би па прође Александра слава,
Октавијев престол сгризе црв,
мач одавно зарђао Карлов,
прегршт праха сад је његов син!

Зар да туге, о Косово твоје,
тежкиј ланац притискује врат
србска мужа, докле човек дише
и росицом док се нажи цвет? –

То сам светлој беседио Луни
у час онај кад с отвара гроб,
и духови са другога света
(грозна срцу земском јављења)
покажу се, остављајућ двора,
леденога ничтожећ ужаса.

Виш, безбожна где рука пролила
светога је краља чисту крв,
новиј феникс из пепела стара
родиће се за Еоне млад.

Рано цветак спремити за венац
треба, док га росе снажи моћ.
Кад га живиј жар припече сунца,
клоне, па га онда квари он.

ЧАС СМРТИ

Грч за грчом љуто жиле кида;
у жилама бесни јара, крв,
груд се цепа и снага отпада,
срце чупа несавладни црв!–
Стаза није животу широка,
те још неће пролазит потока.

Језа тело необично кињи,
ватром пламти белог чела крас,
изнемогла сила руку сињи,
многу бодрост већ убио мраз.
Не спрема се јошт к одласку живот,
јошт не пуштат остатку у кивот.

Модрини је уступила румен,
жар очију прогна бледило,
љута члене освојила студен –
то се срца раздире цедило.
Живот кроз цеп тај у воздух прне,
Харон чунић Хадесу обрне.

НИКАНОР ГРУЈИЋ

ВАРАЛИЦИ НАДИ

Куд нас мамиш с умиљатим лицем,
завараваш очи од намера
са тобожње љубави погледом?
Што нам ласкаш с подмуклим осмејом
и шапућеш којекакве тајне,
кад си празна ко месечна сенка
претворена у утвору часком.
Свака празност била па и није!

Беж с очију, варалицо клета,
да за оним више не гинемо
што на твоје гледасмо облику!
Није шала за опсеном поћи
и са врлом сиграти се главом,
у свету се заборавит на се,
а све дубље тонут у пропасти.

Није шала, мада ми тко каже,
што пролетњом обећаш у цветку
слатка воћа за јесено доба.
А кад тамо – оно ни црвењка.
Ветар му је плодотворни прашак.

Беж с очију, и опет ти кажем,
беж с очију, не видила света,
ласкање нам твоје додијало!

СИВА МАГЛО...

Сива магло, ти не падај на ме!
Крај мене су развалине саме,
с којих туга најчешће полеће,
ту ни теби добро бити неће.
Склониште је овде цигло за ме –
сива магло, ти не падај на ме!

Већ се дижи небу у висине,
пусти сунце нек ми једном сине!
Душа жуди мира који чара,
жели да се с небом разговара.
За тобом ће кад је терет мене
– па се дижи небу у висине!

СПОМЕН ЛАВРЕНТИЈУ ГЕРШИЋУ АРХИМАНДРИТУ РАКОВАЧКОМ ОД СТАРОГА ПРИЈАНА ЊЕГОВА

Залуд гледим на све четир стране
где се земља са небеси дружи,

где се Богу и вечности служи,
залуд вичем: „Где си ми пријане!“

Над Врачеви испод крста сја се
име твоје – али тебе нема –
ћелија ти већ одавно дрема
чекајући да ти чује гласе.

Дође време, што крстове сади,
на песму те последњу пробуди;
ти запева – оно се усћуди,
па и твоје душе град разгради!

Зашт се сакри од нас душо лепа?
Или ти је песма додијала,
или ти је земља дотешчала,
коју чепа наша блудња слепа?

Није теби песма додијала,
ти без песме ни на небу ниси,
слатка песма никоме не киси,
већ је теби земља дотешчала.

Ко би тебе подиго на крила
да оставиш дворе од врлина
и да тражиш у небу милина –
кад би земља рај небесни била!

Ал је земља безазленој души
мутно море у вражијој власти,
тајни огањ од паклених страсти,
што не пламти већ шапуће „туши“!

Пун је био и твој живот јада,
јади пуни окорелих мука,
ал ти прође кроз њи без јаука,
певајући с надом и без нада.

Благо теби, кад си се пресвукла
у вечиту светлост вишег света,
у којој ти оно већ не смета
од чега си на земљи умукла!

Нит се сећаш више оних дана,
кад смо Богу заједно појали,
у невољи заједно стојали,
кад је пријан тешио пријана;

нит казујеш – где ћу да те тражим
кад ми душу снађе горка чама,
кад ми оку дође горка тама,
да горчину с тобом поразблажим.

Питам звезде да ми оне кажу
кад и с које погледујеш на ме.
О ал звезде желе те и саме –
па како ће мени да помажу?

Не знам што те тражим и дозивам?
Нит је земља место нит су звезде
куд божије таке душе језде.
Знам да живиш, знаш да тебе снивам

А где живиш? Међу херувими.
С њима певаш песму трисветога,

с њима славиш Бога јединога,
с њима светлиш и са серафими!

Ту ти песме ништа не прекида,
ту ти ништа радости не мути,
а крст твојим над пепелом ћути.
Нема под њим надгробнијех речи.
Нема над њим песме да зајечи –

Ал он вером тугу моју вида.

НАШОЈ СТАРОЈ СМОКОВНИЦИ

Свето дрво! смоковнице стара!
Каква тешка притисну те клетва,
те постаде подсмевању жертва
сад, кад ти се већ и гроб отвара!

Надвисујеш висином дрвеће.
Ал на теби више плода нема.
И листак ти сваки чами, дрема,
ко на жеги заливено цвеће.

О, како смо пре неколик лета,
гледали те, ко највећу дику!
И била си; – јер у твојем облику
клањасмо се лучи вечног света.

Сви ми на те бацасмо погледе,
било мила ради, ил од туге.

С твог облика, ко с шарене дуге,
дознавасмо шта нам дани вреде.

Ил нам веле чинити весеље,
коло водит поред родних поља,
ил се плашит глади и невоља,
сузе лити на бесплодно зеље!

А сад, јадан! нико те не гледи.
Јер сву те је обузела тама.
А по тами совуљага сама
костреши се, казује шта вреди.

Ноћница се тица држи мрака.
У мраку је њена права влада.
Па се чува, да како не страда
од светлости сунчаног зрака.

Ал твоја се не боји ни света,
већ и дању на нас очи бечи,
костреши се и из грла дречи —
да се знаде њена влада клета.

Смоковнице! Смоковнице стара!
Ко те с ноћном том суклатом здружи,
па те тако под старост наружи,
да ти нема у том нигде пара!

Стресај авет ту са свога грања,
да не прођеш због њеног недуга,
као твоја јеванђелска друга,
сачувај се познога кајања!

МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА

ПЕВАМ ПЕСМУ

на коју ме ово тамно облачито вече побуђује:

Звезде се крију
небо је мутно,
облаци с вију
по небу журно.

Облаци страшни,
ах, куда, куда?
Немојте небо
наткрити свуда!

У једном крају
белога света
с надеждом блиста
сад једна звезда.

О, даље, даље
од звезде оне,
да ни облачак
на њу не клоне.

Да њени зраци
у ноћи овој
просипљу наду
мајци тужећој.

Која ј то мајка
сви је ми знамо,
јер њену тугу
давно слушамо.

14. августа 1854.

НА СМРТ

*једној лепој сеоској девојци умрлој
2. марта 1855.*

Твоје се друге купе,
ој, лепа дево ти,
рузмарин цвеће сваку
кити зелени.

Под венцем и ти, млада,
дочека данас све,
али не као нева
свате кићене.

А сваки сузе рони.
На какав идеш пут

кад с звона гласи роје
и мајка бије груд?

Свенуо то је цветак
у мају века свог,
смрти га ладна рука
са цвета скиде тог.

Сузе га свију прате –
јер лепа душа би,
пак се и Богу самом
на небу омили.

ПРИРОДИ

Куда се год пут мој вије
нигде мени тако није
ко на тихи усамљени
твоји груди што је мени
мила Мати Природо!

У дубљини својој оне
не скривају злобу коме;
нити мрзост нит гоњење,
нит сујетно понашање.
О, свете су груди те!

Када које чедо твоје
те варљиве свете боје

куд измаме и раниду
ког у првом чека виду,

Ти си Мајко Природо!

Непромена, света, блага,
ти Природо мени драга,
дај ми ићи недром твојим
свагда с истим срце овим,
пак сам вечно срећан ја!

1851. у Фрушкој Гори

КАД СЕ НЕБО МУТИ

Кад се небо мути, не каже зашто,
нит росна киша рад кога пада.
А срце моје да каже на што
што оно само зна за се сада?
Ја зар да коме чувства изјавим?
Та пре ћу мртва да се утајим!

Скрива се земља под покров ноћи
док звезда трепти на небу сјајна.
А завес срца зар треба поћи
да снимим? чувства и јавим тајна?
Нек туга, радост, у њем почива:
А тајну небу тек нек открива.

У подне, ил вече, живота свога
потужи сваки на земљи овој.
И ја би гласа имала тога
ко многи песник у песми својој.
Ал да ми судба зар буде јавна?
Та пре ће примит земља ме тавна!

ПУТУЈУЋ НА АВАЛУ
СА ВУКОВОМ ЂЕРКОМ
НА СПАСОВ-ДАН 1856.

О, Србијо, ал си лепа.
Лепа као венац цвећа.
Поглед на те, на лепоту,
самог оног раја сећа.

Моја душа к теби лети,
и са чувством све обима,
са образи лепи твоји
жељно с она сад занима.

Све што очи сада виде
мајско јутро дивно кити.
Нит у свету где-год коме
лепшим крају оно свити.

Ал ја нећу, лепи крају,
дуго овуд пролазити,

данас-сутра, пак ћеш мени
надалеко ти остати.

Тада ћу ја из даљине
плава брда гледат твоја,
и у чежњи овамо ће
долетати душа моја.

А тамо се дати гласи:
Овде сунце ладно сија!
Моје срце вене овде,
Овде није, ах, Србија.

Погледаћу зелен листак,
што за спомен носим себи,
узбран једном руком овде
што савија венце теби.

Ко што с лист тај сад зелени,
тако с навек зеленио,
жељени ти среће венац,
мила Мајко, о Србијо!!

СРБИЈИ НА ПРВОЗВАНОГ АНДРИЈУ 1854.

Од земаља славног царства
што пропаде на Косову
Богом прва ти с позвана
да развијеш славу нову.

Горке судбе тамног мрака
на твој драгом небу неста.
Ту потомка Лазаревог
вапијућа суза преста.

Са слободе дичним венцем
ти си данас украшена,
пак си лепа ко невеста
пред олтаром усрећена.

На глави ти круна трепти
увијена славе венцем,
јербо си је предобила
твојом снагом и десницом.

Сваки камен јесте име
кога сина срца твога
што с борио за слободу
отачаства милог свога.

А с тога си увек дична
земљо драга Србу сваком!
И где Србин јоште страда,
он се с твојом теши славом.

На слободне горе твоје
и просвете сунце стигло,
младо стабло прима њега –
повисоко гране дигло.

Готов сваки и умрети
по примеру оца свога,

у сваком се подмладио
Србин века Ћорђевога.

Будућности лепа зора –
може л бити да то није?
Јест. А Божје благо око
нек над тобом Мајко бдије!!

СЛАВЕНСКОЈ ЛИПИ

Ој, велики Боже света!
Спусти благи поглед твој
на славенску милу земљу,
на Славена велик број.

И коначно ти разведри
славске судбе густе мрак.
А вечито дај да зоре
умиљати сија зрак.

Где је скоро посађена
славска липа, слоге знак,
на далеко нек се шири,
нек захвата корен јак.

Нек јој туђе злобе вихор
не поломи гране сад,
као што је кроз векове
наношио Славству јад.

Залуду ће одсад бити
сав душмана наши труд.
Слав Славену руку пружа
дижући се сложено свуд.

Весели се славска мајко!
Твоје славе свиће дан.
Јер синови твоји свуда
братски граде слоге стан.

Подижу се за слободу
потштеног жића свог;
племенитој овој борби
помоћи ће и сам Бог.

Славска липо, шири гране,
жарко жели славски свет,
да заклоњен тобом цвета
нове наше славе цвет.

МОМ РОДУ

За име, језик – зар је вечна борба
Теби мој славни Народе, суђена?
Јуче је тек престала звека
мачева бојни за име твоје?

А данас нови рат ти се објављује
(Истина, правда, који ће решити),

откуд је једном поздравље братско
словенска вила теби носила.

А ти му србско срце отварао
да дубље данас осетиш ударац
од братске руке, која ти гроб
бестидно твоме имену копа.

Вара се грдно. Ту ће саранити
за навек веру у љубав братинску.
А за име твоје векови
и славна дела сведоче свету.

РОМАНТИЗМ

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

ДЕВОЈКА НА СТУДЕНЦУ

Кад сам синоћ овде била
И водице захитила,
Дође момче црна ока
На коњицу лака скока,
Поздрави ме, зборит оде:
„Дајде, селе, мало воде!“
Ове речи – слатке стреле –
Минуше ми груди беле –
Скочих млада, њему стигох,
Дигох крчаг, руку дигох,
Рука дркта... крчаг доле...
Оде на две на три поле.
Још од њега леже црепи,
Али где је онај лепи?
Кад би сада опет дошо,
Ма и овај други прошо!

ПУТНИК НА УРАНКУ

Тама долом, тама гором,
Наоколо све почива,
Само вода са жубором
Са камена што се слива.

Само што се кашто петли,
Само клепка што се чује,
Само с онде малко светли,
Јер се данак приближује.

Бела зора већ је туна,
Јоште један путник – глај! –
Поред стене, поред жбуна,
На врлетни стиже крај.

Како стиже, сунце грану,
Светли с гора и долина,
А путнику душа плану,
Па закликта од милина:

„Ој, сунашце што разгониш
Пусте ноћи, силне таме,
Ој, ти небо, штоно рониш
Росне своје сузе на ме,

Ој, ти горо, штоно гајиш
Миле песме, миле птице,
Ој, ливадо, што се сјајиш,
Пуна росе и травице, –

Доло, стадо, јањци драги,
Вруло, цвеће мирисаво,
Мили ветре, ветре благи,
Ој, изворе, – здраво, здраво!

Здраво и ти, момо, туди, –
Да дивна си, селе, пуста!
Ходи амо, ход на груди,
Да т пољуби браца уста!“

НОЋ ПА НОЋ

Леп је зоре осмејак,
Леп је дана огрејак,
Вечери је лепа шарна,
Ал је лепша нојца чарна.

Онда идем реци таки,
Па одрешим чамац лаки,
Па се весла млађан латим,
Па полегнем, па захватим.

Шикће вода око чуна,
Матица је веће туна,
Страшне стене и вртлози –
Благи боже, де помози!

Шикће вода а чун реже,
Бежи вртлог, стене беже –

Живо, руке, не сустале!
Ето мене до обале!

Чун ту вежем, лаким скоком
На обалу, па излетим,
Па лаганим онда кроком
Двору миле ја полетим.

Близу двора, гле, менека,
А на врати оно ко је?
Мила моја мене чека –
Чекаш и сад, злато моје?

Брже доле, сунце благо,
Брже амо, ноћне таме,
Амо брже, моје драго
Да не чека више на ме!

ВРАГОЛИЈЕ

Момак иде враголан,
По гори се шири,
Леп је као лепи дан
Што кроз гору вири.

А са горе, крај потока,
Стазица се дала,
Једна мома милоока
Ту је рубље прала.

Ал кад смотри враголана,
Повикала сека:
„Ој, стазице, ој танана,
Донес га менека!“

Викну мома, па ти брже
За жбун један зађе,
А момак се чисто трже
и чудо га снађе:

„Јао мене, и до сада
Шетах ја по горе,
Али не чух још никада
Да славуји зборе!“

Тако рече момак туна,
Па с млађан захуја
Да он види иза жбуна
Тог чудног славуја.

Ал и мома из заседе
Поскочила ома –
Бежи селе, ето беде, –
Бежи мајци дома!

Бежи мома, ману рубље...
Бежи л дому своме? –
Све у гору бежи дубље,
А момак за њоме.

Бежи мома, до колена
Ноне јој се беле, –

Беле ноне до колена
Момка су занеле.

„Та да имаш крило лако
Да прхнеш облаку,
Не би мене, чедо, јако
Утекла јунаку!“

Па се, млађан, за њом стисну,
Дохвати је саде:
„Јао мене!“ – она врисну,
Па под липу паде.

О, да чудна ваљушкања
По зеленој трави,
О, да чудна љуљушкања
Да т подиђу мрави!

Лаки ветрић осмену се,
Листак лиска дирну,
Бели данак покрену се
Па кроз липу вирну.

Липа брсне гране шири,
Шапће дану сјајну:
„Вири, дане сјајни, вири,
Али чувај тајну!“

ЈАДНА ДРАГА

Ветрић пири,
Липа мири
Ко и пре,

Врело жубори
По лисној гори
Ко и пре,

Ја сада млада
Овде сада
Ко и пре,

Сунце бега,
Ал нема њега
Ко и пре,

Нема сунца миленог,
Нема мог!...

*

Ој, вечери, о слатко чекање,
О ви, ноћи, моји бели дани,
О ви, дани, а са два сунашца,
Где сте јако, где је злато моје?

Плачи, траво, запевај, славују,
Злато моје земљица покрива!
Мили боже, подигни олују,
Сред ме срца громом удри жива!

Рака њега крије сад и тама,
Шта ћу овде ја на свету сама!

ДВА СОНЕТА ИЗ ПОЕМЕ
„ДОЋ ЋЕ ДАНАК ПРАВИ“

VII

Нада мноме лисних дрва своди;
Дугачко им се већ отеже сена;
Надо моја, ваљда ниси пена
Која чезне теке што се роди?

Десно, лево мене нога води
Куда иђа јуче прељувена;
Сунца јарка веће зрака блена
За горицу чарну доле ходи.

Чу ли, чу ли, штоно онде шушну?
Лагана л је онде миле нога
Гдино прође мимо драгог свода?

Ветар лаки несташно то пушну,
Суви листак с дрвета обали –
Само наду нека ми не свали.

VIII

Вече дође, ето мене туна,
У то доба, гди јуче бијаше:

Ведро небо ко јуче стајаше,
Сјајно сунце, ко јуче, без труна.

Кито строма и зелених жбуна,
Обарајте лисне гране ваше,
Једном она пода вама сташе,
Нема више ње сад, нема туна!

Кад бих знао гди је она саде,
Да јој кажем срца мога јаде,
Мога срца заљувени плам!

Свето место, јако што ја газим,
Сваки данак којено полазим,
Камо оне богиња ти, кам'?

ТУГА И ОПОМЕНА

1.

Одавна већ су ошли крути мрази,
Долине, брези нису више седи,
По цвећу нога свуда теби гази,
Зеленило ти око свуда гледи.
Злаћано јутро одонуда лази,
Красоте своје нимало не штеди.
У твоме срцу све то радост буди,
У мојих тужну невеселост груди.

2.

Малене птице превесели звек
У лиснатоме што се гају крије,
Немирна врела жуборећи тек
По шљунцима шареним што се вије,
Малене пчеле зукајући јек
Из цвећа штоно меда сласти пије, –
Све то је лепо, но је лепше било
Кад моје око није сузе лило.

7.

„О, драга душо, узми цветак њежни,
Он њежан јесте као што си ти.
На врелу где се диже предел брежни,
Где први пут смо видели се ми,
Из образа твојих румено–снежни,
Где први пут ја сладе неба пи,
Где први пут ја ока т видех бај, –
Ту изнико је, мила моја, знај.“

9.

И „Збогом остај!“ – драгој сам ја реко,
И пољубаца њених пијах слад,
На мој сам посо тада весо теко,
И мил и лак ми беше сваки рад;
Свршетак сам у души дана чеко,
Вечерњи јоште преумилни хлад:
Тад хитио сам ја на њено недро
И гледаше јој око сјајно, ведро.

11.

„Код мене кад си, мило злато моје,
Големи онда вас имадем свет,
Далеко кад је, драги, лице твоје,
Залуду небо шири звезда сплет,
Красоте залуд лисна гора своје,
Ветрића залуд шапће неки лет,
Узалуд цвета онда цвеће разно,
Кад све је онда, све је мени празно.

12.

„И гледај цветић што си јутрос доно,
Ја т нисам можда чествовала дар,
На груди гледај како ми је клоно,
Опрости, причина је љубвен жар;
Јер кад те ј јутра час за собом поно,
Од тебе немах, осим цветка шар,
На њему моје пасла сам ја очи,
У воду тако њега не умочи.

13.

„Код мене, драги, ниси ти тад био,
Са чим сам тебе испуњела,
Твој цветни дарак мен је тако мио,
На прси моје њег сам притисњела.
Наместо тебе пољупце је пио,
Од љубави га мал нисам угризњела,
Опрости, драги, да је љубви жар
Твом дарку таки нанесео квар.

14.

„Иако сам ев овде штогод крива,
Кривицу моју хоћу да ти платим:
Све пољупце што њему ја дарива
Ја хоћу теби редом да их вратим,
Све притискаје с чим га притискива
И те ти нећу, злато, да закратим,
Још додаћу ти велику множину
Да тако скинем с мене сву кривину.“

15.

Оваки бија поток њених речи,
Још мени звони у уву њезин звук.
Славуја гласак преумилно звечи
Кроз ноћи када плови бајни мук,
Умилно врело жуборећи јечи,
Зефира јоште лакокрили пук
Кад њија увече росни траве стас:
Ал умиљатиј био њезин глас.

16.

О, лепи ви из уста њених баји
Кад седисмо ми вако обадвоје!
О, њеног онда ока крсни сјаји
У око када падасте ви моје!
О, слатки, слатки наши загрљаји,
Живота мога красно доба моје,
На небо с њом си од мене отишло,
На твоје место лоше ми је сишло.

27.

Ја дева видех витке, танке стасе,
Умилна, снежна видео сам лица
И лепе пливати по зраку власе,
Румену дику, јоште усничница,
Очију видех неизмерне красе,
Ко што је красна росна љубичица,
Ко сунце биле су ти очи сјајне, –
А опет не ка моје драге бајне.

31.

Са свију страна друга врела лете,
Заједно с њима да стигну реке шир,
Кристална с вода једна с другом плете
И прави један повелики вир;
Дубоке реке на сусрет им глете
Одонуд умилни гледа мир
И своје чисто њима шири недро,
Па целива њихово лице ведро.

32.

А преко реке подижу се горе,
А преко гора гледај какав шар!
Вечерње када сунце простре море,
Облачак никак не квари му жар.
О, сретно гледај оно сјајно море
И гледај, око, неба дивни чар:
Последњи зрак већ дана, ево, тоне,
А траве витке сјајне сузе роне.

33.

А траве витке сјајне сузе роне,
Свечана лежи свуда тад тишина,
Славуја само слатки поји звоне
Из зелених лиснатих дупљина,
У море сласти теби срце тоне,
По грудих тајна ходи ти милина,
Из усхићена ока света суза
Низ образ доле теби туда пуза.

34.

Овако јесте красно оно место,
Вечерњи онде тако јесте сјај,
Куд свако вече ићи нисам престо,
Док премалећа трајао је крај.
Но кад је његов дишљај онде несто,
И ја сам бего његов таде крај;
Он мени даље не бијаше мио,
Ја не знам зашто, као што је био.

35.

Сунчани зрак је веће био врео,
Гдекоје добро баца његов жар;
Земљеделац беспослен није сео,
Под српом пада класа жути шар;
И виноград је веће био зрео,
У суде скупља с вина пламен дар...
На стање моје бејаш с навикао
И једва ми је драге било жао.

40.

У један мах се бија мени тако
Догодило у тугујућој души:
Шушкаће зефира по лишћу лако,
Јесењи дишљај његов што осуши,
Мишљење мени одузо је свако;
И затим с једним помислом ме скруши,
Посред ме срца уједампут згоди:
Ко зна међ живим да ли т она ходи?

44.

Ње више нема – то је био звук
У њен кад ја унишо бијох дом,
Страховито ме дирнуше тад хук
Из ведрог неба, као страшни гром,
Веселја мога уби сам он пук,
Из корена се љуљну житка стром;
И да му дебло није било камен,
Тих речи би га преломио пламен.

48.

Дубоке ноћи владаше тишина
– Овако бија онај санак мој –
Умилно на ме гледаше светлина
Безмерни који слаше звезда број,
Из даљних гласа чу се тад милина,
Умилнија нег што је славка пој,
И ближе овај долазаше звук
Кроз тавносјајне ноћи бајни пук.

49.

Тавнина заче бегат од исхода,
У мрачне две се точке он сабија,
И у два јоште умиљата свода
Над овиме се таде он савија;
Тавнина јоште затим од захода
Заче се вити кано кака змија,
Од више свода доле ти се просу
И лепу, дивну чинила је косу.

50.

Све лепше сад чувени звуча глас,
И крећати се започеше звезде,
И двогубо их деља њихов крас;
Од свију две ја видех како језде
И како стижу, миле точке, вас,
У вама ведех како с оне гњезде...
О, боже драги, превелика чуда,
Што око у сну гледа моје свуда!

51.

Све лепше и лепше звечала је гудба,
И околина мицаше се сва,
У једно све је вукла нека жудба,
Снежано поље дизати се ста,
Умилна свуда виђаше се лудба,
Ружа се диза иза свога сна,
У истоку се диза рујно море:
То чинило је крас од младе зоре.

53.

Ја видех драгу као за живота
Што је она умиљата била:
Коса врана сада се милота,
Као и пре по зрацима вила,
Снежна лица и сад је белота
Као и пре на ме смехе лила,
Смехе лила, на мене гледала,
У срце ми блаженство сипала.

55.

Небу брзо ја погледах горе
Куда је рука показала миле,
Нада мном не беше сјајно море,
Не звезда ноћи, нити гудбе силе,
Да крене њих, и снег и младе зоре,
Да справи мени опет лице миле:
Небо ведро, снеге и керове
Видих само, и моје другове.

56.

„Устај, море, да идемо дома!“ –
Рече један мени веселоме.
Ја устадох, па за њим ома –
Слатки санак све те преда мноме.
О, како се радовах веома,
Драги санче, тада са тобоме!
Како онда, тако сада исто
Пред оком је мени све ту чисто.

57.

Ја јој видим косе расплетене
По лабудним пловити румени,
Румен усне, образе румене,
Видим снежни њезин врат милени,
Очи благо на ме управљене,
Очи доле, па говоре мени:
„Живи сретно, па не тужи више –
Анђели ме сретно удомише.“

58.

Боже драги, за санак ти хвала,
Санче мили, после ноћи дане!
Рука данка врућину је дала,
Дрва ничу, шире своје гране,
Од жалости, свакојаким зала,
Те ме тихо веселога бране.
Санче, ти ми диже премалеће
И оживи увенуто цвеће.

59.

Ал не само у срдачку моме,
Премалеће и напољу се шири.
Цвеће красно овде преда мноме
Нашто тако умиљато мири?
Драге нема овдека са мноме,
Нашто ветрић тако љупко пири?
Зашто птица тако слатко поје,
Када нема драге, да ужива, моје?

60.

Туге моје прошла је грдоба,
Санак слатки њу је излечио;
Премалеће, то прелепо доба,
Пита: – Где сам ја њу оставио?
Доба друго, кишовито доба
Тишти што је лекар излечио.
Премалеће слатке опомене
У ме, јадна, доводи уништене.

(1844–1845)

УБИЦА У НЕЗНАЊУ

„Јарко сунце, ено, седе,
Даље му се већ не хтеде,
За горицу чарну паде,
А тако ћу и ја саде;
Ту, на брегу тије реке,
Сред травице ове меке,
Падај, тело, па с одмори,
Док зорица не зазори!“

Тако трудан путник рече,
Ал како је пусто вече!
Како л цвеће лепо мири,
Како л ветрић тихо пири,
Како л река та жубори,
„Немој јоште!“ – ко да збори;

И он узе врулу гласну,
Оде свират песму јасну.

Путник свира, песма вије,
Ветрић купи гласе тије,
Па их носит лаган оде
На ну страну хладне воде;
А ту једна мома била,
Баш водице захитила,
Пошла мома, али саде
Гласе слатке слушаат стаде.

Путник свира јасно, тио,
Красну песму удесио,
Ко да тужи, ко да моли,
Ко на срцу да га боли,
Баш онако милостиво; –
Моми куца срце живо;
Спусти суде на пољану,
Глену небу, па уздану.

Гледа путник околине,
Баца врулу од милине,
Оде певат танко, гласно:
„Јао, небо, ал си красно,
Јао, реко, брдо, доло,
Јао, горо наоколо!
Јоште једно чедо, јао,
Па бих овде и остао!“

Мома зачу, пламом плану,
Али путник још не ману:
„Ти, ох, ти што небо мило

Давно мени наменило,
Да л си близу ту гдегоде?“
Тако путник тужит оде:
„Ход, на беле ходи руке,
Одлани ми тешке муке“.

Јадна мома затрепета,
Ледној реци ближе шета;
Ето, већ је на крај брега,
Да је само ближе њега.
Бежи, бежи, чедо красно! –
Али јао, већ је касно:
Брег с одрони, мома клону,
Па у воду хладну тону.

И зорица небо кити,
А наш путник даље хити,
Весео је, певат стаде,
Што учини, и не знаде:
Не зна да је мому, јао,
Синоћ у гроб отпевао.

ПЕСМА УМРЛОМ БРАТУ СТЕВАНУ

Једна нас је носила утроба,
Једна дојка дојила нас оба,
Једна игра веселила, брате,
Зашто није обојицу и једна

Заронила тавна рака ледна,
Зашто није, о, мој мили брате?

Радо ја имам овај бели свет,
Врело, дољу, планину и цвет,
Радо даљне клеветуше гласне,
Радо сунце, месец, звезде јасне,
Радо имам муњу и громове,
Оне страшне муњине синове,
Радо буру штоно душу диже
Створитељу својему ту ближе,
Све ово брате све, и сама себе,
И најдраже оне песме моје,
Све бих дао да повратим тебе.

?????

Никад није вито твоје тело
Рука моја млада обавила,
Ни с у твоју усницу упила
Моја усна икад, чедо бело!

Тихо вече ко да те донело
Сред анђела са божија крила,
У мах с дивно мени појавила,
У мах дивну вече те однело,

Сам остадох са сузнијем оком,
Сам ту самцит на свету широком,
Сам са ноћи тавном, ал без санка.

О, зоро моја, зоро без осванка,
Сунце мило, ал без бела данка,
На те мислим, душо, без престанка!

МОМА

Мома право ка менека шета,
Мома само, али каква, клета!
Какво лице, а каква ли уста,
Каква рука, каква коса пуста,
Какве груди, а какво ли чело,
Каква нога, какво вито тело,
Па још око, оно чудо веље,
Око ово срце ми умори.

Ој, сунашце, још ми једном грани!
О, мој данче, још ми једном свани!
Ој, зорице, забели, забели! –
Ал узалуд моји труди цели:
Клону тело, клону цела снага,
А од моме нигде баш ни трага!

Ао, мисли, тужна срца тајне,
Мисли силне, ко звездице сјајне, –
Звездице се осмевале на ме
Ко да веле: – О, не бој се таме!
Јоште мало па ће данак сванут,
Јоште мало па ће сунце гранут,
Свету једно, а до два тебека, –
Сутра, сутра, о благо менека!

ЂАЧКИ РАСТАНАК

Неси, бреже, чудо ти за око,
Не джеш се до неба високо,
Неси гора умилнога хлатка,
Кад ко шеће да је шетња слатка,
Ни се вода са камена слива,
Кад ко легне да слађе почива,
А ко тражи за весеље цвеће –
Заман тражи, ту га наћи неће!

Спавај, брате, ту санак слађани,
Кити, цвеће, гроб њему хлађани, –
Та све му је можда овог света
Уграбила ова рака клета,
Та од свију његових милина
Сада њему остала једина,
Све нестало, све га је издало,
Ти једино верно му остало –
Много хтео, много започео,
Час умрли њега је помео!
Место данка спустила се тама,
Место славе тебе има сама, –
Ти си понос, ти си цела дика,
Ти му слава можда свеколика.

Ведро небо онде нада мноме,
Брдо травно овде пода мноме,
ОкоLINE око мене миле,
Да ништа се нису промениле!
Ја ту стојим, око душе моје
Слатки часи умиљато с роје,

Око пламти, срце јаче бије –
Који часак да споменем прије?!

О, стани сунце, стани, не заходи,
Бела дана сам собом не одводи, –
Да погледам сва местанца редом
Још једампут млађаним погледом,
Часе многе гдено својих лета,
Ка у рају, весело прошета...

Ој, Карловци, место моје драго,
Ко детенце дошао сам амо,
Игра беше једино ми благо,
Слатко звах ја мед и смокву само.
Дете мило – голушаво птиче,
Дође птиче, па се ту навиче,
Овде, овде, где криоце мало
Први пут је сретно огледало,
Испочетка од гране до гране,
Од дрвета једног до другога,
Док је смело сетити се стране,
Сетити се неба високога,
Док је могло крила своја лака
Небу дићи, тамо под облака.

Ој, Карловци, лепо живех туде,
Ал шта мора бити – нека буде,
Та и мене нешто даље вуче,
Ево, пружам свога раја кључе.
Па када бих имо како жељу,
Једну б имо само, али вељу:
Кад би тако смањило се туди
Да те могу притиснут на груди,

Та на груди и на своја уста.
Ох, жељице, ала си ми пуста!
Лака песмо, ходи у помоћ,
Јера, ено, већ је близу ноћ,
Де пригрли, песмо, моја снаго,
Па изљуби све мило и драго!

Сунце зађе, а спушта се тама,
На небу је вечерњача сама,
Небо ведро, а река се чиста
Тамо–амо у пругама блиста.
Ој, Дунаво, о, ти реко силна,
Ала си умилна!

Виногради, збогом умиљати!
Збогом грожђе, нећу те ја брати!
Ао, бербо, тебе жалим клету,
Та шта лепше од тебе на свету?!
Ко тебека никад не видео,
Шта је јоште сиротан видео?
Ао, брацо, амо у то доба,
Дођи, види, чуј, па хајд у гроба!

Коло, коло, свирац свира,
Нога земљу не додира.
„Ситно, брате, ијујују!“
Момци чили подвикују:
Свирац свира,
Не да мира,
А још више девојчице,
Њине очи и ножице.

Деде, брате, ијујуј!
Де поскочи, не лудуј!

Ко би, јако, момак био,
Па се не би помамио!

Ао, селе босонога,
Зла ти маја до зла бога,
Не дала ти чарапица,
Ни лаганих папучица,
Да учиниш клепа–клапа –
За тобоме, душо, скапа!

Охо, селе вита стаса,
Држ се браци око паса!
Коловођа колом вија,
Коло лети, зној пробија, –
Ал у твојих недри туде
Окле снега по две груде?
Чудо, селе, дивно чудо,
Ала бих се млађан грудо!

Коло, коло, наша дика,
Пушка пуца: цика, цика!
Па све тако, пуцај, бери,
Певај, играј до вечери,
А кад сунце веће седа,
Бесна момчад још се не да,
Иде кући, подвикује,
Пуни пушке, попуцује,
Свирац свира, мома поје:
„Коловођа, злато моје!“

Па у крчму, те до зоре,
Коло игра, песме с оре,
А у зору с зајухуче,
Удри опет ко и јуче.

Збогом, песме, збогом, коло,
Збогом, момци наоколо,
Збогом, кито мома млади,
Збогом, грожђе, збогом виногради!

Ја се шетам, дружина са мноме,
Ми идемо Стражилову томе,
Под ногама она росна трава,
А са стране брда мирисава,
А овде се поток пошалио
Па нам пута, младим, препречио, –
Преко њега скачемо лагани,
И ево нас на другојзи страни;
А одавде све још убавије:
Како само долина се вије,
Како гора подигла се густа,
А по гори све та липа пуста;
Липа цвета, цветићи миришу,
А уз мирис ветрићи уздишу,
А уз ветрић коси покликују,
Уз косове браћа подвикују:
„Ао, данче, ала си ми бео!
Још бих дуго гледати те хтео,
Ал кад ми се веће смрћи мора,
нек се смркне измеђ ових гора,
Ту нек ми се хладна копа рака,
Ту ће мене земља бити лака!“
Па потрчи бистроме извору

Па дохвати ту липову кору,
Па се напиј водице хлађане,
Па убрзај те ноге лагане,
Удри гором, по стењу се вери,
Па јагоде, па цветиће бери.

Збогом остај, красно Стражилово!
Многи те је у звездице ково,
Многи рече: „Ао, рајска слико!“
Ал ко ја те рад не имо нико.

Тамбур, тамбур, ситна тамбурице, –
Удри, побро, у сићане жице...
Данас има, а сутра нас нема,
Хајд у коло, ко ће ту да дрема?
Он у среди у тамбуре бије,
А коло се око њега вије,
Ао, брацо, ао, тамбурице,
Удри жешће у те ситне жице!...
Ситне жице – ситнији кораци,
Нек се знаде кад играју ђаци!

Ој, ви српски витезови,
Ви, змајеви, соколони,
Та има вас на хиљаде,
Ал бројити немам каде,
Та кад бих вас све бројио,
Кад бих, јадан, винца пио!

Коло, коло,
Наоколо,
Виловито,
Плаховито,

Наплетено,
Навезено,
Окићено,
Зачињено –
Брже, браћо, амо, амо,
Да се скупа поиграмо!

Србијанче, огњу живи,
Ко се тебе још не диви!

Хрваћане, не од лане,
Одвек си ти без мане!

Ој, Босанче, стара славо,
Тврдо срце, тврда главо,
Тврд си као кремен камен,
Где станује живи пламен!

Ао, Еро, тврда веро,
Ко је тебе јоште теро?
Ти си кано хитра муња
Што никада не покуња.

Ао, Сремче, гујо љута,
Сваки јунак по сто пута!

Црногорче, царе мали,
Ко те овде још не хвали?
Мачем бијеш, мачем сечеш,
Мачем себи благо течеш,
Благо – турска глава сува,
Кроз њу горски ветар дува.

Ој, соколе Далматинче,
Дивна мора дивни синче!

Ој, ти красни Дубровчане,
Наш и данас бели дане,
Та са песме из старине,
Пуне славе и милине!

Ој, Славонче танани!
Банаћане лагани!

Ој, Бачвани, здраво, здраво,
Ко ј у песми већи ђаво!

И ви други дуж Дунава,
И ви други, где је Драва,
И сви други, тамо, амо,
Амо да се поиграмо!

Хватите се кола тога,
Од вишњег је оно Бога:
Руком држи братац брата,
Близу срца њега хвата,
Свирац свира,
Срце дира,
Рука с диже на посао,
Да л ће коме бити жао?
Нога лупа, диже прах,
Наоколо свуда страх...
Нога лака, срце здраво,
Коло лети, коло ђаво,
Поскочица ђаволица,

Што је хтела, то је смела,
Ал је жеђца одолела.

Ој, ти, секо,
Кано млеко
Белолика,
Кано винце руменика,
Кано паун поносита,
Кано јела, селе, вита,
Амо, брже, па наточи,
Да ти браца боље скочи!
Амо, селе, а забога,
Видиш е сам изнемога...
Тако, злато, тако, тако,
Сад је коло играт лако;
Амо, чедо милооко,
Дај да т љубне браца око!

Она бежи – за њом с вини,
Љубни, брате, пипни, штини, –
Така игра, шала така
Таман, брате, за јунака!

МИНИ КАРАЦИЋ У СПОМЕНИЦУ

Певам дању, певам ноћу,
Певам, селе, што год хоћу;
И што хоћу, оно могу,
Само једно још не могу:

Да запевам гласовито,
Гласовито, силовито,
Да те дигнем са земљице,
Да те метнем међ звездице.
Кад си звезда, селе моја,
Да си међу звездицама,
Међу својим селе моја,
Милим сестрицама.

УКОР

Где си, душо, где си, храно?
Где си данче мио?
Где си, сунце огрејано?
Где си досад био?
Та синоћ се теби млада
Баш зацело нада!
Сунце зађе – паде тама –
А ја остах сама!

Ала љубиш, моје лане,
Ала грлиш славно!
Љуби, грли, док не сване –
Та већ ниси давно!
Већ недеља дана прође
Како ми не дође!...
Јао, злато, тако т бога,
Та како си мога?!

БОЛЕСНИКОВ УЗДИСАЈ

Је л то данак, кад ми ведла неста?
Је л то сунце, откад сијат преста?
Што л потмуло тако у ме гледи,
Тако хладно да ми с срце леди?
Је л то време што је посустало,
Што с не миче, што с скотурало
Као змија на мојим прсима?

Ал је хладно, ух ал ми је зима!
Кад корачам, је л ово земљица
Што л шобоће ко каква гробница?

Слушај, слушај, је л ме ко год звао?
Она, она, – брже, што сам стао?

КАД МЛИДИЈАХ УМРЕТИ

Лисје жути веће по дрвећу,
Лисје жуто доле веће пада,
Зеленога више ја никада
Видет нећу!

Глава клону, лице потавнило,
Боловање око ми попило,
Рука ломна, тело измождено,

А клеца ми слабачко колено!
Дође доба да идем у гроба.

Збогом, житку, мој прелепи санче!
Збогом, зоро, збогом, бели данче!
Збогом, свете, некадањи рају. –
Ја сад морам другом ићи крају!
О, да те тако ја не љубљах жарко,
Још бих гледо твоје сунце јарко, –
Слушо грома, слушао олују,
Чудио се твојему славују,
Твојој реци и твојем извиру, –
Мог живота вир је на увиру!

О, песме моје, јадна сирочади,
Децо мила мојих лета млади!
Хтедох дугу да са неба свучем,
Дугом шарном да све вас обучем,
Да накитим сјајнијем звездама,
Да обасјам сунчаним лучама...
Дуга била, па се изгубила,
Звезде сјале, па су и пресјале,
А сунашце оно грејало,
И оно је са неба ми пало!
Све нестане што вам дати справља –
У траљама отац вас оставља.

ГУСЛЕ МОЈЕ...

Гусле моје, овамоте мало!
Амо и ти, танано гудало,
Да превучем, да мало загудим,
Да ми срцу одлане у грудим:
Та пуно је и препуно среће,
Чудо дивно што не пукне веће!

Зоро бела, сунце огрејано,
Лисна горо, поље обасјано,
Цвеће мило, росо, бистро врело,
Па ти јоште, моје чедо бело –
Ко да гледне чарне очи твоје,
Па у срцу да му не запоје!

Ао свете, мио и премио,
Красно ли те вишњи удесио –
Само, само, да још мрети није!
Ал већ нека, кад инако није.
Данас, сутра, час ће ударити,
Јарко сунце мени заклонити,
Из руке ми јасне гусле тргнут,
Моје тело под земљицу вргнут; –
Ал што певах неће пропанути,
Након мене хоће останути,
Док се поје, док се винце пије,
Док се коло око свирца вије,
Докле срце за срцем уздише, –
Е, па дотле, а куда ћу више!

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

ЂУЛИЋИ

II

Мрачни, кратки дани,
Суморно јесење,
На небу облаци –
На срцу камење.
Сестра моја болна,
Оца, мајке, нема, –
Ја је љубим, грлим
Рукама обема, –
Грлим, љубим, тешим –
Ал суморно вече
Ко да песму пева:
Ој пелен–пеленче!

Ој, не знам је тешит,
Срце ми је стена;
Лепше ли је теши
Другарица њена.
То румено чедо,
Мелем наших рана,
То пролеће живо
Сред јесењих дана.
Ох, румено чедо,

Пролеће и цвеће,
Знаш ли ону песму:
Ој пелен–пеленче!

Сестро моја, селе,
Тебе мелем вида,
Мене туга мори,
Срце ми се кида.
Реци твојој друзи –
Ох, не реци, ћути, –
Не знам ни сам шта је
Што ми душу мути.
Ај, румено чедо,
Пролеће и цвеће,
Ја знам ону песму:
Ој пелен–пеленче!

Сестро моја, селе,
Одлани ми тугу,
Ој, загрли, сестро,
Своју верну другу,
Па јој реци, реци...
Ој, не реци, ћути,
Боље је нек не зна, –
Нека и не слути.
Што да чује јаде
Кад разумет неће –
Тужна је то песма:
Ој пелен–пеленче!

XIV

Љубим ли те... ил ме санак вара,
Што те удиљ уза ме дочара;

Љубим ли те... ил ме душа вара
Што се удиљ с тобом разговара;

Љубим ли те... ил ме безум гања,
Немам вида, немам осећања;
Љубим ли те... ил љубави није –
Што се грли, то су саме змије;

Љубим ли те... или ме и нема,
Или тебе, – нас ниједно нема;
Љубим ли те... или нема света,
Нема сунца, ни росе, ни цвета,

Већ све тмина што је пако меси,
А по тмини витлају се беси,
А међ њима прабесина спава –
Моју љубав у сну измишљава.

XXXII

Сниво сам те, а ти пуна цвећа,
Међу цвећем лековита биља, –
Било ститка, љубичице, крина,
Одољена, чубра, девесиља.

На глави ти венац од поменка,
Миле груди бела ружа чува,
Око паса плавичаста саса,
Поврх срца стручак милодува.

Зачудих се, откуда толко цвећа,
Цео врт се преселио амо!
Ал ми цвеће тијо проговара:
„Не чуди се, то је у сну само!

Зора ће нас брзо са ње стрести,
Ал ће остат испод цвећа, биља,
Лепше цвеће, душа твоје душе,
исто миље око твога миља.“

XXXIII

Тијо, ноћи,
 Моје сунце спава;
За главом јој
 Од бисера грана,
А на грани
 Ка да нешто бруји,
То су пали
 Сићани славуји:
Жице преду
 Од свилена гласа,
Откали јој
 Дувак до појаса,
Покрили јој
 И лице и груди,
Да се моје
 Сунце не пробуди.

XXXIV

Имам песме, ако немам злата,
Песме бисер драгој око врата,
Ситне, мале, нек јој боље личе,
Нек их више, нек се више диче.

Савиће се бисер око злата,
Савиће се трипут око врата,

Што остане, нек у недра пане...
Мој је бисер, а на мом је цвећу, –
Завидећу, – ал замерит нећу.

XLVII

Песмо моја, закити се цветом,
Песмо моја замириши светом;
Још сва срца охладнела нису, –
Познаће те, песмо, по мирису!

Познаће те да си чедо миља,
Да ти љубав мајка и дадиља.
Да си рада певати о сласти,
Разумеће што не умеш казти.

Песмо моја, већ си на полету,
Поздрави ми све на овом свету,
Поздрави ми славље и голубе,
И сва срца што се силно љубе.

LII

Путујемо. Воз нам лети.
Беже поља, беже њиве,
Беже липе и јаблани,
Па и врбе жалостиве.

Ено видим раздрагану
Једну милу птицу малу, –
Све то видим у твојем оку,
Ка у неком огледалу.

Ту је сунце, села, цркве,
Ту су врти пуни цвета, –
Ту ја гледам, ту ја гледам,
Не треба ми друга света.

ОПОМЕН СЕ, ОПОМЕН СЕ

Опомен се, опомен се –
Слатких дана у љубави,
Ал растанка часак горки –
Заборави, заборави!

Весели се, не брини се,
Небо ти се јоште плави;
Ал да мене терет дави –
Заборави, заборави!

Опомен се да си некад
Небо била мојих груди,
А да си ми пако сада –
Заборави – срећна буди!

СВЕТЛИ ГРОБОВИ

Бејасте ли, браћо моја млада,
Да л бејасте ви на гробљу када,
Ај на гробљу, на голему?

– Та увек смо ми на њему.
Гробље ј земља ком се ходи;
Гробље ј вода ком се броди;
Гробље, врти и градине;
Гробље, брда и долине,
Свака стопа:
Гроб до гроба.

Гробље ј спомен доба свију;
Гробље – књиге што се штију;
Повесница свих земаља
Староставник цара, краља,
И читуља виших слика
Избраника, мученика,
Од почетка памтивека.
Све ј то гробље –
Ал је и колевка.

Ко с осврне да погледи
Бистрим оком и погледом
На гробове ове светле,
Повеснице дугим редом,
Мора чути како ј живо,
Кроз векове, кроз маглину,
Дед унуку, отац сину,
Борац борцу довикиво:

„Где ја стадох – ти ћеш поћи!“
Што не могох – ти ћеш моћи!“
„Куд ја нисам – ти ћеш доћи!“
Што ја почех – ти продужи!“
„Још смо дужни – ти одужи!“

То су збори, то су гласи
Којима се прошлост краси,
Што продиру кроз свет мрачни
Са гробова оних зрачни
Спајајући громким јемом
И божанском силом неком,
Спајајући век са веком
И човека са човеком.

Око сваког светлог гроба
(баш ко горе око звезда)
Повесница прича ово:
Хватало се неко коло,
Коло младо, коло ново,
Нове клице, стара нада,
Ново цвеће, стабла стара,
Душе чисте, срца млада,
Наследници светог жара; –
Ту се слего живот млади
Да се с гробом разговара.

И ти паде, драги брате! –
„Нисам, децо, *вас* док траје!“
Је л ти борба била тешка?
„Покушајте, милина је!“
Шта си хтео? – Куд си пошо? –
„Тамо куд се стићи мора!“

Зар је вера тако јака? –
„Увек јача од злотвора!“
Мало нас је кој би смели –
„Ал вас јака сила креће!“
Зар ко може стићи цели?
„Ко посумња, никад неће!“

А ко беху они диви
Који су те напред звали,
Који су те ојачали,
Који су ти крила дали–
„То бејаху идеали!
Без њих нема више лета,
Над облаком мрака густа,
Без њих би се малаксало,
Без њих би се брзо пало,
Свет би био гроб без света,
Живот празан, младост пуста!“

Око сваког светлог гроба
Прикупљо се живот нови,
Наследници светог жара,
Купили се соколови,
Пијућ душом светле зраке. –
Јест, тако је, браћо драга,
Ти гробови нису раке,
Већ колевке нових снага!

И вама је, јаој, пао
Стегоноша дичног стега, –
Ал је сино гробак нови, –
Ви стојите око њега.
Ту погледа брат на брата,

П онда горе, п онда у се;
Груди дркћу, уста ћуте,
Али душе разуму се.

Да л то снага ниче нова?
– Даруј, боже, благослова,
Да вас здружи братска слога,
Заветнике који с купе
око гроба *Ђуринога!*

ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

IV

Пођем, клецнем, идем, застајавам,
Шеталицу сату задржавам;
Јурим, бежим, ка очајник клети:
Зборим речи, речи без памети:
Не сме нам умрети!

Вичем богу: Она је још млада!
Вичем правди: Она се још нада!
Анђелима: Ви јој срца знате!
Вичем земљи: Она није за те!
Ниоткуда нема ми одјека, –
Вичем себи: Зар још нема лека!...
Идем, станем, ка очајник клети,
Опет зборим речи без памети:
Не сме ми умрети!

Идем, станем, па ми клоне глава
Над колевком где нам чедо спава.
Чедо с буди, па ме гледа немо;
Гледамо се, па се заплачемо;
Па и њему, ка очајник клети,
Зборим речи, речи без памети:
Не сме нам умрети!

VIII

Мртво небо, мртва земља,
Не мичу се магле сиве;
Мртви дани, мртве ноћи,
– Само боли јоште живе.

Тоне, пада мртва нада
У наруче мртвом богу,
Изумрло што је могло,
Само боли још не могу.

Навикла се суза оку,
Издахнути ту је рада;
Ал се с мртва ока враћа,
Па на мртво срце пада.

Мртво срце суза буди,
Падајући на њ са виси,
Из њег ничу ове песме,
Мртво цвеће без мириса.

XXI

Пробудио с оркан љути,
Ишчупао врту цвете;

Отуд даље – ко да риче:
Тешко теби, јадни свете!

Подиго се у висину,
Па облаке раздерао;
Стогодишњем расту рече:
„Ето видиш, сад си пао!“

Тражи море, па га нађе.
Тресну, смрви беле броде;
Па уздахну урнебесно, –
Насмеја се – даље оде.

Гром га прати, а он лети!
Куда лети, куд ли бега?
Оде цркви па ту сруши
Крст са храма божијега.

Што то чиниш? – Питали га
Кад је клоно, па се стишо...
„Ко би чуо моју тајну,
Тај би сместа с ума сишо!“

XXII

Ох, како је сиво, тамно,
Ко да није данак свано;
А небо је тако мутно
Као око исплакано.

А ја гледам кроз ту таму,
Гледам, гледам на високо,
Гледам у то сетно небо,
У то сузно мутно око;

Гледам у тај сумор јадни,
У празнину ту голему,
У тај уздах, грдни, хладни,
Гледам у ту сету нему.

Па то ми је сада лепо,
Па то ми је сада мило...
Као да ми никад око
Није сунца ни видило, –

Ко да никад прамалећа
Мом животу није било,
Ко да никад није сунце
Срећу моју пољубило.

XXV

Сунце с рађа, зора блиста,
Облачићи златом сјаје.
Да, – природа ј увек иста,
Велика је, дивотна је.

Развијају с, преливају с
Исте слике, исте боје;
Као кључем навијена,
Сва природа чини своје.

Исто небо тамо горе, –
Истим миром цвет мирише, –
Иста земља испод мене,
– Само један гробак више.

Исте горе, исти лузи
Које гледах толко пути;

Ал то негда све збораше,
А сад – ћути, страшно ћути...

XXX

Што је јава тако кивна,
Да ти веру сву потреса!
Откуд санку сила дивна,
Да отвори сва небеса?

Засијају зрачне стазе,
Ка да с у дуж звезде сјате,
Видиш своје како слазе,
– Саме душе – ал познате.

Рај са земљом загрли се
И хладноћа са топлотом;
Оне међе растопе се
Међу смрти и животом.

Чујеш вечност како бруји,
На њеном се сунцу згреваш;
Кроз душу ти вера струји
– И ти не знаш да то сневаш.

XLIV

Моје небо, јер је мутно;
Моје сунце, – јер је село;
Моје цвеће, где год које, –
Јер је тако невесело.

Моји врти, моја поља, –
Јер је тако сузна трава;

Моје звезде, – јер се крију;
Моје доба, јер свет спава.

Моје стазе, – јер су пуне, –
Кад су моје, идем њима;
Моја гора, – јер се сада
Нико о њу не отима.

Гора стрепи на све стране,
Ка да пропад свету слуги;
Само лишће кашто шане:
Слободно је уздахнути!

XLV

Кад сам на свет овај пао,
На свет овај магловити,
Кажу да сам много плако,
– Не сећам се, може бити.

Кад се магла ведрит поче,
Па ми зорин зрак засвити,
Кажу да сам много пево,
– Не сећам се, може бити.

Ал кад стиснем болно чело,
Ко кроз сан се сећам свега, –
Да сам увек тајно зебо
Од проклетства данашњега.

XLIV

Ко је тужан, нек не тражи
Туге нове.

Доста му је, доста му је, –
Нек не чита песме ове.

Ко је срећан, нека грли
Своје снове,
Нек не мути ведру душу, –
Нек не чита песме ове.

Ко их чита нека прашта
Слаботану,
Ка што прашта мутном небу,
Плачном дану.

ОТКИДЕ СЕ

Једна мисо, као муња,
Тако брза, тако сјајна,
Откиде ми с испред душе
И постаде души тајна.

Ка да оде увис горе, –
Не да с видет оку моме;
Ја осећам бол откида
И жалим за њоме.

„Хоћеш ми се икад вратит,
Да те боље чувам таде,
Мисли моја... или жељо...
Ил спомене... шта л бијаде?“

А она ми канда шапће
Кроз тишину благе ноћи:
„Нећу ти се никад вратит,–
Ти ћеш к мени доћи.“

НЕВИНА ЈЕ

Невина је ко голупче,
Не зна на чем жито расте,
Ал јој очи, ал јој очи
Ипак тако ђаволасте.

Ја је тако гледам често,
Гледо бих је гладан, жедан;
Пред њом стојим тако смиран,
Као да се исповедам.

Осећам јој мирис душе,
Па у себи зборим тио:
То је душа у којој се
Рај са паклом измирио.

ЂОРЂЕ МАРКОВИЋ КОДЕР

САН МАТЕРЕ СРПСКЕ

Суручица, та ми срце мути,
Кад помислим на ревену другах,
Што из горе зентилају пољем,
И слежу се на чичке и чешље.

Ди су лузи, гаји, препелице!?
У лугу је било моје легло,
Ту ми вила светлило удели,
И у пресној бој станица лепоту,
Коју неће никад налик – боја
Докладити, никад исцелити,
Док је зоре, подбела и сунца,
Неуморног света осијалца.

У гају су били дотицаји,
Озбиљени врвуљци, деспине,
Задануте пучинах Началом.
Ту грлице, горе станарице,
Ту рев–рев–у у заклонак преду.
Ту кумрице смеју се, у следу
Својих младих неких теглицах,
Што смерају ницке и просторе,
Виовите листрине пропламке

Испод гране шаланком оклане,
И тубиду послушно од старих,
Све познаке, и јавне сказаљке,
Што их учи избећ од пецаљке.

Ту су били моји ведри дани,
Ту жуборчић, ту кудељни чланци,
Семенаре, биљке и травишта,
Око глога осмина у слогу,
И ту разпон мириса од глога,
У нејаку, док слушасмо мајку.

*

Ди клоvasна ливада чаволка?
Обкољена праменком од типца,
Заклоњена граховином, зевком,
Водопијом и ивањским цвећем?

Ди је рујна роса на ме спосла,
Ограшица уклецаљка перца,
Ди су сламке у накрст травицах
Разбијале дотичуће зраке
И кишице бистре прскалице?

– При Месецу, милом спосладиру –
„Да турчинак ропоте престижа,
И с кудељом једну жицу преде
И таложи острвене боле.“

*

Ди сте ви леолке сладиминке!
Гријота је на вас пожалити.

Ви сте мени све угодне биле,
И бдиле сте намером и снагом,
Док се врзло срце у опаку,
Да ј ороси крвца блудна уста
Од злотвора хитла мутизрака,
Кад сте ваше густе крстисенке
Ињарице вилкале по зраку,
И гониља точку пресенкале,
Да не свецба моје угнитељце,
Заклањале ваше плодивеке,
Јер ја носим с ветром у поносе,
Из подена прелив плоја света
У утроби Јас семенца рицу.

Изнутрицом никну нам изданци
Дај угину ваша семеришта.
Једно другом у невољи двори.
Утакмице једно другом суди.
Ма не равном мером и осеком
Разуме се птица и травица.
Ма степено посрнула втора
Која првој за понуду служи:
Ал се с томе канда истовета.

*

Боже мили! У премету бива
Да се славно столетија снаже
Преобраз у разне истовете.
Миловети удивија виле,
Самозбори удивија мили.
Ора ми је тако пословати,
Мило ми је тијадисат с вама,
Удаљена од мог туземишта,

Јер ми крвца разгрева потајце
Мога срца разговетна словца
На подајни девесиља тајни.

*

Ди је ова пољска мелодија?
Је л прогнана из листраста стека?
Да л је вила кроз вистир одвела
У бистрасте пучин освојине,
Па зенгали Творцу у селмини,
И подстатка медљиком ловине,
Која сноси доле у низине,
И зажиже у светлини роје
Милогорке, капсе и славуја.

Ди је та, та уцветне ризине
Слада далек од робскога лада?
Њене друге огорчена чиза,
Да л познаје силе тамизице?
Нек разкљува њене чаурице,
Нек олуја, семенце изљуља,
У присенку понудица буде,
Развојченој женки од мужјака (туземства).

То ме, и још нешто, опомиње,
Да ми словце лежи у немини.
Разлаксана снага, разна, нага,
Кад се врзло срце све у сладцу,
Те слободе, те светске мелемке,
Те гранчице на коју ти седа
Само срећна и спокојна друга,
Удаљена од шкодљива луга,
У коме ја овде тавнаришем.

*

Залог! Залог! То је виле налог.
Док је залог на устачци био,
И бденице облећале гњиздо,
Дотле била и весела душа.

Ола била за нејаку јагма.
Јесте Ола, ал слатка, без бола.
Непорочија дариника кана,
Преватак је утробице био.
Са листића довејак – семенце.
Ког млакуљац шалка довејава,
Јер је и он утробњак од виле,
Милотворке, и чадо је тако.
Зато чадо наличи на Мајку,
И добро је – јер је од Плодиље.

*

Ово нека гором прековета
Србски пастир невинога века:
Миле пелке! горчалицу зборим.

Крај је смеју, грлице не преду,
Тужи ми ти горе стрмолете,
Хитле веске, и мутљиве јеке,
Нек значаје, птичице преминку.
Тугаљица такнута пожалком
Нипречац је клонула у чланку.
Јек се здружи са врућим вретенцем
Који склони све што је гори
На тубиље печалнога дана:

Усопшицу, нек по гори струје,
Умореној тленој алилујки.–

*

Друг огорак наследника нема.
Ког је вила у небо савила,
Од милине дивне појутренке,
Да умотре неба Нову–Саду,
Упорице на штанце су пошле,
Да умотре лужника у лугу.

У небу су удивија збори,
Ди благују санарија. Снила...
Ди су Творца вечита стопиља.
Ово нека биљке роморишу.
То нек буду гора триодице.
Нек на стази селисенки чезну
Да не море птице и покоре.
Јер послушност мора још да траје,
Горској вили Динарка годиљи.

Куд би била птица у дрилишту?
Кад би свака лија маленица,
Њу занела, таманика била,
Надежде би малаксала цена,
Тихо време изгубило крену,
Бледи Месец изгубио мену,
Латица би прекидица била
Измеђ снила, измеђ санарија
Која Земско на Небеско поје,
Ди се туга, печал упокоји,
Благи мелем за модрате ране!

*

Кад без крила у пучинах мили,
Ја уз мајку ченим, вецбам следе,
Тилованку, усадице вољка,
У смиренцу, ја то исто вештам,
Из сузника суза јој проклизи,
Па пласуља круницу прсију.
Зацибучи – а проче одрасло,
Ди цивутком, тизом и достизом,
Врискалицом зенце и вривуљом,
Распашеду гласе и овлаше,
Па зацене најмилије словце,
Јарком сунцу, благом гонимраку,
Заталасе ревену од гласах.
„Веста горо, од разалка лада,
Што пнеушом мласиво помлада,
Подбел зоро! да циглога слада!
За горице кротке пасмарице,
За поновет и песме меновете,
Радојчити светом небарици.

*

Да слаткога и невина века!
Што пастиру створитељ намену,
Бистру капљу, слатко воће млеко.
Ромор ноћни, дивну волујарку,
И у гори орру милогорку,
Плонгалицу милога славуја;
Сладе капсе, противна појаса,
Велелепне лујке и бујице,
Те заставе велпија гласовах.

На овим Ти, Боже мили! фала!
Кад помислим какво ми је срце!!
Кад би мене заразиле муке,
Од омаје, што кобац промаје,
Заклањају друге сусрет–сенком,
Осовином свога досетија.

*

Мило коло! Дивне смелородке!
Измамисмо нашег гонимира,
Испратисмо и оком и скоком,
Јагми–нагон пољане витљаљком.
Запаћо је снагу у трептирки
И вртуљо овлаш – околence.

Мила својко, цимбра сигрушицо!
Тек што типну с тањирице стидак,
Усмотлаце шмукну на светлаце,
Промашнице такну гусениште,
Сигрушица свара гонизрицу.

Кад ће с моја изметнути рана,
Кад ли моја усанути рана?
Коју напoл и двоји и троји,
У напеле, бројом роје спори,
И плоди ми лишај у покорe,
Девесиље, сидирасто биље!

Ти улози севају кроз кости,
Гонисанке, троше постојбину.
Ограши ме сунарицо Свода!–
Кад си наше покротила веке,
Растај твога срдачца одјеке.

Нестаће ти твоје песмотројке,
Тужиће га срца жали–гласи
Што лакшају у вечну спокојку,
Ако мени не утулиш тугу,
Престаћу ти бити Алилујка!

*

О светуљо! Мила тубиграно!
О губице! бисте ивовине!
О Даницо! и ти Вољујарко!
Ви две звезде, ви обе путрке,
Мините ми. Јел у зева склопу
Златно словце наменула вила
Фрушкогорка, да л грлица свести,
Јел – кончић потезила Слободе,
Тебе питам титраста Лободо,
Ти си никла, цигла, из слободе,
Ти ђурђицо, што с Селеном збориш,
Не прекидај, не тајкај у души,
Већ изјасни твога срца скрасе.

*

О ђурђицо! пролећна ђинђувко!
Измом росе прокрози ти срце
И задајом небесна мириса,
Ког ти тајеш и светињи двориш,
Кочопериш, болна, младунце,
Лијеш, млијеш, ти тлимке прозраком,
Осећа те, ал не поња птица,
Разнемим ми, нема јарка Сунца,
Двоједајке, сложила б растанке,
Па би птица двоумила вилу.

Светиње си сенка, већ ја видим,
Помози ми у препоју с вилом.

*

Заокрицо! ти света ђурђицо!
Тлимај, љиљкај одолиболенцу,
Гласаћу те по беломе свету,
По свудини шагра меновета,
Дворилицах у заоке птицах! –
Зри сићушна растрес–винагрицо!
Помози ми девесиље биље!
Што с у слогу тајном са славујом
И са жиуљ – тижул – милогорком.

Та млога б у гори угинула
Шагриперка, кад навале боли,
Да ти нема горска девесиља,
Име дивно милостиве виле!

*

Једанпут је цирожила ластва,
У зорицу, плела оболенцу,
Снажила га мушицом и росом
Да поткрепи његове полете.
Девесиљу тихо плетожила:
„Наслони ми спаситељно крилце
На ивицу уклецкана гњизда,
Шљигом, љигом, мекушом и типцем.
Вилине смо ми, свете дошелке,
Мекуљице подена даљинах,
Кротке селке, блажене селенке,
На летишту Стиндир Раванице.“

Милогорки мелце дотицале:
„Преплојкињо! чечуљко милине!
Да л се дивља ружа на то пружа?
Дивна горо! па и проче биљке!
Ала сте ми пуне благослова!
Ала сте ми ви угодне вили.
Куд су наше главе забасале,
Стрменуле у даљине света,
Да пложимо наше милородство,
Плетирино, цирожимо вили,
За препитак тичју благајницу
И живота јагру одоленку,
Кротког срца топлу благодарку.
Куд се ломе цироже по свету?

То разгрева моје мајке срце,
Ал у мојој души не дозрева.

*

Дивизма је други сведок била,
Јест дивизма, та је иста била,
Дивила се, рути шапутала:
„Ти рутвицо! жута цветирицо!
И теби је заданула вила,
Задасила поносите приде.

Биљке с топе и бубре од росе.
Кад кос данке себце олодише,
Ризуљ, тизуљ, вета, загонета,
Младој јечи песмице пристојком,
Глас и краса меновет ужива.

*

Часодише себи на прекорку.
Куне горца живота поворку.–

Реоркицо! Срећна необзирко!
У индању горицом динариш.
Што ти подбел млити, то ти боле
По чинодку удив позоранке,
По залогу њежног утробишта,
Излиши ми неколико часах.
Веџбаћу ја у моме веренцу,
Одтликом ћу теби отворити
Умотрицу, к мојој жалкалици.

Над клетом се вију два јаблана;
На рашље су гране разабране,
Саставе су клета све од целца,
Тучном и гвозденом пијавицом,
Уточкани – да никад не срну.

На устах се чапље земља вије,
Над њом воћка – ветрова сказаљка.
Земљестрица, на кој ово стоји,
У цвеће је грезла и виоду.
Ово цело име стидна носи.
Пред њиме су два зелена бора.
У напретку устри сунцокрети.
На два млаза бије леденица.
То су млази Хајратидах дојке.
Размоти су сви грезли у руже,
Жила трава што нигда не спава
Жаочи се, измено развија.
То је моја најјаснија боја.

*

Селенкицо! укажи ми лице.
Куд ми баса незрелица нага?
Што опаса њене недостиге,
Ја наменак, шљиге и задаја! –

Шта ми срце унаглице бије?
Да л се ланчић снажи за новире?
Ил ми мајка стаје на кондире?
Зачелце се у мени косири.
Та ево је, издалеко чујем:
Моје слово, јер ја то разумем.
Из горице ја познајем кроје.
Већ је близу, заклањају гране,
Разборене цветом и новином.
Савитуља на лозице тличе.
Милостива женка без мужјака.
Тидл–ћкр–че, и жицом ти тону
На крајлицу од борове гране.
Випну, нокти, па ме обајава:

„Мила друго! јеси ли присенка!
И слово је, и тизина чиза,
Преближи се нашим обичајем,
Ти за твојим словцем коби срце,
Јеси л тлика, поносите Динкја,
Ил Ајмане, каква гонисенка,
Те не примаш моје усрдије!

Разбери се, жице с опомени!
Та ја теби, у пролазе дођо.
Твоје жалке довеја ми весак,
Целог споја крвцу ти узмути,

Шашоље се вољке меновети,
Узверене посрнули уми,
Муте, слуте, ноћом звезде блену,
Упијају месеца сретиле.

*

У то доба, би уморна слога,
Те не могох тако дотласити.
Држале су горкиње опело,
Мириш љуља биљке су додале.
Његов род је просто мрзан горе,
По размоту, ево мене к теби.

Разбери се, мила Загоркињо!
Онудицу срца твог излиши,
Оправи ми мицу и пружицу.
Трептиш крили, ти си живодиља,
Дакће телце, јасна су ти перца.
Да л у срцу твоме немоћ лежи?
Је л могућно такво тужно теже!—
Што немину леже, срце стеже?

Та какав је око тебе дувак?
Обсенка је, канда, паучине,
Ал не млави ветрић, не витуља,
Већ упорно и срдито дуби.
Је ли соглас, црби па норуби,
Проуди ми, ум се сасма губи.

*

То нам вила у срце улила,
Да је тица на век негубица,

Ма и да је прежаљкицом зову.
Док се кости туземке не виде,
Разпојене, на точки туземки,
П онда Срема тремкиње јој поју:
„Воскрсла је тек за нове плоје!
Посуврати силу дотубицу.
Опомен се сремлицах тополе,
И на мушљет плоски белензицах!
– Што наличе у подбел у гори –
(Та Невена дивна соревенка!! –
Толибола сладка навијаљка.)

Да у птици лежи Неба искра,
Те зажиже у дотлићу песму,
Која кроз зрак виспри у Плавине.
Да је птица красимерка света,
Њен сладолеј ивица луговах,
Благајница горски умиљаках.
Да у њеној зенки лежи троје,
Тај утројак! – повитак блаженства!

*

Сећаш ли се ти Дола Алдова?
Шта смо онда – тек младунке биле.
Смиренице, веџбале смо следе.
Час плајкамо у те дотицаје –
То по вили, жицом, ди повразом.

Срце нам се топило у сласти,
У свудини свет цвета области,
Гледати на лелуј – разлејаках,
Што развеја леја лабудова!
Уз својину и уз нашу мајку.

Да л си тако лија изнемогла?
Да л осећаш мог срца помазе?
Ди су твоји нежни зарицаји,
Зарицаји светога Динарка?
Та подени то оловно слово,
Милутинко! ти векуљо гаја!
Да не никне од куд семетице
Из твог купја, из твог умобвитка,
Зар и за ме, невесело дело!

Кад би знала чупала б одело,
Барусила крунице тизине,
На посуврат росу упијала,
Ечкала би ноћу тишуљице,
Густила би пару у душнику,
Прокљувала ја бобу имеле
Да не никну посртице ума.

„Ти си наша срца покројила,
И у нама песму спокојила.
То зачелце заплаве висотах,
Разселице мутљике а зрака
Задужила наше троме веке.

Сунарицо! небесна одјека,
Горадинко! прими тијадинку.“ –

*

Ево приче, „Бог да Непросрица“:
Непослушност! моја трећа срећа,
Догнала ме до врзина кола,
Дотакла гад–рушимира примак.
Из окрута гледам беле, свете!

У вајкању оде за мном мајка,
Раздвојена од слаткога санка.

Лела! Лела! вила ме проклела! –
Мед динарком и мед слатком мајком
Кида с теза, чрез мога немеза.

*

У нужди је словце налик ловцу,
У разпоне блажилеке лејка,
А крвца је мутица, каљутка
Горким лијим, лови слатко тако.
Висотице тињи у тенизе,
И кресуље обитцима љига.

„Не ближи се таквом морислову,
Даље сенчи девет тела тезах –
Пуни девет, реви од саставка,
Крзнеш ли ти њену домовину,
Ил још горе, уближиш јој лице,
Помела си натраг у несрице.“

Није свето све што је и светло,
Попонац је лепши од пупавца.
Што је нагло, у очима лепо,
У задруги, у неразкрст слепо.
Словца мајке, златне су сказаљке.
Туђа кана, отровна је рана.

*

Зеница се магла моја гаси,
Душица се губи у нескрасе,

Чупкам перце, гоним кроз просванце,
Слабим духом, виутам у висе,
И наминем моме отуземству.

Еј! ди сте ми слатке дивориље!
Милутинке, пресенеках чене!
Ви ревенке, горах и подајнах,
Текулице, додол–сангубице,
Вењарице, горице удивци!
У преборку, кад сам мила лице
На латици зеленице гране,
И следила ноћом искричаре,
А уз мене моје мило теме –
Ту је било срећно, златно време! –
На гранчици, кад сам с мајком бдила,
На небесну, сјајну вољујарку,
И сестрицу њену на кондиру,
Срце, душа пловила у миру! – –

*

Еј горицо! Предвор–Раванице!
Ви сте мога века упокојка!
Ви лепојке, срца галарице,
Ви кумрице, селце милопојке,
Утробиште, дањуноћне сладе,
Трапава су ваша угодија.
По загони, смени и селенци –
Ту брискају сјајних звездах венци.
У бистрацу, трозе, срца крозе
По вртљиках, дубачи, прелимку,
Сидуљају унца јарке праске.
Кад вам црпут, врчак, попац трућка,
И кад зрчак милостињом свуди,

Путирку за одјек века труди,
Та ти сладка, „Дозри“ Накнадица!!!

*

Тешко свакој удој једноутки –
Која даје умље за безумље,
Која воли дубка каљужицу
За напојку, влечко за јелечко,
Нег измицу росе пиворкати,
Нег из чешље љуљкати семенце
Ил зачелце златне горушице,
Или друго непорочно зрно.
Типуљати с трнице пепељак,
Устоштити росу с уграсицах
Тојест љуто зелених травицах,
Ил визгати семе с тањирице,
Златна цвета, устра сунцокрета,
Кој роморе тајне с сунцем води,
Јербо њега Сјајно руководи.

*

Јао јао, ала ми је жао!
Што се нисам наслушала мајке
Јасна слова, тог срца одолка!
Тако бива кад с биста прекрива,
И заперак од јакшице своје.
Мала мана, ал велика грана!!
Тако с веса срце у преносу,
Кад не косне срце, помладица.
Поздрав носи тима Зелендинма!

*

Све што гора и равница пита,
Тад у мени меко срце студи,
Од сотице хоће да полуди.
У веселке срце је у слади,
Канарица селидан нариче,
Умиљцима свима поздрав носи!
Та доста је – кад ме већ нестаје!
То је моје, кани твоје слово,
Данарицо! Срећна необзирко!

Данарица! то је моје слово,
Име моје, јер весело поим.
По закону виле, ја динарим.
Данарижем, ноћу санаришем,
Снагу збирам ја за позоранку.
Необзирка: ништ же не печали.
Вила даје: „Топло око срца“,
Крили мерим: бездин осунитја,
По анђелској труби слутње рубим.

Мило снило! запозницо среће,
Из маглишта јаснидан се креће,
Добро лежи у јасноме слогу,
Туга тражи од протисли друга,
Збогом тезо! Вила снила везе!

*

Кад олуја јаблана заљуља
Девесиље сева у нескрасе,
Гром ти пуче, у левак с увуче,
Што с поздену у подољку зрака,

Мешаји се засенило око,
Пусти валов и разјапи врата,
Канарница нич' у даларницу,
Гром с одсели преко девесиља.
Кишица је за тим ромињала,
Даларица прну у горицу,
Осваницу кројисрећу пева:

„Фала вили, фала девесиљу.
Нећу више бити јогуница,
Тубићу се на мајкина словца.“

ЛАЗА КОСТИЋ

МЕЂУ ЗВЕЗДАМА

(Вилованка)

У по ноћи превесељке,
са нетренке теревенке,
загрејан се дигох дома.
На улици нема света,
само што по снегу шета
једна мома.
Одело је снежно, бело,
на брежне јој пало груди,
снег од једа чисто студи;
узалуд му месечина
светло чело живо љуби,
он шкрипуће бели зуби,
гледајући како струком,
како белом, меком руком,
како малом лаком ногом,
а камоли лицем, оком,
та поноћна дивна јава
месечину надасјава.
Кад снег шкрипи зубма белим,
а да шта ћу ја да велим,

у по ноћи превеселје,
са нетренке теревенке.

„Госпођице, добро вече!“
жеља моја цури рече:
„На тој зими, леле мени,
Тако лако одевени!
Ево моје шубе црне,
да вас мало заогрне!“
Дотакнух се, загрлих је,
манито ми срце бије,
у жестини и заносу
већ осећам дивну косу,
што се по мом лицу просу,
мириси ми обасуше
свак задисак жељне душе.
Загрли ме, дах ми стесни;
ал очију поглед њезни
нагон узда, занос трезни;
из њега ми мисо сине:
„Мајко!“ – „Сине!“
одзову се уста њена,
а из белих, из рамена
поникоше бела крила:
то је била – моја вила. –
Лептирица као бела
кад би собом цвет понела,
да га виси спасе веља
од земљина од увеља:
тако вила поне мене
у просторе васељене;
те небесном лик лепиру

лети цветом по свемиру,
по свеширу, по етиру.

СНОВЕ СНИВАМ...

Снове снивам, снујем снове,
снујем снове бисерове,
у сну живим, у сну дишем,
ал не могу ситне снове,
не могу да их напишем.

Снове снивам, снове снујем,
у слике бих да их кујем,
ал су санци полетанци,
не могу да их прикујем
срцу моме лаганоме.

Ал наслони на те снове
твоје груди бисерове,
две ледене бисер капи:
та би студен смрзла снове,
све те слике следила би.

САД НА СРЦУ

Бритким ножем љуте страсти
срце си ми узорала,
по њем сеје ситне сласти
тугованка ружа мала.
Пригнула се срцу моме,
по њему се тужно ломе
њена росна миришчад;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

И славуј је опазио
да му драга за мном тужи,
туговат је долазио,
да не чини жао ружи;
по срцу, по свакој бразди
сеје семе, сеје сласти,
тужне сласти, слатки јад;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

Ја те питам: душо, храно,
да л и тебе туга пара?
а ти ћутиш – око само
зрацима ме разговара;
облак ти се лицу прима,
пунан рујним пољупцима,
нуди кишу, пољупчад;
нек се прима цветак цвету,

нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

Бритким ножем љуте страсти
срце си ми узорала,
по њем сејеш ситне сласти
пољубаца зрна мала.
Још из срца ружа клија,
славујска се песма њија
уз пољупца златни влат;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

МЕЋУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ

Срце моје самохрано,
ко те дозвола у мој дом?
неуморна плетисанко
што плетиво плетеш танко
међу јавом и мед сном.

Срце моје, срце лудо,
шта ти мислиш с плетивом?
ко плетиља она стара,
дан што плете, ноћ опара,
међу јавом и мед сном.

Срце моје, срце кивно,
убио те живи гром!
што се не даш мени живу

разабрати у плетиву
међу јавом и мед сном!

ПОСТАНАК ПЕСМЕ

Сунашца на залазу
кроз прозор пада жар,
оданде на твој адиђар,
са њега на дувар.

Разишо се у млазу,
па шара бледи зид,
плаветан као небни вид,
па румен као стид.

Запали срце моје,
из њега сину зрак,
кроз ока твога камен драг
просинуо је благ.

Па и он је у боје
разишо се цео,
још лепши шар је разапео
на листак овај бео.

И нестаће му сунца,
ал трајаће тај цвет,
јер то је онај неповред
што песмом зове свет.

ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ

Тишино мила, чедашце неба,
ала си мила, ала си лепа,
испод састанка ноћи и дана
када те буди звекет ђердана,
на меких груди, са грла мека
када те буди умилна звека,
ил о мушком врату кршење гривна,
тишино моја, ал си ми дивна!

Ил кад те уздах њиха дубоки
разлежући се по јуначкој токи,
ил пољубац ситан када ти тепа –
слатка тишино, ал си ми лепа! –

Ал кад те кида, када те треска
ужасни звекет окова тешка,
када те јаук и врисак цепа –
ал си ми страшна, тишино лепа!

ОЈ, ОЧИМА ТИМ СУНЧАНИМ...

Ој, очима тим сунчаним
што ме гониш у самоћи?

Са тог данка никад ноћи,
никад санка да пресаним!

У очима тим сунчаним
сакрио се тамни санче,
слатко моје дивотанче,
у очима тим сунчаним!

А очице сласти точе,
ја их пијем, пијан пијем,
дању, ноћу с њима бдијем,
мог бденија анђеоче!

Ал не своди, сунце, очи,
де борави тамни сане,
немој врело да усане
што толике сласти точи!

Испод веђа сеничасти
док тај санак не испијем,
па не заспим санком тијем
и заносом твоје сласти;

те одморен у том санку,
да се пренем на уранку,
да угледам рујну зору,
руменију у зазору:
зажарена уста рујна
од пољупца од нечујна;
кад у зору свет се стопи,
а ја из те зоре нове
станем пити нове снове,
и опет се обезнаним:

онда, онда очи склопи,
обнезнањем ја ћу пити,
а ти стидак можеш крити
у очима тим сунчаним!

ПРОМЕТЕЈ

На камену високом прикован,
у окову се поноси титан,
подругљивим се баца погледом
на Олимпос, на душмана му дом.

На Олимпу је пировање, част,
међ боговима њему у пропаст;
пехарима се златним куцају,
од откуцаја горе пуцају,
а човек бежи неданимице
у гудуре, у мрачне станице;
ал не дршће Прометеј, не дршће титан
на камену, на станцу прикован,
већ оковима бије о стење,
о стењу пршти сужно прстење,
а из грла се ори грдан смеј,
та доста грдан да га чује Зеј!

То воле људи, воле робови,
ал Зеј се стреса, бог над богови;
стаде му реч у грлу узану,
напитак му на усни усану,

из божје руке пехар испусти,
од пехара се море заплушти
те бурним валом мора студена
заплускује титану колена; –
ал не дршће Прометеј, не дршће титан,
на камену, на станцу прикован!

Из грла му се опет ори смеј,
и опет дршће силни боже Зеј!

У титану море мисли ври,
узаврели му осећаји сви,
ал везан је Прометеј, везан је титан,
на камену, на станцу прикован,
те не мож сила мисли врелије
стеновито да чело прелије,
да разаспе по земљи благослов,
а у небо да дигне потоп нов,
и борбу правде, борбу поноса,
прот силе саме, прот Олимпоса!

Ал слути Зеј грозовит потоп тај,
прислушкује му манит заплускај,
и опет стрепи неустрашив Зеј,
и опет онај титанов смеј!

И Зеј већ види слободан свој плен,
разнето небо, Олимп потопљен,
и себе сама милост просећа,
већ ледне вале ко да осећа, –
потресло га је, задрхто је кроз,
у колених му чисто зимогроз

и још титански тај подругљив смеј –
да силан роб! ох да сиромах Зеј!

У страху Зеј са стрепна колена
свог орла шиље глађу морена,
да једе роба, да му вади плућ,
нек с онда смеје богу с ругајућ!

И оде оро зраком пливајућ
и стаде јести титанску му плућ;
ал чим нарасте – опет онај смеј,
ниједна реч, већ смеј и опет смеј –
да пукне силан од љутине Зеј
де њему смејом пркоси јунак,
а он још на то свој да даје зрак!
Ал зна то јунак, знаде то титан,
зато се смеје сужан, прикован,
па зато поруга, па зато смеј
и зато грми од љутине Зеј!

*

Од ото доба па све до сада
у сурог орла та је навада,
кад пабирчи у бојно поље
да тражи себи плуће најбоље,
најбоља срца и најбољу крв,
на најбоље јунаке му је стрв;
на кукавице, издајнице, гад,
ни смртна га не понуди глад.

Еј, поносити, врли брале мој!
обиђи ти и мало лошиј бој!
Јер чекајући таког дечка ти,

сва пасма ће ти глађу скапати:
толико добар јунак, роб толико лош,
не роди више ил – не роди још.

ПЕВАЧКА ИМНА ЈОВАНУ ДАМАСКИНУ

за српско певачко друштво панчевачко

Богу зефира, богу олуја,
господу сфера звучнога ма,
богу славуја и богу гуја,
господу тутња громовима:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу целива блажена цика,
пакленом страшћу што пише рај,
господу вриска очајника,
рушећи вечним надама трај:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу тишине живого гробља,
богу поретка вечнога сна,
богу господе, господу робља,

немоме богу муклога стра,
ти клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Господу сева бритких мачева
кад се поведе последњи бој,
богу што звуком скрханих негва
припевне гусли победопој:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу зефира, богу олуја,
господу сфера звучнога ма,
богу славуја и богу гуја
господу тутња громовима:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

НАД КОСТОМ РУВАРЦЕМ

Пробудите, пробудите ми га!
Пробудите га збору скупљеном!
Зар не видите тврд како је сан?

Већ трећи дан што спава, трећи дан.
Пробудите га! Пробуди л се сам,
расрдиће се, караће вас љут,
толико спати што га пустисте,
толико њега што је сваки час
необрађен што веку остаје,
прогонит знао нештедимице,
ма гонећ час, прогонио и век. –

Пробудите га! – – Стани! нипошто!
па баш да можеш руком самртном
пробудити, оживети и смрт,
размакнут међу непромењиву,
васељену што цепа надвоје,
да мош одерат смелом десницом
са божја лица недигнути вео,
на наличе окренути нам га,
да и то смртна сила која сме –
ни онда не, ни тад, ни тако не!
Не будите га, смилујте се на њ!
проводити га манте по вољи
за тешком школом вакацију ту! –

СПОМЕН НА РУВАРЦА

Уочи нове године је било,
накано сам се дома подоцкан
од вечере из друштва весела;
са ближње цркве куцнуло је триред

под кључем кад ми шкрину капија;
на дванаест као да беше.

Тишина је;
ал не тишина блаженог санка,
већ као тишина око боника тешког;
продухује ветар, као
испрекидано грчевито
дискање болесниково.
Двориште тамно, само тек
уз опали прикућак као да се миче
нешто бело;
помислим да је неспокојни дух
покојна каква гласа
што се у Матици породи некад,
предлажућ да се пустош оправи,
па блуди сад, очекујући плод.

Претрп се мало, душе,
у топлој чим се нађем одаји,
уздахнућу једаред за тобом,
та имам кад – јер ја сам матичар,
а ти ћеш, као што видим, бити
за трагичан моменат натичар. –

Топлота блага, наложена пећ,
у њози тиња пањ,
ко старог лета мртво тело испуцано црно,
што спаљују да вампир не буде. –
То старо лето, стара година!
Каква је страшна била у животу,
да каква би тек била, жалостан,
да још једаред устане из гроба,

да се повампири!
Страхота, ратос таких мисли!

Разузурим се, окренем пећи леђа
и мислим да читам,
да растерам те мутне видове
о оживелим гробовима
и умрлим животима?
Јеванђелије ми на столу,
најбоље такој беди тешило.
Бадава! свака врста, свака сећа реч
на оног јунака јагњастог
што умртви свој живот бесмртни
да њим оживи гроб.
Преврнем лист, преврнем и други,
пред очима ми главе пролазе
ко лубање коштане мртвачке;
сад ево већ „откровенију“ ред.
Писмена се по листовима муте,
начинише се црна страшила
што о њима проричућ причају;
а јеванђелске свете истине
озбиљнијом тек чине опсену.

Јест, ено је, те грдне блуднице
откровеније што је открило,
показује ми откривену блуд,
превија се у мучном напону, –
ил умире ил рађа?
А уз њу се прикучила аждаха,
седмоглави змај,
на првој глави глава мртвачка,
из вилица јој модри плам

полагано по диму лиже
ко да нешто пише, –
у млазових прочитам сричући:
Руварац! Шта, Руварац? је ли, звери?
Ха! по том сам те позно, блудна кћери:
Ти жено, ти си стара година;
а ти, аждахо, ти си душа јој,
издахнула те умирући сад,
па, блудница, у часу последњем
још има каде да се породи! –

Ал стани, шта то јекће?
Ко напрег од кашља, заптивен, сух.
На умору је ропац године?
На мојим вратма куцне неко,
збиља: куц, куц, куц!
Ја нехотице дахнух: улази!

Отворише се врата нечујно,
нечујно ступи једна бела сенка –
не, није сенка, мртавац; мисли л зар
грозовито откровеније то
сва чуда своја ређат преда мном,
погибије, васкрсенија сва?

„Добар вече!“ авет ме поздрави;
познајем глас:
ко поноћнога ветра пирук,
кад иње стреса с врба надгробних;
познајем глас, тако је предисо
у часовима својим последњим
Руварац Коста.

„Добар вече!“ и испод покрова
коштаницу ми пружа у поздрав;
прихватим је и стисак леден јој
свег укоченог опрости ме стра.
Добар вече! отпоздравим му ја,
и да ме види да се не плашим,
бајаги станем шалити се с њим:
Па откуда тако доцкан, богати,
зар и ти ноћник, зар и ти бекрија?
Ал то је ваљда твоја трагичност?
Што за живота хтеде презрети,
осудили те на то по смрти!

Насмеши се подругљиво: „Та да,
већ знам шта мислиш; мислиш умро сам?
Бадава, то је земна површност!
Па ти да појмиш позив човечји?
Ни основе му ниси назро још!
Планета ова земља, земља, земља је;
па како позив свој да постигнеш,
у њојзи, слепче, ил на њојзи зар?
Је л боље срце, или љуштика?
Схваташ ли, површнице?“

Ја бих знао
иначе на то одговорити,
ал нећу да га једим, редак ми је гост;
размишљајући бајаги ћутао сам.
„Па шта то читаш?“ запита ме гост.
Јеванђеље, рекох.
„Окани га се, додијало ми,
тај курс већ слушавам целу годину,
па зато имам рекрацију сад

до прва кукурика.“ –
Е гле! па лепо, мило ми је баш,
па кад је тако, знаћеш јамачно
има ли Ренан право или не?
„Званичне тајне“, рећ ће коштаник,
„не казују се површницима.
Ал сад окренмо други разговор!
Приповедај ми штогод о њојзи!“
Посади се и жаром питљивим
успламтеше шупљине очне му:
запито је о својој љубави.

Казиво сам му да се сећа на њ,
и да ће га памтит вечито,
јер сећа га се, то зацело знам,
кад год се поје „памјат вечнаја“.
Душевна свест јој сва је његова,
а несвест тела даће другоме.

Кад видим да му годи приповест,
употребим тренутак угодан:
па кад смо се већ тако састали,
позајми ми од знања свога што!
позајми ми од – гост ме прекине:
„Опет позајми! море, докле ћеш?
у Преходнице новци су ми сви!“ –

Позајми ми од своје науке,
освести мене шта да верујем
о јамачности општег ускрса?

Ил хтеде сад угодљив загладит,
у прве што ми зајам одби мој,

или извештајем изби љубавним,
тек он се диже, исправи се дуг,
у чело упре прстом десничним,
а шувачним у голе кукове,
заори глас ко подземалски гром:
„Алфа и Омега!“

И збиља беше лубањи му вид
(у продужењу с плећним костима)
ко мало алфа, а под шуваком
савијаху се бледи кукови
ко велико омега.

„Разумеш?
објаснићу ти стихом у књизи!
Отвори књигу!“ Ја је отворим.
Ја преврћем, ал и он пажљиво
у главама уплетен вреба стих.
„Ха! ево га! гле! ја сам алфа и –
окренем се, ал – нема госта мог.
Гле проклетника! преварио ме!

Обазрем се, гленем у књигу,
и гле – почетак страсти Христове,
издајство Петра, петлов кукурик:
зацело је те речи прочито
па, у бризи да час не пропусти,
по закону асоцијације
идеја сродних помислио је
да кукурикну пето заиста,
и зато тако изневери ме.
Ал ништа зато, хвала, госте мој,
навеки хвала! реко си ми дост. –

Алфа и омега!
О мудра смрти, о самртничка,
жива мудрости!
Алфа је глава, алфа то је ум,
почетак свега, душин неимар,
што у њој зида будућности сјај;
а омега, јест, омега је кук,
срамота, трбух, лакомот и блуд,
зидара умног вечни рушитруд –
то омега је свему, свему крај.

ПЕДЕСЕТА

Побри Змају–Јовану Јовановићу

Да л те, побро, хвата сета,
што ти дође педесета?
Је л ти зато коса ређа,
јеси л зато лица блеђа,
је л ти зато брига већа?
Зато л снага уморнија,
зато л мисо суморнија?
Зато л срце тврђе бива,
зато л санче грђе снови,
зато л црња машта жива?
Зато ли те хвата сета
што ти дође педесета?

А што да те хвата сета
што ти дође педесета?

Ако ти је која мука,
твоје срце само кука
што ти народ мори брука.
Чисто гледам где си, друже,
твоје душе сузе гуше,
чујем речи како туже:
„Све што жељах, све чим диса,
све што певах, све што писа,
што бисером срца низа,
једна клетва све зар збриса?
Све што народ проли крви,
зар беснило једне стрви
све да сатре, све да смрви?
Ох зар тако да се свети
мени годак педесети?“

Ал не пусти ни тој сети
да ти гаси пламен свети
у твој годак педесети.
Не малакши, ој, не клони,
терај очај, тугу гони,
у болу ми не утони!

У болу се бисер ствара,
мач се кује посред жара,
робље диже и обара
и престоле господара.

И та ће нас проћи хајка,
сва ће мука, сва ће вајка

новој слави бити мајка.
Оживеће све што сушта,
облачина минут густа,
малаксаће обест пуста,
а твоја ће певнут уста:
Per angusta ad augusta!

Што се, побро, на те слета,
што ти души, срцу смета,
невоља је целог света.
Немој да те хвата сета
што ти дође педесета!

*У Новом Саду,
20. новембра 1883.*

РАЗГОВОР С УВУЧЕНОМ СРПСКОМ ЗАСТАВОМ У МАЂИСТРАТУ НОВОСАДСКОМ

Заставо моја, заставо тројна,
свијено срце народа бојна,
зар већ у твојим бојама спава
црвена крвца и крвца плава?
О чему сниваш кад се не њијаш?
Је л те рођено копље проболо,
те од белине рођене свијаш
самртни покров на тело голо?
Заставо моја, заставо тројна,

свијено срце народа бојна,
о чему сновиш?

Преблаговала с у лаком сану
суморну зиму народног стида,
ал већ у теби пролеће грану,
сарајске чини са тебе скида;
сунце слободе и крстов значе,
млада ће крила да ти озраче.
И ти се прену из тешке коби,
чауру ропства крилима проби,
полети сунцу и крсту свету,
ал, још у лету,
стаде те писка, стаде јаук.

Не беху то зраци сунашца златна,
то беше мрежа паука гладна,
сузама горким бељена, прана,
народа клана, поисисана,
а усред мреже крсташ паук:
у препреденој, големој мрежи,
српски лептирак – ево га лежи!
Паучином си сапет у крили,
гмизави паук по теби мили,
шеће се по твојм срцу стрвену,
сиса ти плаву крв и црвену,
а ти зар живиш, зар очекиваш?

Заставо моја, заставо тројна,
свијено срце народа бојна,
о чему сновиш?

ДОН КИХОТУ

Кад зареде нове беде,
кад се смркну бели дани,
кад потамне и побледе
зраци надом изасјани,
непогода невидовна
кад ми сломи крила пловна,
па, док снова не узлетим,
хоћу мало заветрине,
тад се навек тебе сетим,
будалине Саведрине.

Кад се после дуге ноћи
јаве зраци нове зоре,
те помислим, сад ће доћи
слобода на наше горе,
да ће хтети, ко ће моћи,
дићи народ богу горе,
те ће бити један, срећан,
неће бити Саве, Дрине,
и опет се тебе сећам,
будалине Саведрине!

Ал кад видим паметаре
где с клањају шупљој сили;
кад јунаке видим старе
где их скотски наслад гњили,
те сад оно пале, жаре,
чем су били борци чили;
да желуцу није сметње,
мач отпашу са бедрине: —

таке слике нису вредне
будалине Саведрине.

АНЂЕЛИЈИНА ПЕСМА

(Из „Максима Црнојевића“)

Еј, пусто море! Еј, пусти вали!
Поносни бељци, срчани ждрали!

Ви ми сву моју радост пренесте,
и зато опет уморни несте!

Који је од вас блажени Ћога
што ј едно морем драгана мога?
Ил није један толико сретан
Пена вас бела све подузела,
сви сте га ваљда трком пренели,
зато сте бесни, коњици бели!

Ал да вам спустим на плећа гојна
тугу кад драга изгуби војна,
тај терет не би пренети прегли,
сви би ко јањци морем полегли,
туга би моја у море пала,
ал би и мене собом одзвала!

НАДАНОВА ПЕСМА

(Из „Максима Црнојевића“)

Два се тића побратила, до два сокола,
посред боја, посред мила, посред покоља.

Крили су се загрлила побратима два,
у бој лете, ране љуте храна им је сва.

Тако тићи загрљени прелетају свет,
бела једна голубица сусрете им лет.

Дивна беше, рајска беше, рајски беше цвет,
превари се соко сиви чаром обузет.

Оста соко у опсени голубичиној,
дуго није побре видо, не годи му бој;

дуго није, једва, једва даде им се срест,
ал за побру већ не беше побратимска свест:

перје му је сагорело, шта ће незнаник?
А голупче бегат стаде, непознат јој лик.

Перје му је сагорело милујући плам,
милујући у три душе оста соко сам!

ДУЖДЕ СЕ ЖЕНИ

Из мора никли дворови бели.
Чим су се тако дивно попели?
Јесу л их вали собом изнели,
лице им водом умили сланом
ил их је сунце умило даном?

Ни вода влагом, ни сунце сушом,
Венеција је дахнула душом:
прошла је болест вечита, дуга,
прошла је скоро морија, куга.

Ђемија плови богата, златна,
у море стере везена платна,
море се пред њом весело пени:
дужде се жени.

Ал не жени се ко други људи:
царева ћерка чека и жуди,
просилац да јој окити груди
дивотом свега источног блага,
па да му буде невеста драга;

ал дужде на њу не свраћа трага,
ни лав му на њу не миче крила:
дуждева нева, дуждева снага
царица само крилатих сила,
морска је вила.

Невеста чека у својој слави,
из ока влажног душа се плави,

у њој се дужде милином дави,
назире бисер, дивоте слути
што су јој њима кићени скути;
а нева шири наручја мека,
на валовите груди га чека. –

Разастри, нево, дувак ти бели,
што су га вали, девери мали,
пенем исплели, теби придели,
дужде ти прстен натиче вељи! –
Венчани прстен потону на дно,
варницом море креснуло хладно,
с милине суште нева се ужде:
венчо се дужде.–

„Весели да сте, кићени свати!
Ову ће славу векови знати:
у славу моје невесте дивне,
у спомен спаса од куге кивне,
цркву ћу дићи небеска краса
на име свето матере Спаса.“ –

Господа ћуте, погледом муте,
ал ипак зборе главе погнуте:
„Твоја је, дужде, увек старија:
Нека се диже Santa Maria
della Salute!“

ГОСПОЋИЦИ Л. Д.
(ЛЕНКИ ДУНЋЕРСКОЈ)
У СПОМЕНИЦУ

Свет је сваког пун створења,
једном цвећа, другом стења,
једном жетве и кошења,
другом жеља и прошења,
теби младој младожења.
Али кога мајка роди,
те му судба тако годи
да је вредан тој дивоти?
Избери по милој вољи,
ал остане л који бољи,
боље ножем тог закољи,
кад му живо срце преби, –
куку теби!

У дубине морске таме
многа капља тужно чами,
вал је зове, зрак је маме,
свака рада да се диже
те да стиже сунцу ближе.
Ал тек она светла бива
што с облака падне сива
па је сунчев плам целива,
да се засја и прелива
на животу света жива.
Тако су и просци твоји: –
ко да бира, ко да броји? –
Кога такне твоја рука,
око твоје ког просука,

биће вредан тога струка,
тога лица, тога гука,
тих милина и тих мука,
биће вредан, како не би, –
 благо теби!

Благо теби! Шта ћу више?
У ту ми се жељу збише
све остале жеље веље,
свака радост, све весеље.
За ме нема те милине;
и кад ми се магла скине
заборава и тамнине
са младости и давнине
то су само пусти сени, –
 куку мени!

А што кукам? – Да сам и ја
у том јату челебија,
око тебе што се вија,
па да ме се, у тој чети,
твоје срце само сети
кад инамо куд одлети, –
тад би било куку–леле!
све би муке на ме селе.
Ал овако, све једнако,
док се млађем пехар пени
те му збори: „Жен се, жени
докле ти се свет зелени!“
ја, осаман у селени,
од јесени до јесени
певам срцу: мирно вени! –
 Благо мени! –

У Крушедолу, 1892.

SANTA MARIA DELLA SALUTE

Опрости, мајко света, опрости
што наших гора пожалих бор,
на ком се, устук свакоје злости,
блаженој теби подиже двор;
презри, небеснице, врело милости,
што ти земаљски сагреши створ:
кајан ти љубим пречисте скуте,
Santa Maria della Salute?

Зар није лепше носит лепоту,
сводова твојих постати стуб,
него грејући светску грехоту
у пепо спалит срце и луб;
тонут о броду, трунут у плоту,
ђаволу јелу а врагу дуб?
Зар није лепше вековат у те,
Santa Maria della Salute?

Опрости, мајко, много сам страда,
многе сам грехе покајо ја;
све што је срце снивало младо,
све је то јаве сломио ма,
за чим сам чезно, чему се надо,
све је то давно пепо и пра,
на угод живу пакости жуте,
Santa Maria della Salute.

Тровало ме је подмукло, гњило,
ал ипак нећу никога клет;
све што је муке на мене било,

да никог за то не криви свет:
јер, што је души ломило крило,
те јој у јеку душило лет,
све је то с ове главе са луде,
Santa Maria della Salute.

Тад моја вила преда ме грану,
лепше је овај не виде вид;
из црног мрака дивна ми свану,
ко песма славља у зорин свит;
сваку ми махом залечи рану,
ал тежој рани настаде брид:
што ћу од миља, од муке љуте,
Santa Maria della Salute?

Она ме гледну. У душу свесну
никад још такав не сину глед;
тим би, што из тог погледа кресну,
свих васиона стопила лед,
све ми то нуди за чим год чезну,
јаде па сладе, чемер па мед,
сву своју душу, све своје жуде,
– сву вечност за те, дивни тренуте! –
Santa Maria della Salute.

Зар мени јадном сва та дивота?
Зар мени благо толико све?
Зар мени старом, на дну живота,
та златна воћка што сад тек зре?
Ох, слатка воћко танталска рода,
што ниси мени сазрела пре?
Опрости моје грешне залуте,
Santa Maria della Salute.

Две се у мени побише силе,
мозак и срце, памет и сласт.
Дуго су бојак страховит биле,
ко бесни олуј и стари храст:
напокон силе сусташе миле,
вијугав мозак одржа власт,
разлог и запон памети худе,
Santa Maria della Salute.

Памет ме стегну, ја срце стисну,
уतेкох мудро од среће, луд,
уतेкох од ње – а она свисну.
Помрча сунце, вечита студ,
гаснуше звезде, рај у плач бризну,
смак света наста и страшни суд –
О, светски сломе, о страшни суде,
Santa Maria della Salute!

У срцу сломљен, збуњен у глави,
спомен је њезин свети ми храм.
Тад ми се она одонуд јави,
ко да се Бог ми појави сам:
у души бола лед ми се крави,
кроз њу сад видим, од ње све знам
зашто се мудрачки мозгови муте,
Santa Maria della Salute.

Дође ми у сну. Не кад је зове
силних ми жеља наврели рој,
она ми дође кад њојзи гове,
тајне су силе слушкиње њој.
Навек су са њом појаве нове,
земних милина небески крој.

тако ми до ње простире путе,
Santa Maria della Salute.

У нас је све ко у мужа и жене,
само што није брига и рад,
све су милине, ал нежежене,
страст нам се блажи у рајски хлад;
старија она сад је од мене,
тамо ћу бити доста јој млад
где свих времена разлике ћуте,
Santa Maria della Salute.

А наша деца песме су моје,
тих састанака вечити траг;
то се не пише, то се не поје,
само што душом пробије зрак.
То разумемо само нас двоје,
то је и рају приновак драг,
то тек у заносу пророци слуте,
Santa Maria della Salute.

А кад ми дође да прсне глава
о тог живота хридовит крај,
најлепши сан ми постаће јава,
мој ропач њено: „Ево ме, нај!“
Из ништавила у славу слава,
из безњенице у рај у рај!
У рај, у рај, у њезин загрљај!
Све ће се жеље ту да пробуде,
душине жице све да прогуде,
завидићемо светске колуте,
богове силне, камоли људе,
звездама ћемо померит путе,

сунцима засут сељенске студе,
да у све куте зоре заруде,
да од милине дуси полуде,
Santa Maria della Salute.

ЈОВАН ГРЧИЋ МИЛЕНКО

БРИГА МАТЕРИНА

Ужежи, ћерко, кандило!
Потпали жута тамјана!
Сутра је равно година
Како нам неста Дамјана...

Ужежи, ћерко кандило!
Не штеди жута тамјана!
Помол се богу с матером
За душу малог Дамјана...

ТЕБЕ НЕМА

Китњасто се коло, ено,
Пред кућицом твојом спрема, лако спрема;
Све се цуре ухватиле,
Само тебе јоште нема...тебе нема!...

Стар ти бабо коло гледа
Кроз просторе жалостивно, жалостивно;

У оку му суза дрхти,
Јер не види чедо дивно, и предивно!

Он крај кола мене види
Жалостива и пресетна, ох пресетна;
Али не зна да ме мори
Туга нака истоветна, истоветна!

Ја не идем колу зато
Што и мени среће спрема, лако спрема;
Већем тебе да потражим;
Ал у колу тебе нема... тебе нема!...

МОЈОЈ СРЕЋИ

И теби, срећо несрећна,
Песму је душа спремила;
Све друге песме милујем –
Ова ми једна немила!

У њој сам снево – ништавост!
Срећа је моја – ништава;
Јер ја је зивљем жељено,
А зивљем свагда – бадава!

Ко брзо крило сокола
Крај мене мене млађаног;
Никад ми сласти не пружи,
Већ гледи вако јађаног!

У злу сам томе – позлио,
Па често свет сам проклињо;
Ал себе самог најцрње
У свету томе спомињо.

Ох, срећо моја несрећна,
Песму ти душа спремила;
Све друге песме милујем –
Ова ми једна немила!...

МОЗАИК

Планинска слика

Ја нађох извор бајан
У кршној, дивљој гори.
Ту поток ведро–сјајан
Планински страх жубори.
У грању птице ћуте.
Све биљке ко у тузи.
По хладној горској стени,
Гле, црна змија пузи...

И њен је син ђак

Са куле звона бију,
И школско звонце звони.
Крај мене мати села,
Па горке сузе рони.
„Што плачеш, добра нано?“

Умилно ја јој реко.
„Тешко ми срцу, рано,
Умрло – ђаче неко“...

Фрушкој гори

Лепоте сваке пуна
И пуна сваког миља,
Још свуд си пуна, горо,
Лековног, свежег биља!
Па болан к теби, горо,
Твој певац дође, ево:
Притеци, лек му реци,
Љупко је теби пево...

МИТРОВДАН

(слика)

Гора је мирна...
Свечана тишма на груд јој пала,
Па ко да крвцу румену сања;
А слаби ветрић – прозоблих крила –
Гласно запева врх сува грања...

Планински поток, ледена срца,
Низ кршно стење потмуло хуче.
На оштром шљунку пакосно цичи,
У тавном рову тавно јауче...

Ох, чудно све је! И страшно све је!
У ломној гори све пусто стоји!
Од грања свога дрвље се преза,
Гора се сама од себе боји...

Полако веје...

ПОТОЧАРА

(идила)

У зеленој дољи поточара мала
Разбацује капи од сребрних вала,
Од свуда је љуби хладовито грање
Баш ко да јој чува тихо клепетање...
Тика, така, тик!
Тик, така, тик!

Млинарува ћерка заспала у хладу,
А шта у сну снева, то цурице знаду;
Над главом јој њиха јаворика грање,
Ко да на њу стреса птичије певање...
Ћију, ћију, ћи!
Ћи, ћију, ћи!

Лакорић, несташко, удрио у шалу,
У недра јој вири, шапутајућ хвалу;
Уз шапат се дала и пчелина зујка,
Па ко да је пита: да ли слатко бујка?

Зуја, зуја, зу!
Зуј, зуја, зу!

А диклица млада безбрижљиво дрема,
Несташних момака у близини нема.
Усне јој се смеше... надимају груди...
Хеј, коло, не цврчи, да се не пробуди!
Тика, така, тик!
Тик, така, тик!

Гле, опет се смеши... Чудно нешто снови!
Ваљда у сну момче слатко је целива...
Љуби, љуби, војно, љуби и ти, санче,
Док је не пољуби – злобно зузуканче!
Зуја, зуја, зу!

Зуја! –

„Јој!“ подскочи млада; више се не снови:
Чудно усна бриди кад пчела целива...
Чудно је и момче – жалосни му дани! –
Кад није на јави – да цуру одбрани!
Јао, јао, јо!
Јао, јао, јо!

Поточара мала срдито се креће
И пчелицу грди што расплака цвеће.
Под точком јој журним запрштали вали:
За цурицом ту ће срце да истражи!
Тика, така, тик!
Тик, така, тик!
Тика, така, тика, така,
Тик, тик – тик!

КОЛАРИЋ

Лесе! Лесе!
Ми се лесе заплећемо,
Сами себе отплећемо,
Коларић, панић,
Плетемо се самић!...

Народна

У колара красна кола,
Коларић! Коларић!
Сви точкови оковани,
Осовине изрецкане,
Лесе! Лесе!...

У колима два жерава,
Од свиле им дуге гриве,
А од сребра потковице,
Коларић! Коларић!

У колима колар седи,
Поносит је – не беседи,
Коларић! Коларић!

У срцу му – царевина!
У усти му – медовина!
А око му мутно сија,
У њему је – враголија!
Коларић! Коларић!

На грудма му сјајна пуца,
Ни од злата ни од сребра,

Већ од суза девојачки!
Коларић! Коларић!

Око паса светла дизга,
Какву колар само има:
Не од свиле ни бришима,
Већ од косе девојачке!
Коларић! Коларић!

На глави му шешир мали,
За шеширом до три пера:
Једно перо од пауна –
Та колар је паун села!
Друго перо од сокола!
Та колар је соко села!
А за треће – ни сам не зна!
Ко што драгу „праву“ не зна,
Коларић! Коларић!

Кад вечером кола тера,
Све застане па га гледа,
Сви шорови живну махом,
Па се чуде момку плахом,
Коларић! Коларић!

На прозори прште стакла,
Немилице лете доле:
Тако цуре провирују –
Е, тако га свака воле!
Коларић! Коларић!

Опази га само која,
Тој увече – зора сване!

Та не жали до три пера,
Већ колара – перјаника,
Коларић! Коларић!

Та са главе косу реже,
У кола је момку баца;
А да може, дала би му
И стотину пољубаца!
Коларић! Коларић!

Ал колар се – не осврће!
Већ жерава даље тера,
У руци му узде дрхћу,
А на глави шуште пера,
Коларић! Коларић!

Нико не зна куда хита,
Куда хита – куд се скита.
Коларић! Коларић!

*

Тек ујутро село чује
На колко се осмејкује
Коларић! Коларић!

Хајде мало: Лесе!
Нек се село тресе!...
Лесе! Лесе!

РАЂАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ
У ДОБА РОМАНТИЗМА

ЈОВАН СУБОТИЋ

ЛЕПА МАЛА МИЛИЦА

У долини шумица,
У шумици кућица,
У кућици грлица –
Лепа мала Милица.

Кад изиђе Милица,
Па је види шумица,
Сва засија горица
Ко да свиће зорица.

Кад запои Милица –
Слатка јој је песмица,
Све се купе птичице
Око мале Милице.

О ти мала Милице,
Лепа шумска грлице,
Тек се чувај стрелице
Из момачке зенице!

2. маја 1858.

ИМЕ ВИДОСАВА

Родила се девојчица,
Како ћемо дете звати?
Каж Светићу, какво ћемо
Србском чеду име дати?

Ако ћемо по лепоти
Девојчици име дати,
Мораће се свакојако
Лепосавом она звати.

Ако ћемо по милини
Детенцету име дати,
Каже нам се да се мора
Милосавом дете звати.

Ако ћемо по љубкости
Малом чеду име дати,
Другачије не сме бити,
Љубосавом мора с звати.

Ако ћемо по господству
Облика јој име дати,
У круни се сја господство,
Круносавом има с звати.

Звала с тако ил овако,
Ал се звати мора Сава,
Јер на целој чиста с блиста –
Сву облива рајска слава.

Па кадно се на детету
Чиста сија рајска слава,
Друго име не сме носит –
Мора с звати Видосава.

7. јул 1857.

ОЧИЦЕ

Гледао сам зумбул плави
И на њему бистру росу;
Језеро сам гледао плаво
Што с по чарној гори просу;

Гледао сам плаво небо,
Кога лепшег видит није,
Кад кроз беле преломљене
Облаке се на нас смије.

Али што су плаве очи
У малене Видосаве,
Те милине не видисте
Откад људи очи славе.

Само двоје такве очи
Господ Бог је сатворио,
Пак је онда форму њину,
Да је нема разтворио.

Једне очи даде небу,
Арханђелу свом Гаврилу,
Кад му служи да их гледи
и ужива сладост милу.

Друге даде малој Види,
Да их амо к нама носи,
Да познамо с каквим оком
И сам нам се Бог поноси.

7. јула 1857.

ГУКАЊЕ

Лепршка се грлица
На зеленој грани,
Ваљушка се Видица
На меканој трави.

Гуче мала грлица
На зеленој грани,
Гуче мала Видица
На меканој трави.

Лепше гуче Видица
На меканој трави,
Него мала грлица
На зеленој грани.

23. марта 1857.

ДАН

Бели дане, лепи дане,
Куд си био јасни бане,
Месеци се потрошише,
Тако т красна не видише.

Био сам ти у горици,
Чамио сам у тамници,
Јер се бијах ојадио –
С јарким сунцем завадио.

Ја му рекох, да му Вида
Златну круну с главе скида.
Расрди се сунце на ме,
У горске ме прогна таме.

Данас посла белу зору
У зелену по ме гору.
Мала Вида преминула,
Љутина му уминула.

Узе на се славу своју,
Мени даде јасност моју,
Па вам ево долазимо
Малу Виду да видимо
и до гроба отпратимо.

9. јул 1847.

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

ШТА ЈА ВИДИМ

Мала деца – мала лађа – мало море –
мало једро и катарка над њим горе.
Мало ветра – мали вали – мала лука –
мала крма – мала мука – мала рука.
Све је мало те изгледа као шала;
Кад је тако нек и песма буде мала.

МАЛИ КОЊАНИК

Ђиха, ђиха, четир ноге,
све четири круте!
Ђиха, ђиха, ми идемо
На далеке путе!

Седло ми је од мараме,
узда од канапа,
а бич ми је од очина
пребијена штапа.

Раго једна, баш си лена –
зар те није срам!?
Ал кад нећеш ти да цупкаш,
ја ћу цупкат сам.

КАКО БИ

Како би то стајало
кад би човек зрео
наједаред сео
на дрвена хата
па да се климата?

Како би то стајало
кад би стари дека
напио се млека,
па завијен у јастучак
преспавао ручак?

Како би то стајало
кад би, место ђака,
спремила се бака
да у школу пође –
међу децу дође?

Како би то стајало?
Погодит је врло лако:
стајало би исто тако

ко што стоји Кржљавићу Љуби –
цигара у зуби!

НА ЛЕДУ

Ој дуледу, дуледу –
овако је на леду.
Ноге као стреле,
терај, брацо, селе!

Весело је, весело,
све се живо креће.
Нос се мало црвени,
ал отпасти неће.

Један лети управо,
други мало кружи;
свако чека похвалу,
ако је заслужи.

Ој дуледу, дуледу –
овако је на леду.
Ту је живот прави –
док се не открави.

ДА САМ ЈА КРАЉ

Да ме метне ко за краља,
Ја бих знао како ваља:
Јагода бих доста имо, –
Други порез не бих примо.

Па кад ми је рођендан,
Све бих позво у мој стан,
Сва би деца дошла амо,
Да се својски поиграмо.

Место новца од папира,
Сковао бих сто талира,
Купио бих седам чета
Од олова, од дрвета.

Никад не би било поста,
Ручали би свега доста,
Локумића сваког свеца,
Место хлеба – све переца.

Купио бих нашој маји
Прстен што се ноћу сјаји,
Нашем оцу лулу стиву,
А Милеви лутку живу.

КАКО СЕСТРА ПЕВА
КАД МАЛОГА БРАЦУ ЉУЉА

Љуљо моја молована,
Успавај ми Радована.

Успавај га, љуљо лака,
Мога брацу, мог јунака.

Љуљај ми га, љуљо, јаче
Да се јунак не заплаче.

Нек се љуља, нек се њија,
Нек се снажи и развија.

Љуљај ми га, љуљо мека,
Док донесе мајка млека,

Док донесе отац хлеба
И крај хлеба још што треба.

Сви ће онда сести амо
Да заједно ужинамо.

МАЧАК ИДЕ МИШУ У СВАТОВЕ

Женио се млади миш
У селу Шалали;

Водили су девојку, –
Мачка нису звали.

Мачак реко: „Чекајте
И госта незвана!“
У сонице упрего
Четири зекана.

Па појури сватовски
По том путу белом,
У паради највећој,
С породицом целом.

Али неко поручи
Мишу брзојавом:
„Сакријте се, сватови,
Не шалте се главом!“

Мачак стиже прекасно, –
Јер за часак тили
Весели су сватови
Сви у рупи били.

ГОСТОЉУБИ

Путовао, не знам ко;
Гладан био – то је зло.

Ал се нашли добри људи
Па му свако нешто нуди:

„Би ли сира? – ево на!“
„Хоћеш јајце? – ево два!“

„Хоћеш хлеба? – сеци сам:
Што год имам, радо дам.“

„Би л јој штогод? – ништ не криј;
Хоћеш млека? – ево пиј!“

Ево што нам дао бог!
Србин воли госта свог.

УХ! УХ! УХ!

Крекну жаба – сунце се помрачи.
Паде клупче – земља се потресе.
Старац кресну – море се осуши.
Баба кину – небо се провали.

Где је чуда, ту је и отчуда.
Где је муке, ту је и одмуке.
Зло је било, ал се поправило.

Скочи бува – сунце се оснажи.
Гракну врана – земља се умири.
Штука зевну – море се поврати.
Лаж умукну – небо се исцели.

КИША

Кишо, мати
Благодати!
Падај, падај,
Прах утоли,
Дај живота
Гори, доли.

Кишо, мати
Благодати!
Покваси ми
Цвеће мило
Не би л јоште
Лепше било.

Кишо, мати
Благодати!
И поток те
Чека вити,
Па ће боље
Жуборити.

ВИВАК

Ви-ви-ви! Ви-ви-ви!
На стражи смо ми.
Зелени се наше перје,

А блиста се ко бисерје,
А на глави перјаница, –
То се зове стражар–птица.

Ви–ви–ви! Ви–ви–ви!
На стражи смо ми.
Ко ј без пушке, може проћи,
Али ловац не сме доћи,
Ако дође, залуд труди,
Стража цикне, све пробуди.

Ви–ви–ви! Ви–ви–ви!
На стражи смо ми.
Ми смо спасли многе птице,
Многе птице и зверчице,
Те нас свако радо гледи, –
Добра стража много вреди.

ЧВОРАК

Нисам дете, нисам ђак,
Ал сам зато весељак.
Видли сте ме по сто пута,
Али никад забринута.
Не знам шта су бриге, боље,
Ја сам увек добре воље.
Радо сам код људи,
Веселе сам ћуди.

Не знам певат баш на ноте
Да се топиш од милоте,
Али певам брзо, лако,
Сад овако,
Сад онако.
И ко ласта кад цврнутне,
И ко славуј кад промукне,
И ко кос,
Ал кроз нос;
И ко чорба кад се срче;
И ко врата кад зацврче;
И ко точак кад зашкрипи;
И ко лонац кад прекипи.
Враголан сам од главе до пете,
Та да ме се сити насмејете.

Имам дара
За пудара,
Ал ме људи неће,
Ту сам лоше среће, –
Нађу каква старца лења,
Што се туда гига, гења,
Ал заграби део;
Ја бих грожђе само јео,
Продават га не бих хтео,
Тако ми поштења!
Скоро ћете бербу брати,
Би л и мене хтели звати?
Ево, реч бих своју задо
Да бих дошо врло радо,
Да покажем све што знам.
Зовите ме, де'те, де'те!
Јер ако ме не зовнете,
– Доћи ћу и сам!

ПАЧИЈА ШКОЛА

Јесте л чули, кумо,
– Верујте, без шале –
Отвара се школа
За пачиће мале.

Тако је и било,
– Верујте, без шале –
Отворила с школа
За пачиће мале.

Сви пачићи дошли,
На скамијам стоје;
Стари патак метно
Наочари своје.

Све их је уписо
У каталог, мале,
Па их је прозиво, –
Верујте, без шале.

Па се онда шето
С озбиљношћу крутом;
Учио их учио,
И књигом и прутом.

Учио их, учио
Од среде до петка,
Ал се нису одмакли
Даље од почетка.

Није било успеха
Учитељском труду,

Цела мука његова
Остаде залуду.

Ништа више не научи
Пачурлија та,
Него што је и пре знала:
Га, га, га, га, га!

ДЕД И УНУК

Узо деда свог унука,
Метно га на крило,
Па уз гусле певао му
Што је негда било.

Певао му српску славу
И српске јунаке,
Певао му љуте битке,
Муке свакојаке.

Деди око заблистало,
Па сузу пролива,
И унуку своме рече
Да гусле целива.

Дете гусле целивало,
П онда пита живо:
„Је ли, деда, зашто сам ја
Те гусле целиво?“

„Ти не схваташ, Српче мало!
Ми старији знамо:
Кад одрастеш, кад размислиш,
Кашће ти се само!“

НАРОД

Ал бога вам, делије,
Дипломате круте,
Кад се чаша прелије,
Шта вам срца слуте?
Круноноше велије,
Кад сте баш у цвету, –
*Шта мислите, зашто су
Народи на свету?*

А бога вам, господо,
Стара, нова кова,
Што хиљаде гладују
Рад ваших столова;
Што вам силни робови
Златне дане преду, –
*Шта мислите, зашто су
Народи на свету?*

Протуве што лажете
Своме господару,
Да вас мало провоза
На златном батару,
Чанколизи, кад сте већ

Постигнули мету –
Шта мислите, зашто су
Народи на свету?

А дембели, штоно се
Просвете бојите,
На народу крвав зној,
А ви се гојите!
Што под расом кријете
Саможивост клету –
Шта мислите, зашто су
Народи на свету?

ПЕСМА О ПЕСМИ

Под столетним храстом седи
Гуслар стари,
Прошлост враћа, душе крепи,
Срца жари.
Хај, што Србин још се држи
Крај свих зала, –
Песма га је одржала,
Њојзи хвала!

Где је бола, где је јада,
– Песма блажи;
Где се клоне, где се пада,
– Песма снажи;
Где су људи добре ћуди,

– Песма с ори;
Што не можеш друкче рећи,
– Песма збори;
Где утехе нема друге,
– Песма стиже;
А где сумња све обара,
– Песма диже.

Јер у песми нема мржње,
Љубав влада;
У песми је цветак *вере*,
Мелем *нада*.

Ко не схвати песма шта је,
Шта ли може,
За њега си заман ћерку
Посло, Боже!
Док о рајској срећи снева
Душа живља,
Он ће, клетник, да се следи
Ил подивља.

Негуј песму, њом ћеш скротит
Љута тигра –
Али песма не сме бити
Пуста игра.

Песма мора бити света,
Бити чиста,
баш ко звезда, у висини
Што се блиста.
Мора бити благодана,
Племенита,

Мора бити обасјана,
Истинита.
Мора тећи из дубине
Срца здрава –
Така песма све осваја,
Покорава.

Таку песму гаји, негуј,
Док се траје!
Не скврни је лажном душом,
– Светиња је!
Прогоните л таке песме,
Чисте, свете,
Збогом, срећо, – збогом, наде –
Збогом свете!

МОДЕРНА

МИЛЕТА ЈАКШИЋ

ТИШИНА

Тишина, тишина, ни од куда јава,
Снег од јутрос башту тио завејава,
Сахрањује лехе. Из покроба бела
Мило се зелени мала вита јела

Као из даљине, из прошлости неме
Што је годинама завејава време
Што ме ти поздрављаш и гледаш ме дуго,
Као да се прашташ – све је равно друго.

ЈЕДНО ЈУТРО

Пробудило се доцкан кишно јутро
Тужно и мутно. Улице каоне
Освануле су пуне. Немо ћути
Дремљиво село што у мочар тоне.
По злу времену једва се пробија
Слаб удар звона негде у даљини,
Ко успомена. Звук кише и ветра

Царују само у овој тишини,
И у мртвилу целог дана тако
Пролази време и киша ромиња.
Ко костурница влажна стоји село
И свака кућа ко мртвачка скриња.
Док с хоризонта, ко бурни таласи,
Густи и ниски, ветром узвитлани,
Облаци иду као свод огроман
Што се надвија да село сахрани.

КАО У ТАМНИЦИ

Ни дан, ни ноћ. Тишина гробна...
Као на прозор од тамнице
Јесења киша, ситна, зловна,
Наместила је црне жице
Пред моја окна...
 То је време
Кад се на зими куће јеже,
Кад мисо дрема, речи неме, –
Када се зева, рано леже,
А ноћу ветар само дува
И гунђа ко да неког кара:
Зловољан старац стражу чува
И сам са собом разговара...

САМОЋА

Јесење вече; још се не пали
Свећа, ал сумрак мени не смета –
Имам и друштва: гле, попац мали
У зиду цврчи: гле, жива света!
Распевао се крај топла банка –
Ал жалостиво глас му се тресе,
Песмица му је додуше танка,
Ох, све се бојим, прекинуће се...
Напољу хуји ветар... Иза зида
Попац ућута, ћути све живо –
Тако!... Последњи кончић се кида
Што ме са живим светом везиво.

НОВЕМБАР

Поље. Оскудна светлост мутног дана,
Видокруг нем и празан; ветар блуди
По стрњикама. Глас једног гаврана
Што на југ лети. Зима близу. Студи,
Дрвеће голо, – на црном грању
Дркћу остаци лишћа, бедних траља,
Бусење, коров по пустом орању
Ветар љутито размеће и ваља.
Под ударцима дрвеће се гиба, –
Сила што лету зелен накит узе
Лети ми у коб, по лицу ме шиба

И на очи ми натерује сузе,
А плач на болној у грудима струни:
Да, то је време што с пролећа гради
И мами живот, душу надом пуни
И у пољима росно цвеће сади –
А после злобно сатирати стане
Сопствен рукосад: кида, чупа, коси
Лишће и наде, и носи их, носи –
Остављајући болове и ране.

ПОВРАТАК

Зима. Сумрак. Снегом предели засути,
Нигде једне пеге на белој равнини,
У тишини зимској се до поље ћути
И го, црн шумарак у мутној даљини.
Једно дрво, обасуто цветом белим,
Зебе украј друма, цветове му леди
Студен ветар, – на гранама невеселим
Ко црни плодови јато врана седи.

Напред, у сумраку кућерци се виде –
Моје село. Над њим скромно, невисоко,
Торњчић се диже, на сусрет ми иде
С поцрнелим сатом као мрачно око.
С тихим добро дошо завичај ме прима
У зимној вечери сред снега и леда –
Минух крај гробља с белим хумовима,
Освртох се – гробље ћути, за мнош гледа.

ПРЕД ПОДНЕ

Ближи се подне, сунце ће припећи –
Сад је најбоље ту под дрво лећи:
Нада мном висе гранчице зелене,
Дубока сенка ћути око мене,
А летње сунце жеже немилице,
Не дишу под њим поља, ћуте птице,
Ни гласка нема; каткад зуцне мува
Ил ветар, када преко поља сува
Са сунца бежи, шушне међу грањем,
Преврће лишће с тихим шапутањем
И умири се кад нађе
Захлађе –
Ко лења мисо што слатко задрема
Кад се посла нема.

ЦВЕТКУ

Орашак-цвете, скривен у жити,
Развијен мило сред пољског мира,
Вије л те мома у росну киту,
Ил цветаш ради пчеле, лептира?

Ал где ће пчела амо да зађе,
Ил лептир кад се по пољу крене,
Како та мома ту да се нађе,
Да те драгану тајно намене?

Пече сунашце, жути се жито,
Ко судба твоја жетва корача,
С откосом златним стабло ти вито
Пашће пред косом вредна косача.

Тако ћу и ја – судбине једне –
Скривен у свету и у самоћи,
Под бритком косом крвнице жедне
Једнога дана без трага проћи.

АНТУН ГУСТАВ МАТОШ

МАЋУХИЦА

Oskaru Durru

Црна као поноћ, златна као дан,
Маћухица ћути испод росне вазе,
У кадифи бајне боје јој се мазе,
Мислиш: усред јаве процвјетао сан!

Зато је и зову њежно „ноћ-и-дан“
Наше госпођице када преко стазе
Старог парка љетне сјене сјетно газе
Испод врелог неба, модрога као лан.

Као самрт тамна, као живот сјајна
Маћухица цвате, али не мирише –
Ко ни њезин сусјед, кицош тулипан.

Но у хладној неви чудан живот дише,
Загонетан, дубок, чаробан ко сан,
А кроз баршун дрхти једне душе тајна.

ТАЈАНСТВЕНА РУЖА

У моме тајном врту ћути дрека
Рогоборног вијека. Сјајни мајеви
роз мирис лебде меда и млијека –
Ој, снови мог живота, модри крајеви!

Јер душа моја башта је далека,
Висок зид је чува, сфинга и змајеви,
Туд шета драга жена, душе јека,
А њеним бићем струје свети гајеви.

Зовеш ли се Цинтија, Сибила,
Каквога си лика не знам рећи;
Знам те као себе и немам за те ријечи.

Као санак дираш моје зјене,
Не знам што си, дјевојка ил вила –
О, тајно мога врта! О ружо моје сјене!

У ВРТУ

У мраку жубор, врело – слушај, душо:
То извор мог живота ромори;
Кроз шипраг хихот, виле – мируј, душо:
То моја срећа теби говори.

У грму први славуј – ћути, душо:
То моје срце теби биљише;

У лијеси прво цвијеће – диши, душо:
То моја душа тобом издише;

Тишином струје, сјене – дршћи, душо:
То мјесец – занос – к нама силази;
Кроз звијезде чежње, слутње – умри, душо:
То смрт и љубав к нама прилази.

ДЈЕВОЈЧИЦИ МЈЕСТО ИГРАЧКЕ

Љерко, срце моје, ти си лутка мала,
Па не слутиш смисла жалосних сонета,
Кестени пред кућом духу твом су мета,
Још је десет карневала до твог бала.

Ти се чудиш душо. Смијат си се стала
Овој лудој причи. Твоја душа света
Још не сновива како зборе зрела љета.
Гледаш ме ко грле. Мислиш – то је шала.

Ал ће доћи вече кад ћеш, ко Елвира,
Дон Хуана сита и лажних кавалира,
Сјетити се сјетно нежне ове строфе.

Моје ће ти име шапнут моја муза,
А у модром оку јецати ће суза
Ко за мртвим клоном иза катастрофе.

ЖИВА СМРТ

Имао сам срце, дјетињасто срце,
Срце које боли, боли тако јако!
Имао сам срце, болно, болно срце,
А када ми оде, нисам више плако.

Бијах скоро срећан. Али једне ноћи
Моје болно срце – једно птиче мало,
Нашло ме у мраку, више главе стало
И ситну ми пјесму ситно цвркулало:

– Годину већ дана, сваке божје ноћи
Служим ко трубадур једној дами нагој,
Уснулу јој душу чудним крајем водим
У љубавној причи и мјесечини благој.

Али синоћ – јао! – гаталица преста,
Па ко репатица паде ми на груди:
Ја сам, браћо, синоћ врагу душу дао,
О, умрије ми, умрије моје срце, људи!

ЛАБУД

Пан и сатир слушају тишину,
Дијанин корак стеже мрамор млак,
Топола шушну врби, зрак је благ,
Полусјајне тајне плину у висину.

Само очи бдију. Кроз даљину
Живота траже сродног видљив траг,
Ал ћути трска. Облак снује. Мрак
Муклим мучи муком. Мјесец сину.

И тисијем сјајем вала, тамо-амо,
Ко дувак, дух ил мјесечине груди
Занесен лабуд кружи амо-тамо.

За њиме златна шајка бајке, чуда,
И слатка дама, голог бога чедо,
Па шири росно крило.
О Ледо, дивна Ледо!

ПРАВДА

У Жутом страху тоне суд и судница,
А осуђеник, кобни син Сатурна,
У очај зури, Отело без котурна,
И вели: – Љубљах, убих: бјеше блудница.

Да жалим, немам што, јер свијет је лудница
И касарна и бутурница тмурна,
А злочин чека, црни звук ноктурна,
Док јекне новом људству света блудница. –

И једног јутра вјешала где буље
Одведоше га тер га земљи даше.
А његов невин син са жигом хуље

Још није знао какво сунце сјаше
Тог дана њему ситном, јер погубише
И њега јутрос кад му оца убише.

МИСТИЧАН СОНЕТ

О поноћи, кад црне руже снијеваху
Уз хихот звијезда у шедрвана пјени,
У граду, кад ме сви исмијеваху,
О златној сјени снатри, о драгој жени.

О, како чудно њене очи снијеваху
Кроз тајну ноћи у слаткој успомени!
А душом мојом, њеном харфом, пјеваху,
Ја не знам какви звуци, псалам мени.

И земљу, облак, небо и планете
Ко драгу гледах. Нађох је ко Бога
У сузи материје сакритога,

Кроз загонетку моје чежње свете.
Љепота, љубав, срећа, сни и заноси
Су Бог, мистериј, што у жени заноси.

УТЈЕХА КОСЕ

Гледо сам те синоћ. У сну. Тужну. Мртву.
У дворани кобној, у идили цвијећа,
На високом одру, у агонији свијећа,
Готов да ти предам живот као жртву.

Нисам плако. Нисам. Запањен сам стао
У дворани кобној, пуној смрти красне,
Сумњајући да су тамне очи јасне
Одакле ми некад бољи живот сјао.

Све баш, све је мртво: очи, дах и руке,
Све што очајањем хтједох да оживим
У слијепој страви и у страсти муке,

У дворани кобној, мислима у сивим.
Само коса твоја још је била жива,
Па ми рече: Мируј! У смрти се снови.

ДОБА МОДЕРНИЗМА

МИЛОШ ЦРЊАНСКИ

ГРОТЕСКА

Зидајте храм
 бео као манастир.
Нек шеће у њему Месец сам
 и плаче ноћ и мир.

А на храм дижите црну
 сфингу народа мог.
Нек се све звезде што језде осврну
 за осмех чудовишта тог.

Зидајте храм
 бео као манастир.
Нек шеће у њему месец сам
 и плаче ноћ и мир.

У храму над Милошем и Марком
 уоквирите златом на олтару жарком
 печате плаве и румене,
 жуте и црне и шарене.
Печате плаве и румене,
 љубичасте и зелене.

Печате устава и права,
закона и штатута,
привилегија хиљаду пута,
обећања и фермана,
похвала са свих страна,
народа мог:
да види Бог.

Зидајте храм
бео као манастир.
Нек шеће у њему Месец сам
и плаче ноћ и мир.

СПОМЕН ПРИНЦИПУ

О Балши, и Душану Силном, да умукне крик.
Властела, војводе, деспоти, беху срам.
Хајдучкој крви нек се ори цик.
Убици диште Видовдански храм!

Слави, и оклопницима, нек умукне пој.
Деспотица светих нек нестане драж.
Гладан и крвав је народ мој.
А сјајна прошлост је лаж.

А ко нас воли, нек воли камен голи.
Нек пољуби мржњу и мртве.
Ископане очи, вино што се точи,
у славу убиства и жртве.

О правди и победи светој нек умукне крик.
Оцеви и браћа и сестре беху срам.
Освети, мајци нашој, нек се ори цик.
Раји, рити, диште косовски храм.

А сунцу и манастирима угушите пој.
Кадифе и свиле нек нестане драж.
Јаук и гробље је народ мој.
А сјајна прошлост је лаж.

Мој народ није стег царски што се вије,
него мајка обешчашћена.
Зној и сиротиња и мржња што тиња
у стиду згаришта и стена.

СЕРЕНАТА

Чуј, плаче Месец млад и жут.
Слушај ме, драга, последњи пут.

Умрећу, па кад се зажелиш мене,
не вичи име моје у смирај дана.
Слушај ветар са лишћа светог, жутог.

Певаће ти: да сам ја љубио јесен,
а не твоје страсти, ни чланке голе,
но стисак грања руменог увелог.

А кад те за мном срце заболи:
загрли и љуби грану што вене.

Ах, нико нема части ни страсти,
ни пламена доста да мене воли:

Но само јабланови вити
и борови пусти поносити.
Но само јабланови вити
и борови пусти поносити.

Поткамиен, у Галицији, 1915.

МИЗЕРА

Као око мртваца једног
сјаје око нашег врта бедног,
фењери.
Да л ноћ на тебе свиле проспе?
Јеси л се дигла међу госпе?
Где си сад ти?

Волиш ли још ноћу улице,
кад блуднице и фењери стоје
покисли.
А раге мокре парове вуку,
у колима, ко у мртвачком сандуку,
што шкрипи.

Да ниси сад негде насмејана,
богата и расејана,
где смех ври?

О, немој да си топла, цветна,
О, не буди, не буди сретна,
бар ти ми, ти.

О, не воли, не воли ништа,
ни књиге, ни позоришта,
ко учени.
Кажеш ли некад, изненада,
у добром друштву, још и сада,
на чијој страни си?

О, да л се сећаш како смо ишли,
све улице ноћу обишли,
по киши?
Сећаш ли се, ноћне су нам тиге
и лопови, и блуднице,
били невини.

Стид нас беше домова цветних,
зарекли смо се остат несретни,
бар ја и Ти.
У срцу чујем грижу миша,
а пада хладна, ситна киша.
Где си сад Ти?

*Беч. У револуцији. 1918.
За студентесу, Иду Лотрингер*

ТРАГ

Желим:

да после снова
не остане траг мој на твој телу.

Да понесеш од мене само
тугу и свилу белу
и мирис благ...

путева засутих лишћем свелим
са јабланова.

МОЈА ПЕСМА

Душа је моја богат сељак,
пијан весељак,
у завичају.
Милује голу жену што спава,
тврдо ко плећа гојних крава,
у житу, куд ноћи пуне црних врана,
падају.

Свет је прошла самохрана,
у крвавом плашту шережана,
ко убица.
Стајаше тужна, завејана,

на стражи, у капијама,
брката, благо насмејана.

Крај цркве туђе и непознате,
запаљене,
у дуге, јасне, топле ноћи,
кад крекећу жабе барске,
грлила је разне жене.
А дању је чувала дворе царске
и кораком бројала сате.
На јави је душа моја богат сељак,
весељак.

Само у сну, ко Месец бледа
и тако ко он невесела,
по свету блуди.

Гондола једна ћутке је скрије
у бездане воде Венеције,
сану, уморну, разочарану,
на карневалу.

И кад ту њен гитар зазвони,
од песме што плаче и воли,
сву воду, звона, и маске, тамо,
ноћ толико заболи:
да ућуте и питају тихо,
„Какав је то Славен био,
на Риви деи Скјавони?“

СУМАТРА

Сад смо безбрижни, лаки и нежни.
Помислимо: како су тихи, снежни
врхови Урала.

Растужи ли нас какав бледи лик,
што га изгубисмо једно вече,
знамо да, негде, неки поток,
место њега, румено тече!

По једна љубав, јутро, у туђини,
душу нам увија, све тешње,
бескрајним миром плавих мора,
из којих црвене зрна корала,
као, из завичаја, трешње.

Пробудимо се ноћу и смешимо, драго,
на Месец са запетим луком.
И милујемо далека брда
и ледене горе, благо, руком.

Београд, Браће Недића 29, 1920.

ПОСЛАНИЦА ИЗ ПАРИЗА

Живот ваш и телеса још су тврда
а зидања кривудава, неопрезна,

но ја вас мирно гледам са брда
и знам што још нико не зна.

Тада ће вам се изгубити
и крв бити све тања и тања;
занемели ћете љубити
врхове цветних трешања.

Долазим скоро а доћи ће и дан
кад ће досадање бити свеједно,
кад ће и ваш дах бити искидан
и стрешћете се већ једном чедно...

Са осмехом јутарњим једном и ви
заиграти, са сребрним луком,
у бездан небеса бисерно сиви,
са Шара,
са Велебита,
са Фрушке горе.

Затрешћу вишње изнемоглом руком,
на градове ваше беле,
да ућуткам једном дречеће гајде
и пијанке невеселе.

Осетићете да и вама иде сан
и стојати под небом сузно голи;
и лећи ћете и ви у траву звездану,
где ништа више не боли . . .

Испуниће се песничке лудости,
и, кад прва пролетња ноћ заплави,

видећу ја још вас и живот како играте,
на небесима, а не на јави.

СТРАЖИЛОВО

Лутам, још, витак, са сребрним луком,
расцветане трешње, из заседа, мамим,
али, иза гора, завичај већ слутим,
где ћу смех, под јаблановима самим,
да сахраним.

И овде, пролетње вече
за мене је хладно,
као да, долином, тајно, Дунав тече.
А, где облаци силазе Арну на дно
и трепте, увис, зеленила тврда,
видим мост што води, над видиком,
у тешку таму Фрушког брда.

И, место да се клањам Месецу, тосканском,
што у реци, расцветан као крин, блиста,
знам да ћу, овог пролећа, закашљати ружно
и видим витак стас, преда мном, што се рони,
верно и тужно,
сенком и кораком, кроз воду што звони,
у небеса чиста.

И, тако, већ слутим
да ћу, скоро, душу сасвим да помутим.

И, тако, већ живим,
збуњен, над рекама овим, голубијски сивим.

Знам да ми у косу,
по зори руменотамној,
туђа, уморна, рука, бледи сумрак просу.
А да веселости мојој, чилој и помамној,
две заспале, болне, дојке не дају
да се гласним криком баци по трешњама,
што ми остадоше, у завичају.

И, место да водим, погледом зеленим,
као пре реку што се слива,
да скачем, као Месец, по горама пустим,
и зажарене шуме да потпирим,
сад, плавим и густим,
снегом, и ледом, смешећи се, мирим
све што се збива.

Лутам, још, витак, по мостовима туђим,
на мирисне реке прилежем, па ћутим,
али, под водама, завичај већ видим,
откуд поћох, присут лишћем жути,
и расутим.

Једног пролећа, и ја сам горко знао
да, кроз свирале девојачког ребра, здравље дајем.

И груди своје, у грожђу, криком, раскидао,
наг, на дну неба, опивши се завичајем.

И, тако, без лица,
на лику ми је сенка јарца, трешње, тица.

И, тако, без станка,
тетурам се видиком, без престанка.

Лутам, још, витак, под мостовим туђим,
на мирисне реке прилежем, па ћутим,
али, под водама, завичај већ видим,
откуд пођох, присут лишћем жути
и расутим.

Дрхтим, још, витак, од река и небеса.
Милујем ваздух, последњом снагом и надом,
али, свиснућу, то и овде слутим,
за гомилом оном, једном, давно, младом,
под сремским виноградом.

За један благи стас,
што, први пут, заљуља
вишње и трешње, пољупцем, код нас
и поскочи, видиком, са ритова и муља.
За друштво му, што по винском меху
свело лишће расу, са осмехом мутним,
прескачући, први пут, потоке, у смеху.

А, место свог живота, знам да, по видику,
тај смех расух, над сваким телом, голим,
и, над земљом овом, кроз коју Арно руди,
пун звезда и зрака, мој се шапат слива,
у измождане груди,
јер се, у пролећу, све то опет збива,
свуда, где ја волим.

И, тако, без речи,
дух ће мој све туђе смрти да залечи.

И, тако, без трага,
расуће ми рука жива тела мојих драга.

Дрхтим, још, витак, од река, и небеса.
Милујем ваздух, последњом снагом и надом,
али, свиснућу, то и овде слутим,
за гомилом оном, једном, давно, младом,
под сремским виноградом.

Лутам, још, витак, са осмехом мутним,
прекрстим руке, над облацима белим,
али, полако, сад већ јасно слутим
да умирем и ја, са духом потамнелим,
тешким, невеселим.

И овде, реку једну
видим, под својим телом,
да хлади лаку, сребрну, земљу, непрегледну.
А, кад ми проспе трешње по духу оболелом,
и, крај Месеца, и овде, звезда заблиста,
видим да је, у раном умирању,
моја, и туђа, младост, горка и једна иста.

И, тако, без таме,
дух мој са мрачним воћкама покрива ме.
И, тако, без имена,
истом жалошћу милујем брда невиђена.

Лутам, још, витак, са осмехом мутним,
прекрстим руке, над облацима белим,
али, полако, сад већ јасно слутим
да умирем, и ја, са духом потамнелим,
тешким, невеселим.

Лутам, још, витак, са шапатам страсним
и отресам чланке, смехом преливене,
али, полако, трагом својим, слутим:
тишина ће стићи, кад све ово свене,
и мене, и мене.

И, место сребрних пруга, забрежја и река,
сусрећем, као у сну, уморне мисли, своје.
А, над трешњама и младим вишњама,
тамну и дугу маглу, што се, свуда, шири,
у живот пред нама,
где се страст, полако, у умирању смири,
и чула упокоје.

А мир, свуд је мир, кад распем што је било
и приклоним главу на оно што ме чека;
на цео један крај са ког се вино слило
и смех, и дивна бестидност, далека.

И, тако, без мора,
прелићу живот наш, зорама Фрушких гора.
И, тако, без пића,
играћу, до смрти, скоком, сретних, пијаних, бића.

Лутам, још, витак, са шапатам страсним
и отресам чланке, смехом преливене,
али, полако, трагом својим, слутим,
тишина ће стићи, кад све ово свене,
и мене, и мене.

Фиезоле, 1921.

СЕРБИЈА

Испливах гробљу, у несвести, као модар рак.
Вазнесен у зеленом вртлогу, из бездана.
Са неба је у свет отицала ноћ звездана,
а Месец, у таму, спуштао свој последњи зрак.

Безмерно је свитало и ја, неизвесна сен,
за острвом овим, осунчаним вукодлаком,
још у мутном сну, у вале и пене разнесен,
поскоких морем рујним, на игру лак, и лаком.

Погледах увис, да ли је то месечине прах,
или је ледени вир зоре, што ми гуши дах?
Нисам знао да ми, трешњом и бистрим потоком,
и страсном виткошћу девојке, њином притоком,
Она то већ, из далека, колена пребија!

Први пут изговорих: Србија!

Зар лутајућ ми отац ту је земљу видео?
И њој ме мати дојила од првога плача?
Љубичасти Шар зна колико сам се стидео,
јер, са мнош, цветно дрво, већ уморно корача.

Никад ме нису свет, ни блуд, слатко опијали,
већ та земља коју се умарам да разгалим!
Ни свила, ни страст, ме нису тако увијали,
као загрљај болан тих мртвих, телом палим.

За тамни јаз лепоте државе сам лудео,
у души мирис горак рађања удисао,

па и кад бих, смућен, у туђини заблудео,
брак, на родном тлу, враћао је свему смисао!

И сад, у тој
брдини тврдој, без смисла по крви расутој,
не само да сенима својим не нађох мира,
него ни за туге, што се родих да ублажим,
не знам више шапата, погледа, ни додира!

У Србији, зорњачу тражим.

Увек сам, блед и празан, у света овог сласти,
знао да све то губим, у телу, и под травом.
Да и са тих промена пада мрак пепељаста,
и веје, густо, блиском и даљем, сном и јавом.

Србију, једину још, хучала је та бура,
које се сад, модар од дављења, горко, стидим!
Урлах, сред лудог скакања мора и мехура,
да тишину ванредну над завичајем видим.

Жар, сан, свилу, песак, шта ли, сад, у руци држим?
Кад све то, што тамо би, и прође, овде захватим.
Зар сам то ја, што упаљеним погледом спржим,
сав тај свет, куда више не могу да се вратим?

Да ли тела, мили градови, или сени, то
дрхте, у слабости сна и жуди руку грубих?
Све оно што видех драго, тужно, племенито,
због чега, где све, и шта све, жарко, не изљубих?

Вратих Ти се!
Па зар да копним, болујем, мрем,

у смрти, куда си брдовита се расула?
Будућност, што ми обећа расцветани Срем,
узалуд је, сузом брака, на Тебе, канула.

Љубав мутна више на уснама ми не руди,
нит ми по несвести протичу преображења.
Згаснуо жар за Тобом сија ми још из груди,
али пун жалости и очајног раздражења.

Нећу сачувати ни мисао,
да сам цветну грану удисао.

Занавек, збиља, зар, овај свршетак се шири,
свему што је било сазидано уврх гора?
Зато су фрулом планини свирали пастири
и души мојој Србија било што и зора?

На Крфу, 1925.

ЛЕТО У ДУБРОВНИКУ ГОДИНЕ 1927.

Тла давни нестаје. И већ трне,
у телу мом, безбрижност младости, пре ванредна.
Разум ми још само трепери, од звезда овог лета.
А клоне ли, клонуће ми на снег тек, дрхћућа и ледна,
љубав, као сен уморне срне.

Срем то више није. Што сад засја,
преда мном, избледелим, од сласти, пре телесних.
Не видим више ни знак, жутог, на брегу, дрвета.

Јесењим зрацима Сунца, са Бачке, у прах небесних,
лебде сад бат мој и шеве, са класја.

Од земље одлазим. И већ слутим,
у себи, сва мучења прошлости, пре милине.
Скоро ће разнети дим и ово што овде збивах.
Но да л' ће и тада свитати зора из зимске тишине,
животу мом, да га злим не мутим?

Тла давно нестаје. И већ трне,
у телу мом, безбрижност младости, пре ванредна.
Разум ми још само трепери, од звезда овог лета.
А клоне ли, клонуће ми на снег тек, дрхћућа и ледна,
љубав, као сен уморне срне.

Дубровник, 1927.

ПРИВИЋЕЊА

Заиста, зар зрак само? И то је сјај у мени,
што се сад, нестајући, расипа, у празнину,
осветливши ми пут, и бездан, у исти мах?
Све су то биле, дакле, пролазне само сени,
на које сам, кроз благост, и жалост, и тишину,
стресао, устрептао, свој звездан, зрачни, чисти,
прах?

Одлазим, дакле, са тела топлих, и младих, срна,
леду, на врху неком, у болном свом хитању?

А плач ми само враћа се, порфиру једног зрна,
што виси, о дрхћућем, жарком, концу, у свитању?

Ту, ту бих, у овом животу, да ме облије слап
свих дивота чулних, као пад мирисног млека.
А, чини ми се, једна једина, таква, блиста кап,
над песком пустиња, и тла, над земљом, далека.

Заиста, зрак сам само? И то је сјај у мени,
што се сад, нестајући, расипа, у празнину,
осветливши ми пут, и бездан, у исти мах?
Све су то биле, дакле, пролазне само сени,
на које сам, кроз благод, и жалост, и тишину,
стресао, устрептао, свој звездан, зрачни, чисти,
прах?

У Данској, 1929.

ЛАМЕНТ НАД БЕОГРАДОМ

ЈАН МАЈЕН и мој Срем,
Парис, моји мртви другови, трешње у Кини,
привиђају ми се још, док овде ћутим, бдим, и мрем,
и лежим, хладан, као на пепелу клада.
Само, то више и нисмо ми, живот, а ни звезде,
него нека чудовишта, полипи, делфини,
што се тумбају преко нас и плове, и језде,
и урличу: „Праш, пепео, смрт је то.“
А вичу руско „ничево“ –
и шпанско „nada“.

*Ти, међутим, растеш, уз зорњачу јасну,
са Авалом плавом, у даљини, као брег.
Ти трепериш, и кад звезде овде гасну,
и топиш, ко Сунце, и лед суза, и лањски снег.
У Теби нема бесмисла, ни смрти.
Ти сјајиш као ископан стари мач.
У Теби све васкрсне, и заигра, па се врти,
и понавља, као дан и детињи плач.
А кад ми се глас, и очи, и дах, упокоје,
Ти ћеш ме, знам, узети на крило своје.*

ЕСПАЊА и наш Хвар,
Добровић мртви, шејк што се у Сахари бели,
привиђају ми се још, као утваре, ватре, вар.
Мој Сибе полудели, зинуо као пеш.
Само, то више нисмо ми, у младости и моћи,
већ неки папагаји, чимпанзи, невесели,
што ми се смеју и вриште у мојој самоћи.
Један се „Leiche! Leiche! Leiche!“ дере.
Други ми шапће: „Cadavere!“
Трећи: „Леш, леш, леш.“

Ти, међутим, шириш, као лабуд крила,
заборав, над Дунав и Саву, док спавају.
Ти будиш веселост, што је некад била,
кикот, ту, и у мом крику, вриску, и вапају.
У Теби нема црва, ни са гроба.
Ти блисташ, као кроз сузе људски смех.
У Теби један орач пева, и у зимско доба,
преливши крв, као вино, у нови мех.
А кад ми клоне глава и буду стали сати,
Ти ћеш ме, знам пољубити као мати.

ТИ, ПРОШЛОСТ, и мој свет,
младост, љубави, гондоле, и, на небу, Мљеци,
привиђате ми се још, као сан, талас, лепи цвет,
у друштву маски које је по мене дошло.
Само, то нисам ја, ни Венеција што се плави,
него неке рушевине, авети, и стећци,
што остају за нама на земљи, и, у трави.
Па кажу: „Ту лежи паша! – Просјак! – Пас!“
А вичу и француско „tout passe“.
И наше „прошло“.

*Ти, међутим, стојиш над широком реком,
над равницом плодном, тврд, уздигнут као штит.
Ти певаш ведро, са грмљавином далеком,
и ткаш у столећа, са муњама, и своју нит.
У Теби нема моје људске туге.
Ти имаш стрељача поглед прав и нем.
Ти и плач претвараш као дажд у шарене дуге,
а хладиш, ко далек бор, кад те удахнем.
А кад дође час, да ми се срце старо стиша,
Твој ће багрем пасти на ме као киша.*

ЛИЖБУА и мој пут,
у свет, куле у ваздуху и на морској пени,
привиђају ми се још, док ми жижак дршће ко прут
и преносим и земљу, у сне, у сне, у сне.
Само, то више нису, ни жене, ни људи живи,
него неке немоћне, слабе, и сетне, сени,
што ми кажу, да нису звери, да нису криви,
да им живот баш ништа није дао,
па шапћу „não, não, não
и наше „не, не“.

*Ти, међутим, дишеш у ноћној тишини,
до звезда, што казују пут Сунцу у твој сан.
Ти слушаш свог срца лупу, у дубини,
што удара, ко стеном, у мрачни Калемегдан.
Теби су наши боли ситни мрави.
Ти бисер суза наших бацаш у прах.
Ал се над њима, после, Твоја зора заплави,
у коју се млад и весео загледах.
А кад уморно срце моје ућути, да спи,
узглавље меко ћеш ми, у сну, бити, Ти.*

FINISTÈRE и њен стас,
брак, пољупци, бура што је тако силна била,
привиђају ми се још, по неки лептир, булке, клас,
док, из прошлости, слушам, њен корак, тако лак.
Само, то више није она, ни њен глас насмејан,
него неки корморан, дивљих и црних крила,
што виче: зрак сваке среће тоне у Океан.
Па ми мрмља „tombe“ и „sombre“ .
Па крешти „ombre, ombre“ –
и наше „гроб“ и „мрак“ .

Ти, међутим, крећеш, ко наш лабуд вечни,
из смрти, и крви, према Сунцу, на свој пут.
Док мени дан тоне у твој понор речни,
Ти се дижеш, из јутра, сав зрацима обасут.
Ја ћу негде, сам, у Сахари, стати,
у оној где су каравани сени,
али, ко што уз мртвог Туарега чучи мати,
Ти ћеш, до смрти, бити утеха мени.
А кад ми сломе душу, копље, руку и ногу,
Тебе, Тебе, знам да не могу, не могу.

ЖИВОТ људски, и хрт,
свео лист, галеб, срна, и Месец на пучини,
привиђају ми се, на крају, ко сан, као и смрт
једног по једног глумца нашег позоришта.
Само, све то, и ја, нисмо никад били више,
него нека пена, тренуци, шапат у Кини,
што шапће, као и срце, све хладније и тише:
да не остају, ни Минг, ни уанг, ни уин,
ни Тао, трешње, ни мандарин.
Нико и ништа.

Ти, међутим, сјаш, и сад, кроз сан мој тавни,
кроз безброј суза наших, вечан, у мрак, и прах.
Крв твоја ко роса пала је на равни,
ко некад, да хлади толиких самртнички дах.
Грлим још једном на твој камен стрми,
И Тебе, и Саву, и Твој Дунав тром.
Сунце се рађа у мом сну. Сини! Севни! Загрми!
Име Твоје, као из ведрога неба гром.
А кад и мени одбије час стари сахат Твој,
то име ће бити последњи шапат мој.

Cooden Beach, 1956.

ЈОВАН ПОПОВИЋ

МИТСКИ ДЕЛИРИЈ ВЕЛИКОГ ИСПУЊЕЊА

I

Огавност!
Грчеви безумља, кључала језа
- у самртним мукама избљувана Стварност
из утробе
с крвљу срца и грумењем мозга.
Сам
у ноћи
сред бескрајне пустиње усијане: пакао!
кључала небулоза замата лудилом,
у сможденој лобањи олово кључа, ври,
ври,
Врисак! Очајни писак!
Ууу
Урлик, самртни крик.
Урлам у ноћи.
сам,
сред жаришта
бескрајног Ништа.

Као крв на плочи усијаној
од бола се превијам,
на ђубришту избљуване Стварности

завијам, завијам
- грч проклетства! -
Јуу
У помоћ!
у по.... моћ...
Језа.... Лудило.... Ноћ...

Ха-ха-ха-ха! ха-ха!
Брука! С хиљаду укочених зена,
с бестидним цереком блудница жена
зури и блене у мене
злочиначко, равнодушно *Нушта*.

Сам.... никога.... сам....
о бар моћи бити сам,
умрети на миру!
Ха! Зликовче! Хуљо! што ми крадеш биће,
сваког трена мучки комад мога бића,
а ја све ништији грчим
 ко малени крвави црв
 у бескрајној пустињи.
о, лудило! Комадићи распарампарчане свести
заковитлани руком Бесмисла
пакленим цереком играју безумно коло -
развитлани у бескрај блесави
играју хиљаду мојих украдених Ја,
урлају и блену и зуре у мене.

Шта хоћете?
Лопове! Хуљо! Врати ми моје биће!
Врати ми! Милост!
Превијање.
курјачко завијање

(Тако сам чуо завијати једном
лопова неког,
ког су у име „Правде“ претукли на смрт. Ха-ха-ха!)

БОШКО ПЕТРОВИЋ

О ПРЕКО НЕБА БРИШЕ ОБЛАК БЕЛ

О преко неба брише облак бел,
а неба шака, плаво поље, мир,
по ком жуборе воде, давне сад,
и ко и некад, младе. С јабукама,
са лишћем, летом, овенчан и слаб,
полако гледам купалиште то,
то купалиште, то игралиште траве
безбрижно која расте сваки дан.
Слабашне траве, што не чека ништа.
Ситне, што косу само чека, срп,
ил брзу зрелост да савије струк
и легне тихо, неславно, на тле.
На купалишту неба, росе. Ноћ,
небо, облак. Дани, дани. Ноћ.
Све је то слабо, зар не, дане мој?
Све је то слабо, зар не, траво, ти?
Све је то жубор, тих, варљив, брз,
о брз – већ близу коначишта свог
– ноћ, небо, облак, дани, дани. Ноћ. –
Сав и сам трава, слаб и ситан струк.
Лелујају се све слабости те,
лелујају се, жуборе – и све.
На крају опет, када падне ноћ,

када струк падне, под косом ил сам,
на крају опет расте трава ту
на купалишту ствари што жуборе
– дан, небо, облак, дан, ноћ, дан, ноћ. Ноћ.
А ни то небо утврђено није
да буде град што пркоси свем, чврст.
Не испркоси ни тај чврсти град.
Већ и он иде с нама у жубор,
у лелујање с травама и мном
па тако само жубор, облак бел,
и ситне траве, ситне снаге пој,
и дани-ноћи, дани-ноћи. Ноћ.
Само их слушам, слаб, сам, нем и тих,
и сва ми снага слушање је то
и кроз руке сав тај брзи ток
пропуштам тако, да их кваси ток
прозирни, нежни, плави, суви, мој.
И уздање све је само он,
и једно мирно поимање тек
простора с једног краја до другог,
по коме имам места за сав век
пустиња својих скитњи, својих скитњи,
градова својих, купалишта свог,
пољана својих, трава ситних свих,
некад ко и сад, сада и вазда –
о воде давне, младе воде сад,
о траве давне, младе траве сад,
о преко неба брише облак бел.

СТАРЧЕВО ЈУТРО

Когда пријде солнца вседневно блистаније
и по мире расточит блеск и сијаније,
аз востанув забуду книги вечернија,
зрју токмо мир вешчеј, воздух, движенија –
сеј образ љепости, жажди нетољимој
души мојој ашче старој неспокојној,
во плоти својеј сладце купашејсја
јако в струји речној риби веселија.

Оле безумнаго раба одбежавша
сили небеснија, покој дајушчија,
в малје же сон вјечни оставивша.

ВОПРОС

О вајни Сербљине, говедарски сине,
отвешчај, вјеш ли што јест коине?

Да Сербљи, Болгари, Роси и Хорвати
јазиком обшчим буду глагољати

и во мирје смутном буду обстојати,
вјемеи злохудожним крјепки супостати.

А рци, што јеси носјашчи ти убо?
Ничто, нестерпима, неси пагубо!

Оле ах не ничто. Него разнствије!
Зар не видиш лудо како нам се смије?

Јер то што би тео: да подигнеш груду –
земља је да ћути.

Залуду, залуду!

Белешке о ауторима и текстовима

АРСИЋ, ЕУСТАХИЈА (1776–1843) рођена је у Иригу, а живела је и умрла у Араду. Била је једна од најобразованијих Српкиња свога времена и једна од првих песникиња средњег доба српске књижевности; дописивала се са многим угледним личностима, међу осталима и са Вуком Караџићем. Била је добротвор писцима, мецена Јоакиму Вујићу који јој је посветио своје *Животоописаније*. Трећи муж јој је био арадски градоначелник Сава Арсић. Објавила је три књижице: *Совет матерњи* (1814), *Полезнаја размишленија* (1816) и *Морална поученија*. У књизи Стевана Радовановића *Српске песникиње XIX века* (1981) дат је њен књижевни портрет и донето је неколико њених песама од којих је једна узета за ову *Антологију*.

ВЕНЦЛОВИЋ, ГАВРИЛ СТЕФАНОВИЋ (крај XVII в. – после 1746), чувени српски православни свештеник и беседник у Угарској. Био је један од најобразованијих Срба свога времена. Рођен „негде у Срему“, живео је у Ђуру, Острогону, Сентандреји, Коморану и у другим местима насељеним Србима. Писао је за потребе Цркве на црквенословенском језику; народу се обраћао на народном језику. Венцловићеви текстови садрже елементе старе црквене књижевности и елементе књижевног израза новог барокног доба. Иза њега је остало око 20 000 страна рукописа; многе од њих су богато илуминисане. Венцловићеви радови, међутим, дуго нису били штампани. Тек 1966. издао је Милорад Павић зборник његових списа (легенде, беседе, песме) под насловом *Црни биво у срицу*. Мада стоји примедба Павићевих критичара да Венцловић није писао песме у стиховима, по мом уверењу, Павић је у Венцловићевим текстовима открио и показао значајног барокног песника. Из Павићеве књиге су преузети сви текстови у овој *Антологији*. Неки од њих донети су у скраћеном виду.

ГРУЈИЋ, НИКАНОР (1810–1887) рођен је у Липови, у Барањи. Учио богословију у Сремским Карловцима, замонашио се у манастиру Кувеждину. После је био истакнута црквена личност; обављао је дужност архимандрита манастира Крушедол, а умро је као владика у Пакрацу.

Грујић је по вокацији био беседник класицистичког стила; својим беседама истакао се нарочито 1848. године, на Мајском сабору у Карловцима и на Словенском конгресу у Прагу. Своје песме је објављивао у разним листовима и часописима а потписивао се често као Срб Милутин (Милутин му је било световно име). У његовој поезији има колебања између класицизма и предромантизма. На Грујића као песника обратили су пажњу у својим антологијама Младен Лесковац и Миодраг Павловић, а затим и Здравко Крстановић. Из њихових књига преузете су песме за ову *Антологију*.

ГРЧИЋ, ЈОВАН МИЛЕНКО (рођен 1846. године у Черевиху у Срему, умро 1875. у манастиру Беочин), школовао се у Новом Саду, Сегедину и Пожуну. Почео је у Бечу да студира медицину, али је због болести напустио студије. Идеал му је био Бранко Радичевић са чијом судбином има доста сличности. Грчић је за живота објавио само једну збирку *Песме* (1869) која је била у јавности углавном лоше примљена. Због првог неуспеха, дуго се, за време свог кратког живота, повукао у ћутање. Писао је и приповетке. Једна од најинтересантнијих, *Сремска ружа* из 1868–9. остала је недовршена; заједно са приповетком *У гостионици код Полу-звезде* она чини једну недовршену целину. Грчић је као песник најпре следио општи ток романтизма и писао је највише патриотске и љубавне песме. Пред крај живота написао је један циклус песама под насловом *Мозаик* састављен од лирских минијатура и посветио га Лази Костићу, који је био један од ређих писаца који га је подржавао. Данас се међу Грчићевим песмама највише цене његове „просте песме“ до којих је и он најмање држао. Неке од њих су уврштене у овај зборник. Грчићеве песме преузете су из његових *Целокупних дела* које је за штампу приредио Милан Кашанин, а објавила Народна просвета у *Библиотеци српских писаца* (Београд, између два светска рата).

ЈАКШИЋ, МИЛЕТА (рођен у Српској Црњи, у Банату 1869, умро 1935. у Београду). Милета је синовац Ђуре Јакшића. По завршетку богословије био је седам година наставник монашке школе у Хопову, затим свештеник, па библиотекар Матице српске, а од 1921. до пезионисања секретар Министарства социјалне политике. Објављивао је песме и приповетке. Објавио је неколико књига приповедака за децу и одрасле: *Приче* (1900), *Црно маче* (1921), *Легенде и приче за децу и одрасле* (1931), *Мирна времена* (1931). Иако је објавио свега две збирке песама, обе под насловом *Песме* (1899, 1922) он се сматра превасходно песником. Песме за ову антологију преузете су из књиге *Песници, I*, коју

је, за едицију *Српска књижевност у сто књига* приредио Бошко Петровић.

ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ, ЈОВАН (родио се 1833. у Новом Саду, умро 1904. у Сремској Каменици). Јован Јовановић је гимназију учио у Халашу и Пожуну, права студирао у Пешти, Прагу и Бечу. После тога једно време је радио у Новом Саду као варошки подбележник. Године 1863. постављен је за надзорника Текелијанума у Пешти и уписао се на студије медицине. Као лекар је од 1870. године радио у низу места, међу којима и у Новом Саду, Бечу, Загребу, Београду. Пред крај живота живео је у Сремској Каменици (1901-1904) где је и сахрањен. Једно време је био и драматург Народног позоришта у Београду. Радећи као лекар, издавао је читав низ листова: *Јавор*, *Змај* (по коме је добио име), *Жижгу*, *Илустровану ратну хронику*, *Стармали* и *Невен*. Од њих је најдуже издавао дечји лист *Невен* (основан 1880) који је под његовим уредништвом излазио у Новом Саду, Београду и Загребу. Змај је доста и преводио; остао је запамћен и као један од најбољих српских преводилаца поезије. Као већ познати и признати песник објавио је 1864. збирку песама *Ђулићи*; затим су дошле *Све дојакочиће песме Змај Јована Јовановића 1872*, па *Ђулићи увеоци* и *Певанија 1882*. *Друга Певанија* изашла је у две књиге 1895–1896. године. Змају су за живота биле приређиване општенационалне прославе. Његова поезија за децу била је популарна и за његова живота. Особиту цену стекла је тек после Другог светског рата. – Песма *Светли гробови* донета је у овом издању у скраћеном виду. Песме у овој антологији преузете су из његове књиге објављене у едицији *Српска књижевност у сто књига* у редакцији Младена Лесковца (Нови Сад, 1970).

КОСТИЋ, ЛАЗА (рођен 1841. у Ковилу, у Бачкој, умро 1910. у Бечу), био је песник, драмски писац, есејиста, критичар, филозоф, преводилац, новинар и политичар. Гимназију учио у Новом Саду, права студирао у Пешти, где је стекао и докторат 1866. Почео је да ради у Новом Саду као професор гимназије, а затим и као велики бележник и сенатор. Рано се укључио у покрет Светозара Милетића и био је један од његових најзначајнијих сарадника и првака Уједињене омладине српске. Једно време радио је као српски дипломата, присуствовао је на Берлинском конгресу (1878). У Београду је радио 1880–1883. Од 1884–1891. провео је на Цетињу као новинар и дипломатски службеник кнеза Николе. Након повратка из Црне Горе, без материјалних средстава, живео је једно време у манастиру Крушедол и у гостима код породице Дунђерских. После женидбе са сомборском богаташицом Јулијаном Паланачки смирено је, до краја живота, живео углавном у Сомбору. У младости је

преводио *Илијад*, а остао је посебно познат као преводилац неколико Шекспирових трагедија: *Ромеа и Јулије*, *Цара Лира*, *Хамлета* и *Ричарда III*. Прве његове трагедије *Максим Црнојевић* (1864) и *Петра Сегединац* (1875) писане су под Шекспировим утицајем. Написао је и драму *Окупација* (1878, која је пронађена и први пут објављена тек пре четири деценије заслугом Живомира Младеновића) и комедију *Гордана* (1890). Објавио је и два филозофска списа: *Основи лепоте у свету* (1880) и *Основно начело* (1884). Пред крај живота објавио је обимну монографију *О Змају* (1902). Сакупљене песме Костић је објавио 1873. и 1874. године. Годину дана пред смрт, 1909, објавио је обимну збирку *Песме* која садржи готово све његове дотле објављене песме. – Више Костићевих дужих песама у овој антологији донете су у одломцима. То су: *Међу звездама*, *Ђурђеви ступови*, *Над Костом Руварцем*, *Разговор с увученом српском заставом* и *Дон Кихоту*. Костићеве песме за ову *Антологију* преузете су из његових *Песама* објављених у Сабраним делима које је приредио Владимир Отовић (Нови Сад, 1989.)

МАРКОВИЋ КОДЕР, ЂОРЂЕ (рођен 1806. у Сремској Митровици, умро 1891. у Новом Саду). Школовао се у Новом Саду, Сегедину, Пешти. Студирао је права, медицину и технику, али студије није завршио. Био је без сталног занимања, радио је и као учитељ мачевања и судски тумач. Умро је у крајњој беди. Био је полиглот. За живота објавио је само једну књигу стихова под називом *Роморанке* (1862). У књизи *Омладина и њена књижевност* (1906) Скерлић каже: “Та најлуђа књига нашег романтизма зове се *Роморанка* ... испевана једним невероватним, нечувеним језиком, за који писац тврди да је научио код простих жена, гатара, бајалица и врачара.” Последњих деценија порасло је интересовање за Кодера и његов велики песнички експеримент. На њега су обраћали пажњу Зоран Мишић и посебно Васко Попа који је донео Кодерове текстове у антологијама *Урнебесник* и *Поноћно сунце*. Божо Вукадиновић се почео озбиљније бавити Кодером и припремио је за штампу из необјављених рукописа једну његову књигу под насловом *Спевови*. Књигу је, после његове смрти, издао 1979. уз своје редакторске белешке Душан Иванић. Иванић је 1986. објавио и фототипско издање *Роморанке*. Из књиге *Спевови* су у овој *Антологији* донети одломци. Наслов *Сан матере српске* дат је према наслову једног од спевова. У преузетом тексту је интерпункција у великој мери саображена данашњем правопису.

МАТОШ, АНТУН ГУСТАВ (рођен 1873. у Товарнику, у Срему, умро 1914. у Загребу). У Загребу је почео да учи гимназију, али је није завршио. Године 1893. уписао се у војну школу, али је већ следеће годи-

не дезертирао у Шабац. Три године је затим живео у Београду (1894-1899). После тога, преко Беча, Минхена и Женеви стиже у Париз у коме ће живети пет година. Од 1904-1908. опет је становник Београда. После тринаестогодишњег избивања из Хрватске враћа се у Загреб и у њему ће с прекидима живети до смрти. Током првог и другог београдског боравка, Матош је активно учествовао у књижевном, друштвеном и боемском животу Београда. Бар једна књига његових критичких и полемичких текстова плод је његовог учешћа у српском књижевном животу. Матош је писао приповетке, песме, критике, огледе, песме. За живота је издао свега неколико књига. То су књиге приповедака: *Иверје* (1899), *Ново иверје* (1900), *Уморне приче* (1909); затим књиге есеја и путописа: *Огледи* (1905), *Видици и путови* (1907), *Наши људи и крајеви* (1910) и *Печалба* (1913). Песме су му издате тек посмртно. Матошева сабрана дела имају двадесетак томова. – У овој *Антологији* налазе се само Матошове песме које су биле објављиване за време његовог другог боравка у Београду. Оне су преузете из Матошове књиге песама објављене у *Сабраним дјелима*.

МУШИЦКИ, ЛУКИЈАН (1777–1837) рођен је у Темерину. Гимназију је учио у Новом Саду и Сегедину, права је студирао у Пешти. Естетику је слушао код знаменитог професора Лудвига Шедијуса, одушевљеног поклоника антике, који му је предавао естетику и грчки језик. Током студија Мушицки је упознао класичне и савремене европске књижевности. Био је један од најобразованијих Срба свога доба. Закалуђерио се у Сремским Карловцима (1802), био је професор Гимназије и Богословије у овом граду (1805-1812), потом је са краћим прекидом био архимандрит манастира Шишатовца. Од 1824. је администратор, а од 1828. до смрти је владика горњокарловачке епархије у Пашком. Одржавао је сталне везе са Вуком Караџићем, подржавао га у раду, скупљао му песме, али није у потпуности прихватао његову језичку и правописну реформу. Саставио је и једну значајну библиографију српских књига која, на жалост, ни до данас није штампана. Мушицки је почео да пише песме у барокном стилу. Али је убрзо прихватио моделе класицистичке поезије и постао је најизразитији представник класицизма у српској књижевности. Најпопуларније су му биле песме *Глас народољупца* (1819) и *Глас арфе Шишатовачке* (1821). Под насловом *Лукијана Мушицког стихотворенија* издати су у четири књиге (1838-1847) његови сабрани песнички текстови. Његове песме у овој *Антологији* донете су скоро све у скраћеном виду, а на основу избора и редакције *Одабраних стихова Лукијана Мушицког* које је приредио Васа Стајић (1938).

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ, аутор је *Службе светом архиепископу Максиму Бранковићу*. – Старији син деспота Стефана и Ангелине Бранковић, Ђорђе, родио се 1461. године у Албанији; младост је провео са родитељима у Фурланији у Италији; за деспота је постављен од мађарског краља Матије 1486. После 1495. уступио је престо млађем брату Јовану и замонашио се; у монаштву је добио име Максим. Након смрти деспота Јована (1502) отишао је са мајком и моштима оца и брата у Влашку. Касније је са мајком Ангелином подигао манастир Крушедол у Срему. Крушедолски манастир је постао маузолеј светих Бранковића. *Служба Максиму Бранковићу* настала је после установљења његовог култа 1523. године.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ, аутор *Службе светој мајки Анђелини Бранковић* је, по Ђорђу Трифуновићу, несумњиво био житељ манастира Крушедола. Служба је, по његовој претпоставци настала већ око 1530. године. – Мајка Ангелина, супруга деспота Стефана Бранковића, и мајка деспота Ђорђа (потом владике Максима) и деспота Јована, умрла је око 1520. године. Њено тело пренесено је у породичну гробницу, у манастир Крушедол. Турци су 1716. године палили манастир и мошти. Од њеног тела сачувана је само лева рука. Део *Службе* преузет је из *Србљака* за ову *Антологију*.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ, аутор *Службе светом деспоту Јовану Бранковићу*, написао је, по Ђорђу Трифуновићу, ово дело у другој половини 16. века („најкасније осамдесетих година“). Јован Бранковић је био, у ратовима са Турцима (1501-1502) године један од главних заповедника на јужној граници. О његовој изненадној смрти постоји и лепа народна песма. – Део *Службе* преузет је из *Србљака* за ову *Антологију*.

НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ, аутор *Заједничке службе светим деспотима Бранковићима*, по Ђорђу Трифуновићу, који је службе пронашао и превео на савремени језик, припадао је братству манастира Крушедола. Ова служба је, по њему, настала после оне о Јовану Бранковићу, дакле после осамдесетих година 16. века. Делови *Службе* за ову *Антологију* преузети су из *Србљака*.

НЕПОЗНАТИ КУПИНОВЉАНИН. Историчар Радослав Грујић претпостављао је да је *Служба светом деспоту Стефану Бранковићу* била написана за његов помен у Купинову 9. октобра 1486. године. Деспот Стефан Бранковић био је син деспота Ђурђа Бранковића, оснивача Смедерева. Заједно са братом Гргуром Турци су га одвели у ропство

и ослепили. После 1444. браћа су се слепа вратила у очев дом. Стефан је, после очеве смрти (1456) владао кратко остацима деспотовине. Протеран, после дугог лутања, преко Будима и Дубровника стигао је до Скадра. Тамо се оженио 1461. Ангелином, ћерком албанског великаша Ђорђа Аријанита и Скендербеговом свастиком. Са сестром Катарином купио је потом оронули град Београд у Фурланији, у Тршћанском заливу. У њему је умро 1476. године. Ангелина је, затим, на позив мађарског краља Матије отишла са синовима Ђорђем и Јованом у Будим. А кад је Матија дао Ђорђу титулу деспота, Бранковићи су се преселили у Срем. У Купинову, на Сави, у цркви св. Луке, 15. фебруара 1486. положене су Стефанове мошти. Одломци службе преузети су из *Србљака*.

ОБРАДОВИЋ, ДОСИТЕЈ (1739–1811) рођен је у Чакову, у данашњој Румунији. Као дечак побегло је у манастир Хопово и провео је тамо три године (1757–1760), а затим се отиснуо у свет ради стицања знања и образовања. Живео је најпре две године у северној Далмацији као учитељ, а после, преко Албаније и Грчке, стигао је до Смирне, у Турској. Учитељујући и учећи живео је или се дуже задржавао у Бечу, Братислави, Халеу, Лајпцигу, Паризу, Лондону. О својим путовањима, Доситеј је оставио трага у свом главном делу *Живот и прикљученија* (1783, 1788). Почетак Првог српског устанка затекао је Доситеја у Трсту, који је тада био значајно српско културно и економско средиште. Доситеј се одазвао позиву Карађорђевих устаника и дошао је у Србију. У Београду је основао Велику школу и Богословију „Свети Сава“; био је и први српски министар просвете у ослобођеној Србији. Доситеј се сматра највећим српским писцем 18. века и једним од највећих српских писаца уопште. Уз Вука Караџића, он је и најзначајније име културног покрета православног Срба крајем 18. и у првој половини 19. века. Написао је свега неколико песама. *Песна на инсурекцију Србијанов* данас се често изводи и као незванична српска химна. *Песна о избављенију Србије* (1789) овде је објављена у скраћеном виду. Доситејеве песме у овој *Антологији* преузете су из Доситејевих *Сабраних дела*, књига трећа (1961).

ОРФЕЛИН, ЗАХАРИЈА (1726–1785) рођен је вероватно у Вукова-ру, а умро је у Новом Саду. Један је од најсвестранијих стваралаца српског 18. века и зачетник је културног покрета међу православним Србима у Угарској. Највећи део живота провео је у Сремским Карловцима, обављајући бројне послове везане за Цркву, народну просвету и културу. Био је чувен бакрорезезац, картограф и калиграф, издавач и коректор. Био је писац, зачетник школске и научно-популарне књижевности. Писао је на рускословенском и на српском народном језику. На рускосло-

венском је објавио и своје најобимније дело *Житија и славнија дела государја императора Петра Великога* (1772) у два тома, које је својевремено било веома популарно у Русији. Био је аутор и издавач првог српског часописа *Славено-сербскиј магазин* који је штампан у Венецији 1768. Орфелин је писао и песме. Оне представљају највећи домет српског рококоа, односно завршне етапе барока. На жалост, Орфелин, из политичких разлога, често није потписивао своје песме, тако да ни до данас није утврђен његов песнички корпус. Његове сабране *Песме* први пут су објављене 1983. у редакцији Лазара Чурчића. Орфелинове песме у овој *Антологији* су из тога издања. При њиховој редакцији приређивач се ослањао и на редакцију Младена Лесковца из његове *Антологије*. Песме *Поздрав Мојсеју Путнику* и *Павлу Ненадовићу стихи* доносе се овде у скраћеном виду.

ПЕТРОВИЋ, БОШКО (рођен 1915. у месту Орадеа Маре, у Румунији, умро 2001. у Новом Саду). Отац му је рођен у Моровићу, мајка у Петроварадину; трајно је био везан за Срем. Студирао је германистику у Београду, Други светски рат провео у заробљеништву. После рата радио је као уредник у Издавачком предузећу Матице српске. Био је и уредник *Летописа Матице српске*, секретар и председник Матице српске; редовни члан САНУ. Писао је критике, есеје, објавио је и неколико књига приповедака и неколико романа од којих је посебно цењен роман *Певач* (1979). Преводио је много и са немачког језика. У његовом опусу песнички рад је мање значајан: објавио је свега две збирке: *Земља и море* (1950) и *Руј* (1959). Изабрана дела изашла су му 1985. у осам књига, међу њима и једна књига песама.

ПОПОВИЋ, ЈОВАН (рођен у Кикинди 1905, умро у Београду 1952). Одиграо је важну улогу у појави и развоју социјалне литературе код нас. Приредио је 1929, заједно са Новаком Симићем *Књигу другова* која је била забрањена. Уређивао је часопис *Стожер* (1931-32), током рата уређивао је лист *Слободна Војводина*, који је излазио у Срему, а после рата *Књижевне новине*. Бавио се политичким радом, писао је социјално оријентисане приповетке и чланке. Почео је као експресионистички песник у збиркама *Хаџија вечности* (1925) и *Плес над празником* (1926). *Песме* из 1951. плод су друге, социјалне оријентације. Избор његових песама под насловом *Фатаморгана над равницом* приредио је Милан Пражић (1977).

РАДИЧЕВИЋ, БРАНКО (рођен 1824. године у Славонском Броду, умро 1853. у Бечу) гимназију је учио у Сремским Карловцима, а медицину је студирао у Бечу. Био је један од младих који су ватрено прихватили

идеје Вука Караџића. О томе говори његов алегоријско–сатирични спев *Пут*. Године 1847. објавио је збирку *Песме*. Та година сматра се изузетно значајном и преломном у српској књижевности. Те године објављен је и Вуков превод *Новог завета*, Даничићев *Рат за српски језик и правопис* и Његошев *Горски вијенац*. Она се зато сматра и годином пуне победе Вукових идеја. За живота је Бранко Радичевић објавио још само једну, мање значајну збирку, *Песме II* (1851). Након Бранкове смрти његов отац, Теодор, 1862. објавио је и трећу збирку Бранкових песама и у њој је први пут била објављена песма *Кад млидијах умрети*. У овој *Антологији* су у скраћеном виду дате две његове најдуже песме: *Туга и опомена* и *Тачки растанак*. Из *Песме умрлом брату Стевану* дата је песма под тим насловом и друга под насловом *Мома*. Песма *Гусле моје*, почетак је епске песме *Луди Бранко*. Бранкове песме преузете су из његове књиге објављене у едицији *Српска књижевност у сто књига* коју је приредио и за коју је предговор написао Милан Дединац (Нови Сад, 1971).

РАЈИЋ, ЈОВАН (1726–1801) рођен је Сремским Карловцима. Учио је латинско-словенску школу код Емануила Козачинског у Карловцима, затим је провео четири године у латинској језуитској гимназији у Коморану, па из страха да не буде покатоличен прешао је у протестантску Гимназију у Шопрону. Од 1753. до 1856. у Кијеву је слушао чувене руске проповеднике. После повратка из Кијева није лепо био примљен у Карловцима, па се 1757. опет вратио у Русију. У завичају се поново нашао после много путовања и 1759. постао је у Карловцима наставник Богословије. Замонашио се 1772. године у Ковиљу и убрзо је постао архимандрит Манастира. Рајић је био један од најобразованијих Срба у 18. веку, па је, на жалост, због тога имао многе неприлике. Био је значајан историчар и теолошки писац. Главно његово дело је четворотомна *Историја разних словенских народова, најпаче Болгар, Хорватов и Сербов* (1794-95). То је једна од најзначајнијих књига српске историографије. Ова књига је фототипски издата у Новом Саду 2002. године. Рајић се бавио и поезијом, поготово са црквеном тематиком; из те области штампане су му две књиге: *Песни различнија на господскија празници* (Беч 1790) и *Стихи о воспоминанији смрти* (Будим 1814). Написао је и алегорично-сатирични еп *Бој змаја с орлови* (1791) у којем се говори о рату Русије и Аустрије (1788-90) (орлови) против Турске (змај). Песма *Србљиа исходјашчи в Кесарију појет пјесн сију*, коју доносимо у овој књизи, објављена је у оквиру Рајићеве прераде трагедије Емануила Козачинског о Цару Урошу. Преузета је из *Антологије* Младена Лесковца.

СОЛАРИЋ, ПАВЛЕ (1779–1821) рођен је у Великој Писаници код Бјеловара, а умро је у Венецији. У младости је, слично Доситеју, отишао у Фрушку гору и тамо је провео неколико година у манастирима. И он је напустио манастирски живот, учио је Гимназију у Карловцима, школовао се у Загребу. Провео је потом 18 година као коректор у Теодосијевој штампарији у Венецији. Рад у штампарији учинио је да, поред бројних превода и прерада, Соларић је сачинио и једну од првих српских библиографија, и једну од првих српских историја штампарства, *Поминик књижевски* (1810). Соларић је био међу најближим тршћанским следбеницима Доситеја Обрадовића. Као и Доситеј, био је свестрано образован и активан на многим пољима. Главно његово дело *Јероглифика* објављено је само у одломцима. По својим погледима на српску и словенску прошлост близак је ауторима старе и нове српске самородне (аутохтонистичке) историјске школе. Написао је и дело *Римљани славенствовашици* које никад није било објављено. Његове сабране песме, под насловом *Гозба* издао је, на узоран начин, године 1999. песник и новинар Здравко Крстановић. Песме у овој *Антологији* преузете су из тога издања.

СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА, МИЛИЦА (1830–1878) рођена је у Буковцу у Срему, а умрла је у Београду. Највећи део живота провела је у Врднику где јој је отац био свештеник. Сарађивала је са Вуком, скупљала му је народне умотворине. Била је у пријатељским односима са многим знаменитим Србима, али и странцима. У време када су се неки аутори, у духу илирства, потписивали као Илир из Бачке, Илир из Срема, Илиркиња из Србије, она је за себе одабрала песничко име Српкиња. За живота је објавила књигу *Песме* у три допуњена издања (1850, 1855. и 1869) и три књиге дневничких записа. Њени дневнички записи прештампани су 1985. у књизи под насловом *У Фрушкој Гори 1854*, а затим су објављене и две књиге њене преписке. Ове књиге је приредила за штампу Радмила Гикић. Текстови за ову *Антологију* преузети су из књиге *Песме* која је 1995. објављена у редакцији Данице Вујков.

СТОЈАДИНОВИЋ ЧИКОШ, ВЛАДИСЛАВ (1805–1844) рођен у Војки а умро је у Београду. Прешао је да живи у Кнежевини Србији, где је, по наредби кнеза Милоша изоставио презиме Чикош, а добио ново: Стојадиновић. Писао је хумористичке песме, сатиричне епиграме и оде. Песник је из друге генерације српских класициста. Песма у овој књизи преузета је из *Антологије* Младена Лесковца.

СТОЈКОВИЋ, АТАНАСИЈЕ (1773–1832) рођен је у Руми а умро је у Харкову. Школовао се у Шопрону и Сегедину, права је студирао у Пожуну, а природне науке у Гетингену, где је постао доктор филозофије

и члан учених друштава, гетингенског и јенског. Био је један од најобразованијих Срба свога времена. После завршених студија отишао је у Русију и у Харкову је постао професор природних наука. Није прекидао духовне везе са својим народом. Написао је прву физику на српском (славеносерпском) језику. Аутор је и романа *Кандор или откровеније египетских таин* (1800) и *Аристид и Наталија* (1801). Овај други роман објављен је у Нолитовој едицији *50 српских романа*. Стојковић је преводио *Нови завет* (1824). Писао је поезију; 1800. изашла су у Будиму и два његова мала пева. *Први плач* из његове *Оде Јовану Рајичу* преузет је за ову *Антологију* из књиге Милорада Павића *Рађање српске књижевности* (1981) и у његовом преводу; *Други плач* је превела Вера Милосављевић. Павић Стојковића сматра једним од најбољих песника српског класицизма уопште, а за песму коју је превео каже да представља „један од најозбиљнијих напора српског мисаоног песништва“.

СУБОТИЋ, ВАСИЛИЈЕ (1807–1869) старији је брат Јована Суботића, рођен је у Добринцима. Био је по занимању свештеник. Дуго је био потпуно заборављен; на њега је у новије време обратио пажњу Миодраг Павловић уносећи га у своју *Антологију*. Милорад Павић у *Рађању нове српске књижевности* (1981) истиче да Суботић својим мисаоним стиховима антиципира Његоша. Јован Деретић, у *Историји српске књижевности* (1983) за њега каже: „Он је класициста модерног, европског типа, ближи европским песницима 18. столећа који су употребљавали еластичније форме, него Лукијану и његовим ученицима. Особени квалитети његове поезије привукли су пажњу неких савремених критичара, који су истакли његов екстатични темперамент, тематску разноврсност, мисаону дискурзивност, снагу религиозне инспирације и богатство имагинације.“ Суботићеве песме ни до данас нису доживеле посебно издање. За ову књигу преузете су из *Антологије* Миодрага Павловића и једна, родољубива, из *Антологије српског родољубивог песништва* Зорана Гавриловића. Одломци *Елегија на поље Косове* преузет је из његове књижице *Преглед битке косовопољске и јуначког дела Обићића* (1840).

СУБОТИЋ, ЈОВАН (1817–1886) рођен је у Добринцима у Срему, а умро је у Земуну. Учио је Гимназију у Сремским Карловцима и Сегедину; студирао је у Пешти и стекао је докторат филозофије и права. Био је једна од најистакнутијих јавних личности у Срба онога доба: уредник *Летописа Матице српске* (1842-47. и 1850-53), секретар Матице српске, уредник листа *Српски народ* (1870-72), посланик у Хрватском сабору у Загребу, а у међувремену адвокат у Пешти, Новом Саду и Осјеку. Активно је учествовао у свим књижевним токовима. Значајни су и његови радови

у области проучавања књижевности: *Наука о српском стихотворенију* (1845) и *Неке черте из повеснице српскога књижества* (1846). Године 1853. објавио је у два тома *Цветник српске словесности* – антологију уметничке поезије. Суботић се рано определио за Вукову реформу, био је и један од првих заговорника романтизма међу Србима. Писао је епске песме у народном десетерцу, међу њима и романтични спев *Краљ Дечански*; објавио је више драма из националне историје, и један роман *Кадуђер* (1861). У његовим сакупљеним делима у 8 свезака, која су излазила од 1858. до 1873, једна књига је посвећена лирским песмама, две књиге епским, једна приповеткама и четири драмама. Суботићеве лирске песме писане су у класицистичком и у предромантичарском стилу. Суботић је дуго као песник био заборављен. Скренуо је на њега пажњу Миодраг Павловић уносећи га у своју *Антологију* али и чланком посвећеним његовој песми *Ембриону*. Песме из *Бечких елегија*, које су прављене по моделу Гетеових *Римских елегија*, носе драж лепог песничког говора на српском језику. Песме заступљене у овој *Антологији* потичу из његове збирке *Лирске песме*.

ЦРЊАНСКИ, МИЛОШ (рођен у Чонграду, у Мађарској 1893, умро је у Београду 1977). Гимназију учио у Темишвару, у Ријеци учио експортну академију, историју уметности студирао у Бечу, дипломирао на Филозофском факултету у Београду после Првог светског рата. Као аустроугарски резервни официр учествовао у првом светском рату. Између два светска рата био је најпре новинар и гимназијски професор, потом аташе за штампу у посланствима Југославије у Берлину, Риму, Лисабону и Лондону. Вратио се из емиграције у земљу тек 1965. Црњански је писао књижевне критике, есеје, драме. Један је од највећих српских романијера (*Дневник о Чарнојевићу*, *Сеобе*, *Друга књига Сеоба*, *Роман о Лондону*). Објавио је две антологије: *Антологију кинеске лирике* (1923) и *Песме старог Јапана* (1928). Црњански је објавио практично само једну збирку песама: *Лирику Итаке* (1919). Године 1954. изашли су му у Паризу *Одабрани стихови*, 1959. у Београду *Итака и коментари*, а 1962. у Јоханесбургу плакета *Ламент над Београдом*. Сабрана дела објављена су му 1966, а после тога појавило се више издања његових песама песама. – Поеме *Стражилово* и *Сербиа* овде се објављују у скраћеном виду.

САДРЖАЈ

<i>Предговор</i>	5
Антологија „Песнички Срем“	7
Антологија српске поезије у осам књига	13
СТАРА ПОЕЗИЈА	23
НЕПОЗНАТИ КУПИНОВЉАНИН	
Служба светом деспоту Стефану Бранковићу	25
НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ	
Служба светом архиепископу Максиму Бранковићу	35
НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ	
Служба светој мајки Анђелини Бранковић	40
НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ	
Служба светом деспоту Јовану Бранковићу	47
НЕПОЗНАТИ КРУШЕДОЛАЦ	
Заједничка служба светим деспотима Бранковићима	64
НЕПОЗНАТИ ШИШАТОВЧАНИН	
Служба светом кнезу Стефану Штиљановићу	72
БАРОК	77
ГАВРИЛ СТЕФАНОВИЋ ВЕНЦЉОВИЋ	
Писац зазива пресвету деву да би му помогла саму себе хвалити	79
Сион	80
Хватање сенке	81
Срп казне	82
Неисказани се сукобе снаходи...	82
Ад	83

Бог се враћа Адаму	84
Молитва против Турака	85
Молитва за српску земљу	87
За свој род и пријатеље	88
Свако нас зло и болест наводи	89
Уклети	90
Новогодишња здравица 1732.	90
Похвала вечитој мери	91
Последњи дан	93
Певач уз струне	94
Узалудни бег од љубави	95
Похвала беседнику	95
Откровење Јованово	96
Река светлости	97
Богородици красних очију	99
ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИН	
Плач Србији	101
Поздрав Мојсеју путнику	105
Павлу Ненадовићу стихи	108
Сетованије наученаго младаго човека	109
Тренодија	111
Мелодија к пролећу	115
ЈОВАН РАЈИЋ	
Серблија	122
ЛУКИЈАН МУШИЦКИ	
О разстанку с љубезним	125
КЛАСИЦИЗАМ	127
АТАНАСИЈЕ СТОЈКОВИЋ	
На смрт бесмртнаго Јоана Рајића	129
Стихи каквим образом љубов у браку сохранили можно	132
ПАВЛЕ СОЛАРИЋ	
Сва вселена љубвом дише	133
Весна	134
Пјесна о древности Славјана I	136
Пјесна о древности Славјана II	137
Худа Српкиња	138

ЛУКИЈАН МУШИЦКИ	
Сени Доситеја Обрадовића	140
Мојему пријатељу Михаилу Витковићу	142
Вуку Стефановићу Србљину от сербљина	144
Стефану Живковићу	145
Копитару	146
Јеремији Гагићу, Србљину	147
На мир Европе	148
Григорију Гершићу	148
Глас народољубца	149
Апологиа сербског срдца	150
Победа сербског срдца над злим генијем	151
Глас арфе шишатовачке	153
На воздвижение учебни катедра Славенског и Србског језика и словесности њине	155
ВЛАДИСЛАВ СТОЈАДИНОВИЋ ЧИКОШ	
Песма	157
ВАСИЛИЈЕ СУБОТИЋ	
Бесмертије	159
Србији и Србљем	161
ЈОВАН СУБОТИЋ	
Из бечких елегија	163
Хексаметер	164
Баден	165
Лаксембург	168
Ембриону	169
ПРЕДРОМАНТИЗАМ	173
ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ	
Све што мене окружава...	175
Пјесна о избављенију Србије	175
Пјесна на инсурекцију Србијанов	176
ПАВЛЕ СОЛАРИЋ	
Пјесна о путошћу из Тријеста у весни 1808.	179
Пролеће и љубов	181
Сан	182

ЕУСТАХИЈА АРСИЋ	
Весна	185
ВАСИЛИЈЕ СУБОТИЋ	
Елегија на поље Косове	186
Час смрти	187
НИКАНОР ГРУЈИЋ	
Варалици Нади	188
Сива магло...	189
Спомен Лаврентију Гершићу архимандриту раковачком од старога пријана његова	189
Нашој старој смоковници	192
МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА	
Певам песму	194
На смрт	195
Природи	196
Кад се небо мути	197
Путујућ на Авалу са Вуковом ћерком на Спасов-дан 1856.	198
Србији на првозваног Андрију 1854.	199
Славенској липи	201
Мом роду	202
РОМАНТИЗАМ	205
БРАНКО РАДИЧЕВИЋ	
Девојка на студенцу	207
Путник на уранку	208
Ноћ па ноћ	209
Враголије	210
Јадна драга	213
Два сонета из поеме „Доћ ће данак прави“	214
Туга и опомена	215
Убица у незнању	225
Песма умрлом брату Стевану	227
Мома	229
Ђачки растанак	230
Мини Караџић у споменицу	238
Укор	239
Болесников уздисај	240
Кад млидијах умрети	240
Гусле моје...	242

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ	
Ђулићи	243
Опомен се, опомен се	248
Светли гробови	249
Ђулићи увеоци	252
Откиде се	258
Невина је	259
ЂОРЂЕ МАРКОВИЋ КОДЕР	
Сан матере српске	260
ЛАЗА КОСТИЋ	
Међу звездама	281
Снове снивам...	283
Сад на срцу	284
Међу јавом и мед сном	285
Постанак песме	286
Ђурђеви ступови	287
Ој, очима тим сунчаним	287
Прометеј	289
Певачка имна Јовану Дамаскину	292
Над Костом Руварцем	293
Спомен на Руварца	294
Педесета	301
Разговор с увученом српском заставом у мађистрату новосадском	303
Дон Кихоту	305
Анђелијина песма	306
Наданова песма	307
Дужде се жени	308
Госпођици Л. Д. (Ленки Дунђерској) у споменицу	310
Santa Maria della Salute	312
ЈОВАН ГРЧИЋ МИЛЕНКО	
Брига материна	317
Тебе нема	317
Мојој срећи	318
Мозаик	319
Митровдан	320
Поточара	321
Коларић	323

РАЂАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ У ДОБА РОМАНТИЗМА 327

ЈОВАН СУБОТИЋ

Лепа мала Милица	329
Име Видосава	330
Очице	331
Гукање	332
Дан	333

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

Шта ја видим	334
Мали коњаник	334
Како би	335
На леду	336
Да сам ја краљ	337
Како сестра пева кад малога брацу љуља	338
Мачак иде мишу у сватове	338
Гостољуби	339
Киша	341
Вивак	341
Чворак	342
Пачија школа	344
Дед и унук	345
Народ	346
Песма о песми	347

МОДЕРНА 351

МИЛЕТА ЈАКШИЋ

Тишина	353
Једно јутро	353
Као у тамници	354
Самоћа	355
Новембар	355
Повратак	356
Пред подне	357
Цветку	357

АНТУН ГУСТАВ МАТОШ

Мађулица	359
Тајанствена ружа	360
У врту	360

Дјевојчици мјесто играчке	361
Жива смрт	362
Лабуд	362
Правда	363
Мистичан сонет	364
Утјеха косе	365
ДОБА МОДЕРНИЗМА	367
МИЛОШ ЦРЊАНСКИ	
Гротеска	369
Спомен Принципу	370
Серената	371
Мизера	372
Траг	374
Моја песма	374
Суматра	376
Посланица из Париза	376
Стражилово	378
Србија	383
Лето у Дубровнику године 1927.	385
Привиђења	386
Ламент над Београдом	387
ЈОВАН ПОПОВИЋ	
Митски делириј великог испуњења	392
БОШКО ПЕТРОВИЋ	
О преко неба брише облак бел	395
Старчево јутро	397
Вопрос	397
Белешке о ауторима и текстовима	399

